

Huippu-urheilu pohjoismaissa

**Selvitys Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan liikuntapolitiikasta,
huippu-urheilujärjestelmästä sekä urheilun rahoituksesta**

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:21

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä.

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar.

Huippu-urheilu pohjoismaissa

Selvitys Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan liikuntapolitiikasta,
huippu-urheilujärjestelmästä sekä urheilun rahoituksesta

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:21

Opetusministeriö • Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto • 2004

Undervisningsministeriet • Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen • 2004

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopoliittinen osasto

Meritullinkatu 10, Helsinki

PL 29, 00023 Valtioneuvosto

<http://www.minedu.fi/julkaisut/index.html>

Yliopistopaino, Helsinki 2004

ISBN 952-442-785-0 (PDF)

ISSN 1458-8102

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:21

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä
1.7.2004

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Jari Lämsä	Julkaisun laji Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
	Toimeksiantaja Opetusministeriö	
	Toimielimen asettamispvm	Dnro
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Huippu-urheilu Pohjoismaissa: Selvitys Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan liikuntapolitiikasta, huippu-urheilujärjestelmistä sekä urheilun rahoituksesta		
Julkaisun osat Muistio + liitteet		
Tiivistelmä Selvityksen tarkoituksena on selvittää huippu-urheilun asemaa, organisaatiota sekä rahoitusta Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa sekä Suomessa. Selvitys jakaantuu kolmeen eri osa-alueeseen: Ensimmäiseksi selvitetään valtioiden liikuntapolitiikkaa, yhteiskunnan ja poliittisen järjestelmän suhtautumista koko liikuntakulttuuria ja erityisesti huippu-urheilua kohtaan. Toiseksi selvitetään eri maiden huippu-urheilun organisoitumista ja kolmanneksi kartoitetaan huippu-urheilun valtakunnallista rahoitusta eri maissa. Selvityksen tulokset eri osa-alueilla voidaan tiivistää seuraavasti: Liikuntapoliittisesti huippu-urheilu nähdään jokaisessa selvityksessä mukana olleessa maassa osaksi liikunnan kansanliikettä. Puh-taan kaupallisuuden rajaaminen kansanliikkeen ulkopuolelle sekä dopingin vastustaminen ovat yhteiskunnallisen tuen reunaehdoja. Huippu-urheilun asema osana kansanliikettä on rauhallisin Norjassa ja Ruotsissa. Suomessa ja Tanskassa esiintyy enemmän ristiriito-ja. Valtion ja huippu-urheilun suhteen on Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa järjestetty osana laajempaa liikunnan kansanliikettä. Tans-kassa, Team Danmark kehittää maan huippu-urheilua lain antaman tehtävän perusteella. Valtion urheiluun kohdistama tulosohejaus on viety pisimmälle Suomessa, jossa ministeriö ulottaa tulosohejauksen alemmalle tasolla kuin muissa maissa. Norjassa on keskitetyin huippu-urheilujärjestelmä, joka yhdessä Tanskan valtakunnallisesti keskitetyn, mutta alueellisesti hyvinkin hajautetun mallin kanssa ajaa voimakkaimmin ammattimaista kehitystä maiden huippu-urheiluun. Ruotsissa järjestelmä perustuu enemmän paikallisen ja alueellisen toiminnan tukemiseen ja kehittämiseen, mutta myös valtakunnallinen taso on ammattimaistunut viimeisten vuosien aikana. Suomessa huippu-urheilun kenttä on hajanaisin. Maassa on runsaasti valtakunnallisia organisaatioita, joi-den välinen yhteistyö ei ole riittävää. Merkittävä osa huippu-urheilusta perustuu edelleen kansalaistoimintaan. Liikunnan ja urheilun taloudelliset resurssit ovat parhaimmat Ruotsissa. Asukaslukuun suhteutettuna Norja nousee kuitenkin Ruotsin ohi. Suomessa taloudelliset resurssit niin liikuntatoimintaan kuin huippu-urheiluunkin ovat valtakunnallisella tasolla vaatimattomimmat. Huippu-urheilun näkökulmasta erot erityisesti sponsorimarkkinoiden suu-ruudessa ovat suuria.		
Avainsanat (asiasanat) Huippu-urheilu, liikuntapolitiikka, urheilujärjestelmä, urheilun rahoitus		
Muut tiedot		
Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:21	ISSN 1458-8102	ISBN 952-442-785-0(pdf)
Kokonaissivumäärä 84	kieli suomi	Hinta - Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja	Kustantaja Opetusministeriö	

Presentationsblad

Utgivare

Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum

1.7.2004

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare)	Typ av publication Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
	Uppdragsgivare Undervisningsministeriet	
	Datum för tillsättande av organet	Dnr

Publikation (även den finska titeln) Elitidrotten i Norden: Utredning av idrottspolitiken, elitidrottssystemen och idrottsfinansieringen i Finland, Sverige, Norge och Danmark

Publikationens delar

Sammandrag

Syftet med utredningen är att klarlägga elitidrottens ställning, organisation och finansiering i Sverige, Norge, Danmark och Finland. Utredningen är indelad i tre delområden: För det första utreds den statliga idrottspolitiken, samhällets och det politiska systemets inställning till idrottskulturen över lag och i synnerhet till elitidrott. För det andra utreds hur elitidrotten är organiserad i de olika länderna och för det tredje kartläggs ländernas finansiering på riksnivå för elitidrott.

Resultaten inom de tre delområdena kan sammanfattas på följande sätt.

Idrottspolitiskt ses elitidrotten i alla fyra länder som en del av den folkrörelse idrotten utgör. Rent kommersiella evenemang står utanför folkrörelsen och beviljas inte samhälleligt stöd. Ett annat stödvillkor är att dopning motarbetas. Elitidrottens ställning som en del av folkrörelsen är säkrast i Norge och Sverige. I Finland och Danmark förekommer konflikter i högre grad. Förhållandet mellan staten och elitidrotten har i Finland, Sverige och Norge organiserats som en del av en bredare folkrörelse kring idrotten. I Danmark utvecklar Team Danmark landets elitidrott på basis av en lagstadgad uppgift. Den statliga resultatstyrning som gäller idrotten har drivits längst i Finland, där undervisningsministeriet utsträcker resultatstyrningen till en lägre nivå än i de andra länderna.

Norge har det mest centraliserade elitidrottssystemet, som tillsammans med Danmarks på riksnivå centraliserade, men regionalt mycket utspridda modell kraftigast driver på en utveckling av professionell elitidrott i respektive land. I Sverige är systemet mer uppbyggt kring stöd och utveckling av lokal och regional verksamhet, men även på riksplånet har det skett en professionalisering under de senaste åren. I Finland är elitidrottsfältet mest oenhetligt. Det finns många riksorganisationer i landet, men samarbetet är inte tillräckligt. En ansenlig del av elitidrotten baserar sig fortfarande på medborgarverksamhet.

De ekonomiska resurserna för idrott och motionsverksamhet är bäst i Sverige. I förhållande till invånarantalet går dock Norge förbi Sverige. I Finland är de ekonomiska resurserna på riksplånet för såväl idrotts- och motionsverksamhet som för elitidrott blygsamast. I elitidrottsperspektiv är skillnaderna i synnerhet när det gäller storleken på sponsormarknaden stora.

Nyckelord Elitidrott, idrottspolitik, idrottssystem, idrottsfinansiering

Övriga uppgifter

Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2004:21	ISSN 1458-8102	ISBN 952-442-785-0(PDF)
Sidoantal 84	Språk finska	Pris -
Distribution	Sekreteressgrad offentlig	
Förlag Undervisningsministeriet		

Description

Publisher
Ministry of Education

Date of publication
1.7.2004

Authors (If a committee: name of organ, chair, secretar) Jari Lämsä	Type of publication Committee report		
	Contracted by Ministry of Education		
	Committee appointed on	Dno	
Name of publication Elite sports in the Nordic countries: sport policy and the status, organisation and financing of elite sports in Denmark, Finland, Norway and Sweden			
Parts Report + Appendices			
Abstract The purpose of the review was to look into the status, organisation and financing of elite sports in Denmark, Finland, Norway and Sweden. The report falls into three parts: it examines first the countries' sport policies, the attitude in society and among policy-makers to sporting culture and especially elite sports; secondly, the organisation of elite sports in these countries; and thirdly, national sport financing in the countries. The findings can be summarised as follows: In sport policy terms, elite sport is seen to form part of the popular sports movement in each country. Public financial support is conditional on the exclusion of pure commercialism from the sport movement and on anti-doping activity. The status of sport as part of the sports movement is least troubled in Norway and Sweden, while in Denmark and Finland there are more controversies. The relationship between the government and elite sports is arranged within the scope of the larger sport movement in Finland, Sweden and Norway. In Denmark, the development of elite sports has been assigned to Team Denmark in legislation. Finland has gone furthest in steering sport by targets and performance, the Ministry of Education extending performance management to a lower level than in the other countries. Norway has the most centralised elite sport system, which, just like Denmark's nationally centralised but regionally very decentralised model, pushes forward professionalism hardest in elite sports. The Swedish system is more given to supporting local and regional activities, but the national level has also evolved towards professionalism over the past few years. In Finland, the field of elite sport is the most diffuse, with a large number of national sport bodies which do not collaborate adequately and much of elite sports is still based on volunteer input. In Sweden, both elite and recreational sports have the best economic resources but, counted in relation to the population, Norway surpasses Sweden in resources. Finland allocates the smallest financial resources both to recreational and amateur sports and to elite sports. In elite sports, there are great differences in the size of the sponsoring market between the countries.			
Other information			
Name and number of series Reports of the Ministry of Education, Finland 2004:21	ISSN 1458-8102	ISBN 952-442-785-0 (PDF)	
Number of pages 84	Language Finnish	Price	Degree of confidentiality public
Distributed by		Published by Ministry of Education	

Sisältö

Johdanto	8
Keskeiset organisaatiot ja huippu-urheilun määrittelyt	10
Urheilu ja lainsäädäntö	14
Tanskan laki huippu-urheilun edistämisestä	14
Lain käytännön vaikutukset	16
Suomen liikuntalain pääkohdat	18
Valtioiden liikuntapolitiikka	19
Kansanliikettä kunnioitetaan Ruotsissa	19
Kansanterveys, kansanliike ja viihde.	20
Norjan liikuntapolitiikka rakentuu kollektiivisille arvoille	22
Huippu-urheilun odotetaan vahvistavan norjalaista identiteettiä	23
Tanskassa huippu-urheilu on ollut liikuntapoliittisen keskustelun ulkopuolella	24
Suomessa liikuntakulttuurin kokonaisuutta on pohdittu 1980-luvulla	25
Vammaisurheilun asema Pohjoismaiden liikuntapoliittisissa selonteoissa	26
Urheilun katto-organisaatioiden liikuntapoliittiset kannanotot	27
Valtioiden ja keskeisten huippu-urheiluorganisaatioiden suhteet	29
Palkattujen henkilöiden lukumäärä sekä tehtävien jakautuminen.	30
Valtion poliittis-taloudellinen ohjaus	31
Valtion avustusten hakuprosessi ja seuranta	32
Valtioiden ohjaustoiminnan erot Pohjoismaissa	34
Huippu-urheiluorganisaatioiden väliset suhteet	36
RF:n ja SOK:n yhteistyö ei ole kitkatonta	36
Norjassa keskitetty malli NIF:n ympärillä	37
Ammattilaisuuden ja kansalaistoiminnan välinen kiilu ratkaistavana Tanskassa	38
Vastuut ja työnjako epäselviä Suomessa	39
Keskeiset valmennuskeskukset	40
Ruotsissa hajautettu järjestelmä	40
SOK:n tukijärjestelmä rakentuu kolmen osa-alueen varaan	41
Norja on keskittänyt osaamisen ja käytännön Osloon	42

Tanskassa on 88 valmennuskeskusta	44
Tanskan sulkapallon valmennusjärjestelmä ja lajiliiton suhteet Team Danmarkiin	46
Suomalaiset valmennuskeskukset ja urheiluakatemit.	49
<u>Vammaisurheilun järjestelmät</u>	<u>50</u>
Ruotsissa mallia on haettu vammattomien urheilusta	50
Norjassa tavoitteena on täydellinen integraatio	51
Tanskassa yksi organisaatio ja vahva taloudellinen tuki	51
Suomessa vammaisurheilussa toimii neljä järjestöä	52
<u>Urheilun rahoitus</u>	<u>53</u>
Valtion tuki liikunnalle ja huippu-urheilulle	54
Katto-organisaatioiden talous sekä rooli valtion avustuksen jakajana	56
Keskeisten huippu-urheiluorganisaatioiden rahoitus	57
Suomessa paljon lajiliittoja - käytössä vähiten rahaa	59
Valmennus- ja harjoittelukeskusten talous vaatisi oman selvityksen	60
Vammaisurheilun rahoitus on vahvinta Tanskassa	61
Rahapelit urheilurahoituksen taustalla kaikissa Pohjoismaissa	62
Urheilun sponsorimarkkinoissa merkittäviä eroja	63
<u>Pohjoismaiden menestys olympia- ja paralympiakisoissa</u>	<u>66</u>
<u>Yhteenveto</u>	<u>69</u>
<u>Lähteet</u>	<u>75</u>
<u>Liitteet</u>	<u>78</u>
Liite 1. Perustiedot selvityksessä mukana olleista maista, v. 2002	78
Liite 2. Valtioiden liikuntamäärärahat, m€	79
Liite 3. Urheilun katto-organisaatioiden kokonaistulot ja -menot v. 2002	81
Liite 4. Ruotsin ja Tanskan huippu-urheiluorganisaatioiden kokonaistulot ja -menot v. 2002	83
Liite 5. Olympialajien lajiliittojen yhteenlasketut suorat valtion-avustukset sekä avustukset huippu-urheiluorganisaatioilta v. 2002, m€	84

Johdanto

Pohjoismaiden urheilujärjestelmiä pidetään yleisesti kansanliikkeinä, joiden vertaisia ei juuri muualta löydy. Historiallisesti tarkasteltuna vapaaehtoistyöhön perustuvat järjestelmät ovat osoittaneet toimivuutensa sekä kansalaisten liikuntaharrastusten edistäjinä että kansainvälisen huippu-urheilumenestyksen tuottajina.

Pohjoismaissa valtiot ovat maailmansotien jälkeisen ajan muodostaneet suhteensa urheiluelämään lähinnä urheilun katto-organisaatioiden kautta. Islannissa, Norjassa ja Ruotsissa on ollut vallalla yhden katto-organisaation järjestelmä. Tanskassa ja Suomessa katto-organisaatioita on ollut useita. Valtion taloudellinen tuki urheilulle on jaettu pääosin katto-organisaatioiden kautta urheilun sisäisiin kriteereihin ja valtapainotuksin. Suomessa järjestelmä on 1990-luvun alun organisaatiomullistusten jälkeen muuttunut pirstaleiseksi, joissa organisoidun urheilun yhteistä edunvalvojaa ei ole olemassa.

Pohjoismaainen, vapaaehtoisuuteen perustuva urheilujärjestelmä kohtaa 2000-luvun alussa haasteita, kun urheilu ja liikunta löytävät uusia muotoja ja toimintamalleja, yksilöllisyys ja liberalismi ohjaavat ihmisten ja yhteisöjen toimintaa niin paikallisella, kansallisella kuin globaalillakin tasolla. On oletettavaa, että muutokset heijastuvat myös Pohjoismaisiin urheilujärjestelmiin ja kansallisiin toimintamalleihin.

Huippu-urheilu on ollut osa pohjoismaista hyvinvointivaltiota. Huippu-urheilun asema osana liikunnan ja urheilun kansanliikettä on kuitenkin joutunut entistä suuremmalle koetukselle. 1900-luvun lopulla alkanut kansainvälistyminen ja huippu-urheilun aseman korostuminen mm. medioiden kautta on luonut epätasapainoa Pohjoismaiseen urheilurakenteeseen. Kansallisesti virittynyt näkökulma on menettänyt intressiään ja merkitystään kun taas kansainvälinen, kaupallinen ja mediallinen suuntaus on voittanut alaa. Samalla erot kansainvälisen huippu-urheilun ja kansallisen liikuntatoiminnan ja kilpaurheilun välillä ovat kasvaneet.

Kansallisilla olympiakomiteoilla on ollut merkittävä rooli kansainväliseen arvokilpailumenestykseen tähtäävän huippu-urheilun organisoinnissa ja tukemisessa kaikissa Pohjoismaissa. Niillä on edelleen vankka asema solmukohtana kansainvälisen ja kansallisen toiminnan välillä. Kansalliset ratkaisut huippu-urheilun organisoinnissa eroavat kuitenkin merkittävästi Pohjoismaidenkin välillä. Norjan keskusjohtoisen mallin tuloksia ihasteltiin koko 1990-luvun ajan, mutta 2000-luvun alussa katseet ovat kääntyneet Ruotsin paikallista toimintaa korostavaan malliin. Tanskan ratkaisu, jossa huippu-urheilua kehitetään oman lainsäädännön turvin, on suomalaisille tuntemattomin. Osaltaan johtuen Tanskan erilaisesta urheilurakenteesta, jossa talviurheilulla on varsin marginaalinen merkitys.

Suomessa huippu-urheilu on pitkälti rakentunut olympiaurheilun ja arvokilpailumenes-tyksen varaan. Ammattilaisurheilu on Suomessa ollut vähäistä verrattuna etenkin Ruotsiin ja Tanskaan. Kun osa urheilusta on Suomessakin 1990-luvun aikana ammattimaistunut ja val- lannut merkittävän aseman niin sponsorimarkkinoilla kuin julkisuudessakin, on perinteisem- män huippu-urheilun tila puolestaan heikentynyt. Menestystä ei ole enää odotettavissa laajalla rintamalla.

Tämän selvityksen tarkoituksena on selvittää huippu-urheilun asemaa, organisaatiota sekä rahoitusta Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa sekä Suomessa. Selvitys jakaantuu kolmeen eri osa- alueeseen: Ensimmäiseksi selvitetään valtioiden liikuntapolitiikkaa, yhteiskunnan ja poliitti- sen järjestelmän suhtautumista koko liikuntakulttuuria ja erityisesti huippu-urheilua kohtaan. Toiseksi selvitetään eri maiden huippu-urheilun organisoitumista ja kolmanneksi kartoitetaan huippu-urheilun rahoitusvirtoja eri maissa.

Selvitys on tehty pääosin internetistä saatujen kirjallisten selvitysten, raporttien, komitea- ja työryhmämietintöjen, vuosikertomusten sekä yksittäisten tiedonmurusten perusteella. Sel- vityksessä on pääosin tukeuduttu eri ministeriöiden, urheilun katto-organisaatioiden ja tär- keimpien huippu-urheiluorganisaatioiden tuottamiin selvityksiin. Talouteen liittyviä tietoja on lisäksi tiedusteltu sähköpostin välityksellä eri asiantuntijoilta. Urheilun rahoitusosuudessa Ruotsin, Norjan ja Tanskan kruunut on muutettu euroiksi Suomen pankin keskimääräisten vuosikurssien mukaan.

Selvitystä voi luonnehtia järjestelmien kuvailuksi. Varsinaista järjestelmien vertailua ei pel- kästään kyseiseen materiaalin nojautuen voida luotettavasti tehdä. Selvityksen tiukka aikatau- lu ei ole mahdollistanut esimerkiksi huippu-urheilun kansallisten määrittelyjen purkamista ja analysoimista, vaan jokaisen maan kohdalla on tyydytty järjestelmän omaan ilmoitukseen.

Taloulosassa urheilunrahoitusta koskevat luvut esitetään absoluuttisina, niitä ei ole suhteu- tettu esimerkiksi asukaslukuun tai bruttokansantuotteeseen. Perustiedot selvityksessä muka- na olleista valtioista löytyvät liitteestä 1.

Keskeiset organisaatiot ja huippu-urheilun määrittelyt

Selvityksessä esiintyvät keskeiset Pohjoismaiden urheiluorganisaatiot ja niistä käytettävät lyhenteet:

RUOTSI

RIKSIDROTTSFÖRBUND (RF). RF on aatteellinen yhdistys, joka muodostuu eri urheilun lajiliitoista sekä lajiliittojen jäsenyhdistyksistä. Liiton tehtävänä on huolehtia urheilun yhteisistä asioista sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla. RF koostuu 67 jäsenlajiliitosta. RF:n alaisuudessa toimii 21 alueellista organisaatiota ja lajiliittojen alaisuudessa noin 750 alueellista organisaatiota. Urheiluseuroja RF:ssä on noin 22 000.

ELITIDROTTCENTRUM (EIC). RF:n huippu-urheilukeskus toimii Bosön urheiluo-
piston yhteydessä. EIC tukee lajiliittojen maajoukkuetoimintaa sekä valtakunnallisia urheilulukioita (RIG) sekä vastaa yhdeksän alueellisen huippu-urheilukeskuksen (Reg-EIC) toiminnasta.

SVERIGES OLYMPISKA KOMITÉ (SOK). Ruotsin korkein olympialaisiin liittyviä asioita käsittelevä instituutio. Koostuu 35 olympialajiliitosta sekä 12 tunnustetusta jäsenlajiliitosta.

SVENSKA HANDIKAPPIDROTTSFÖRBUNDET (SHIF). Vuonna 1969 perustettu vammaisurheilun katto-organisaatio, joka on RF:n jäsenjärjestö. SHIF:ssä on jäsenenä noin 400 seuraa, 21 urheilun aluejärjestöä ja noin 40 000 jäsentä. SHIF organisoi liikuntarajoitteisten, näkövammaisten sekä kehitysvammaisten liikuntaa ja urheilua 18 eri urheilumuodossa. SHIF:llä on kolme roolia: Se 1) on vammaisurheilun katto-organisaatio, 2) toimii 18 vammaisurheilulajin erikoisliittona sekä 3) vastaa Ruotsin paralympiatoiminnasta.

NORJA

NORGES IDRETTSFORBUND OG OLYMPISKE KOMITÉ (NIF). NIF on aatteellinen yhdistys, joka toimii Norjan urheilun katto-organisaationa. NIF muodostuu 56 jäsenlajiliitosta. NIF:n alaisuudessa toimii 19 alueorganisaatiota. Lisäksi NIF:n sääntöjen mu-

kaan jokaisessa kunnassa, jossa on vähintään kolme urheiluseuraa, toimii näiden seurojen muodostama urheiluneuvosto. NIF:n jäsenenä on yhteensä 11 800 seuraa.

OLYMPIATOPPEN (OT). NIF:n huippu-urheilulin. Olympiatoppenin toiminta alkoi v. 1988 aluksi projektina, jonka tarkoitus oli parantaa Norjan huippu-urheilumenestystä. Vuonna 1989 huippu-urheilupanostus kasvoi omaksi organisaatioksi, Olympiatoppeniksi, jolla oli oma hallinto ja yhteistyötä NIF:n, NOK:n sekä elinkeinoelämän kanssa. Vuonna 1990 OT sai operatiivisen vastuun Norjan huippu-urheilusta ja v. 1991 OT siirrettiin Norjan Olympiakomitean alaisuuteen. Vuoden 1996 NIF:n ja NOK:n yhdistymisen jälkeen OT on ollut NIF:n huippu-urheilulin.

TOPPIDRETTSENTRET (TIS). Toppidrettsentret on Oslossa sijaitseva norjalaisen huippu-urheilun kehittämiskeskus, jossa kohtaavat huippu-urheilijat, valmentajat sekä eri alojen asiantuntijat. Hallinnollisesti TIS toimii Olympiatoppenin alaisuudessa.

NORGES FUNKSJONHEMMEDES IDRETTSFORBUND (NFI). Järjestö perustettiin v. 1997 Norjan vammaisurheilujärjestön, Norjan kuurojen urheiluliiton sekä Norjan Urheiluliiton (NIF) kehitysvammaisten urheilukomitean yhteenliittymänä. NFI organisoii sekä liikuntatoimintaa että huippu-urheilua vammaisurheilussa. Järjestö vastaa myös paralympia-toiminnasta.

TANSKA

DANMARKS IDRÆTS-FORBUND OG DANMARKS OLYMPISKE KOMITÉ (DIF). DIF on urheilun katto-organisaatio, joka koostuu 55 jäsenliitosta. Tämän lisäksi DIF:n hallitus muodostaa Tanskan Olympiakomitean. DIF:n alaisuudessa toimii 11 000 urheiluseuraa. Tanskassa toimii lisäksi kaksi muuta urheilun katto-organisaatioksi luokiteltavaa järjestöä: Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger (DGI) sekä Dansk Firmaidrætsforbund (DFIF).

TEAM DANMARK (TD). Team Danmark on tanskalaisesta huippu-urheilusta vastaava organisaatio. TD on säätiö, jonka olemassaolo on turvattu lainsäädännöllä. Team Danmarokin tehtävänä on edistää huippu-urheilun kehitystä ja luoda perustaa huippu-urheilutuloksille sosiaalisesti ja eettisesti vastuullisella tavalla.

DANSK HANDICAP IDRÆTS-FORBUND (DHIF). DHIF on tanskalaisen vammaisurheilun katto-organisaatio, jonka alaisuudessa toimivat lähes kaikki tanskalaiset vammaisurheilujärjestöt. DHIF:ssä on jäsenenä 390 seuraa ja 29 000 jäsentä. Järjestö toimii Tanskan urheiluliiton (DIF) alaisena lajiliittona. DHIF vastaa myös Tanskan paralympiatoiminnasta.

SUOMI

SUOMEN LIIKUNTA JA URHEILU (SLU). SLU on suomalaisten liikuntajärjestöjen yhteistyö-, edunvalvonta- ja palveluorganisaatio, jonka tärkein tehtävä on liikunnan ja urheilun kansalaistoiminnan elinvoiman edistäminen. Vuonna 1993 perustetun SLU:n 127 jäsenjärjestöön kuuluu jäsenenä yli 1,1 miljoonaa suomalaista. SLU:n jäsenenä on 75 lajiliittoa. SLU:n alaisuudessa toimii 15 alueorganisaatiota. Urheiluseuroja SLU:n jäsenjärjestöihin kuuluu yhteensä 7 800.

SUOMEN OLYMPIAKOMITEA (OK). Suomen Olympiakomitean päätarkoituksena on edistää päämäärätietoista, vastuuntuntoista ja eettisesti kestävästä suomalaista huippu-urheilua, jonka perustana ovat urheilun ja yhteiskunnan perusarvot. Suomen Olympiakomitealla on 52 jäsenjärjestöä.

SUOMEN PARALYMPIAKOMITEA. Suomen Paralympiyhdistys perustettiin 1994. Sen jäseninä ovat Suomen Invalidien Urheiluliitto, Näkövammaisten keskusliitto ja Suomen Kehitysvammaisten Liikunta ja Urheilu. Paralympiyhdistys toimii Kansainvälisen Paralympiyhdistyksen jäsenjärjestönä Suomessa ja se vastaa vammaisten kilpa- ja huippu-urheilun edunvalvonnasta ja kehittämisestä yhteistyössä vammaisurheilukentän kanssa sekä paralympia-kisoihin liittyvistä valmisteluista.

Huippu-urheilun määrittelyt eri maissa

Huippu-urheilu on monimuotoinen ilmiö, joka pakenee absoluuttisia määrittelyjä¹. Huippu-urheilu elää ja muotoutuu ihmisten ja yhteisöjen muutoksen mukana. Suomessa huippu-urheilu -termi liitettiin viime vuosisadan alkupuolella lähinnä miespuolisiin kestävyysjuoksijoihin. Silloinen huippu-urheilu tarjosi kurinalaista, isänmaallista ja kasvatuksellista ihmiskuvaa. Nykyaikainen huippu-urheilu kuvastaa aikaansa, jossa korostuvat viihde sekä kaukallisuus.

Pohjoismaissa kansalliset perinteet sekä olympialiike ja -kelpoisuus ovat vahvasti määritelleet huippu-urheilua. Myöhemmin kansainvälisyys, ammattilaisuus ja julkisuus ovat osallistuneet omalla panoksella huippu-urheilun määrittelyyn.

Ruotsissa kilpa- ja huippu-urheilu on vahvasti osa liikunnan ja urheilun kansanliikettä. Vuonna 1969 valtion urheilukomitean mietinnössä urheilu määriteltiin klassisesti: Urheiluun sisältyy kaikki kilpailulliset ja muut fyysiset aktiviteetit, joita ihmiset harjoittavat saavuttaakseen tuloksia, kuntoillakseen tai rentoutuakseen fyysisesti aktiivisella tavalla (SOU 1969, 16). Vuoden 1998 komiteamietinnössä erotettiin kilpailu ja kuntoilu; Kilpailu on osa suorituskorosteista urheilua, kun taas kuntoilu asettaa viihtyvyyden ja hyvinvoinnin suorituksen edelle (SOU 1998, 11). Tarkemmin osa-alueita ei kuitenkaan ole määritelty.

RF:n liikuntapoliittisen linjauksen mukaan aikuisten eliittuurheilulla tarkoitetaan mestaruustason urheilua sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla sekä em. vaatimusten mukaista harjoittelua (Idrotten vill 1995, 19). Edellisen määritelmän mukaan Ruotsissa arvioidaan olevan noin 7 000 huippu-urheilijaa (Idrotts-Sverige 2002).

Myös Norjassa huippu-urheilu on vahvasti kiinni muussa liikuntakulttuurissa, niinpä sitä ei ole juurikaan liikuntapoliittisissa määritelty. NIF ottaa kantaa liikunnan eri osa-alueisiin ja niiden tavoitteisiin liikuntapoliittisia dokumentteja tarkemmin. NIF määrittelee huippu-urheilun liikuntapoliittisessa ohjelmassaan vuosille 2004-2007 seuraavasti: "Aikuisten huippu-urheilu tarkoittaa urheilulajin kansainvälisten huippujen tasolla tapahtuvia suorituksia sekä valmistavaa harjoittelua, joka johtaa tai pitkäjännitteisen suunnitelman kautta voi johtaa kansainväliselle huipputasolle." (NIF 2003b).

Tanskassa laki huippu-urheilun edistämisestä määrittelee huippu-urheilun alaikärajaksi 15 -vuotta, mutta jättää muutoin käsitteen huippu-urheilu avoimeksi. Team Danmark on määritellyt huippu-urheilijat kolmeen eri tasoon seuraavasti: 1. Kansainvälinen eliitti muodostuu aikuisten kansainvälisen tason tuloksia tekevistä urheilijoista, 2. Kansalliseen eliittiin kuuluvat urheilijat, jotka edustavat Tanskaa kv. kilpailuissa korkealla tasolla sekä 3. Seuraeliitin

---

¹ Tanskassa KPMG -konsultointitoimiston tekemät selvitykset maan huippu-urheilusta nojasivat huippu-urheilussa kolmen eliitin kokonaisuuteen; kv. huiput, kansalliset huiput sekä potentiaaliset huiput. Tämä määritelmä oli myös team Danmarkin hyväksymä. Lajiliitoille lähettämässä kyselyssä huippu-urheilun määrittely tulkittiin varsin laajasti. Vastausten perusteella Tanskassa oli yhteensä 68 151 huippu-urheilijaa. (www.teamdanmark.dk 8.8.2003)

muodostavat kansallisiin kilpailuihin korkeimmalla tasolla osallistuvat urheilijat. (www.teamdanmark.dk 17.6.2003).

Suomessa liikuntalain perusteluissa määritellään liikunnan käsite, jolla tarkoitetaan ensisijaisesti harrastuksenomaista fyysistä rasitusta aiheuttavaa toimintaa. Määritelmä rajaa käsitettä liikuntakulttuurin sisälle. Harrastuksenomaisella tarkoitetaan itsenäistä toimintamuotoa erotuksena työperäisestä fyysisestä rasituksesta. Myös huippu-urheilu sisältyy liikunnan käsitteeseen, vaikka se on useimmiten ammattimaisesti harjoitettua (Opetusministeriö 1997, 14). Lain perustelujen mukaan huippu-urheilu on liikuntaa, vaikka se ei aivan käsitteen ytimeen kuulu.

Valtioneuvoston asettama Liikuntakomitea (1990, 10-13) ei suoranaisesti määrittele mietinnössään huippu-urheilun käsitettä. Huippu-urheilun on mietinnössä yksi kolmesta avainalueesta lasten ja nuorten liikunnan sekä aikuisväestön kunto-, terveys- ja virkistysliikunnan kanssa. Huippu-urheilun osa-alueen tavoitteena on komitean mukaan "tukea ja kehittää kansainväliseen menestykseen tähtäävää huippu-urheilua, jota toteutetaan eettisesti hyväksyttävien periaattein."

Suomen Olympiakomitean ja opetusministeriön kokoaman Huippu-urheilu 2000-luvulla -työryhmän raportissa (2002, 6) huippu-urheilulla tarkoitetaan "aikuisten ja 16-18 -vuotiaista alkaen myös nuorten maajoukkuetasosta toimintaa, jonka päämääränä on urheilijoiden menestyminen kansainvälisissä urheilutapahtumissa ja arvokilpailuissa, sekä kansainväliseen menestymiseen tähtäävää vammaisurheilua".

Liikuntakomitean (1990, 252) mukaan suomessa oli 1990-luvun vaihteessa noin 100 - 200 ammattimaista huippu-urheilijaa ja 1000 - 1500 muuta huippu-urheilijaa. SLU:n selvitysten mukaan Suomessa on v. 2003 noin tuhat ammattuurheilijaa (SLU 2003). Huipulle pyrkivien urheilijoiden lukumäärä ei selvityksen mukaan ole juurikaan muuttunut 1990-luvun lopusta.

Huippu-urheilun määritelmät ovat Suomessa ja Norjassa tiukempia ja lähempänä toisiaan, kun taas Ruotsin ja Tanskan määritelmät ovat laajempia ja huomioivat enemmän kansallista huippu-urheilua sekä lahjakkaita nuoria urheilijoita.

Paraolympiayhdistyksen mukaan Pohjoismaissa on suurin piirtein yhtä paljon vammais-huippu-urheilijoita. Maajoukkueason urheilijoita on kaikissa maissa noin 10 eri lajissa arviolta 70 - 80. Näistä paralympiatason urheilijoita on noin 10 - 20. Paraolympialaisiin on Pohjoismaista osallistunut urheilijoita v. 1992 jälkeen taulukon 1. mukaisesti.

TAULUKKO 1. Pohjoismaiden urheilijamäärät paralympiakisoissa vuodesta 1992 lähtien

(LÄHDE: <http://www.paralympic.org/>)

	1992	1994	1996	1998	2000	2002	YHT
Ruotsi	98	30	110	24	88	19	369
Norja	44	43	41	43	36	27	234
Tanska	43	3	45	3	38	1	133
Suomi	70	22	65	20	49	14	240

Urheilu ja lainsäädäntö

Tanska erottuu lainsäädännöllisesti muista Pohjoismaista, sillä huippu-urheilutoimintaa on maassa säädelty lailla vuodesta 1985 lähtien. Suomessa on vuoden 1980 alusta lähtien ollut voimassa liikuntalaki, jonka tarkoituksena on edistää liikuntaa, kilpa- ja huippu-urheilua ja niihin liittyvää kansalaistoimintaa. Ruotsissa lailla on määritelty RF:n julkishallinnollinen asema urheilun valtionavustusten hallinnoijana. Norjassa urheilua koskevaa lainsäädäntöä ei ole doping -lainsäädäntöä lukuunottamatta.

Tanskan laki huippu-urheilun edistämisestä

Tanskassa on vuonna 1985 säädetty laki huippu-urheilun edistämisestä. Lain perusteella huippu-urheilulla on yhteiskunnallisesti turvatumpi asema kuin muissa Pohjoismaissa. Laki syntyi alun perin tanskan olympiakomitean ehdotuksesta vuonna 1979. Urheiluliikkeen tavoitteena oli tuolloin huippu-urheilun koordinointi, ammatillinen ja taloudellinen tuki, markkinoilta huippu-urheilulle tulevan rahan keskitetty hallinnointi sekä valtiontuki ilman valtion ohjausta². Kulttuuriministeriön työryhmä ehdotti vuoden 1983 mietinnössään lakia huippu-urheilun edistämisestä, joka hyväksyttiin ilman suurempia muutoksia. (Elitdrættens struktur og styring 2002, 12).

Tanskan huippu-urheilun tulevaisuutta käsittelevän lain pääsisältö on seuraava: (LÄHDE: <http://www.kulturministeriet.dk/sw1544.asp> HUOM! Suomennus selvityksen tekijän)

§1

Tanskan huippu-urheilun edistämiseksi sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti hyväksyttävällä tavalla perustetaan säätiö, jonka tehtävänä on toteuttaa, koordinoida ja tehostaa huippu-ur-

---

2 Tanskan huippu-urheilumenestys 1970-luvun lopussa ja 1980-luvun alussa oli vaihtelevaa. Heikkoa menestystä käytettiin hyväksi myös lakialoitteen valmistelutyössä. Vuonna 1980 valitun komitean mietinnössä urheilun edustajat ovat hyvin pitkälle määritelleet ne ongelmat ja lähestymistavat, joiden kautta huippu-urheilun tulevaisuutta kuvataan. (Elitdrættens struktur og styring 2002, 13). Heikkoa huippu-urheilumenestystä on käytetty onnistuneesti lisäpanostuksen perusteena useissa muissakin valtioissa mm. Norjassa olympiatoppenin perustamisen yhteydessä sekä Australiassa 1980-luvulla Australian Institute of Sport:n perustamisen yhteydessä.

heiluhankkeita Tanskassa. Yksityiskohtaisemmin instituution tehtäviksi määritellään:

- Huippu-urheilun yleinen suunnittelu.
- Parantaa liikuntapaikkojen käyttöä ja suunnittelua yhteistyössä kuntien kanssa.
- Välittää valmennus- ja neuvontamahdollisuuksia yli 15-vuotiaille huippu-urheilijoille.
- Välittää urheilututkimuksen tuloksia valmentajille ja aktiiveille.
- Tukea urheilulääketieteellistä palvelua.
- Perustaa tukijärjestelmiä huippu-urheilijoille (koulutus, sosiaaliset asiat) sekä antaa neuvontaa näiden tukimuotojen käytössä.
- Antaa henkilökohtaista taloudellista tukea huippu-urheilijoille sekä
- Huolehtia huippu-urheilun markkinoinnista sekä oikeuksien myynnistä.

§2 ja 3

Instituutiota johtaa valtuusto sekä hallitus. Valtuusto (24 edustajaa) koostuu seuraavasti:

- DIF (1 edustaja), Tanskan Olympiakomitea (1), urheilun yhteisneuvosto (1), DIF:n lajiliitot (3), huippu-urheilijat (4), huippuvalmentajat (4), Institut for idræt, Kobenhavns Universitet (1), Institut fot idræt, Odense Universitet (1), urheilun tutkimusneuvosto (1), liikuntalääketieteellinen seura (1), kulttuuriministeriö (2), opetusministeriö (1), lääninhallitukset (1), kuntaliitto (1) ja Kööpenhaminan ja Frederiksbergin kunnat (1)

§4

Valtuusto määrittelee instituution toimintaperiaatteet ja -linjaukset, hyväksyy budjetin, tilinpidon sekä hallituksen toimintakertomuksen.

§5

Hallitus koostuu seitsemästä jäsenestä, josta kaksi valitsee kulttuuriministeriö ja viisi valtuusto³.

- Ministeriö nimittää hallituksen puheenjohtajan

§6

Hallitus johtaa instituution toimintaa valtuuston hyväksymien toimintaperiaatteiden mukaisesti.

- Hallitus nimittää instituution työntekijät

§7

Instituution budjetti, tilinpito sekä vuosikertomus lähetetään kulttuuriministerille valtuuston lausunnon kera. Kulttuuriministeri antaa instituution toiminnasta lausunnon ja esittelee materiaalin valtiopäivien kulttuurivaliokunnalle.

§8

Tanskan Olympiakomitea antaa instituutioille avustuksen, jonka suuruus on puolet siitä summasta, jonka komitea saa rahapelien tuotosta⁴.

- DIF antaa TD:lle avustuksen, jonka suuruus on 5 % DIF:ille tulevasta rahapelien tuotosta.

³ 18.11.2003 kulttuuriministeri päätti TD:n uudesta hallintomallista, jossa kulttuuriministeriö valitsee hallitukseen neljä jäsentä (puheenjohtajan sekä kaksi aktiivia/valmentajaa) sekä DIF neljä jäsentä.

⁴ Rahapelipelien, loton sekä vedonlyönnin ylijäämästä aina 1 250 milj DEK jaetaan 64,1, % kulttuuriministeriölle. Kulttuuriministeriön osuus jaetaan seuraavasti: 8,0 % Team Danmark, 27,0 % DIF, 24,9 % DGIF, 3,6 % Dansk Firmaidræt, 7,7 % "paikallisuus rahastolle" ja rakentamisrahastolle sekä 28,8 % kulttuurille.

Lain käytännön vaikutukset

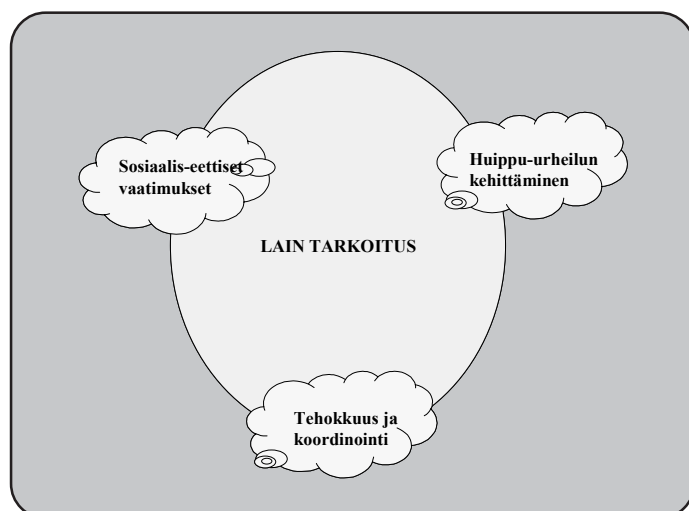
Lain perusteella Tanskaan on syntynyt valtiollinen huippu-urheiluorganisaatio, Team Danmark (TD), jonka tehtäväksi määriteltiin huippu-urheilun laaja-alainen kehittäminen sekä yhteiskunnallisten ja eettisten vaatimusten edistäminen. Laki on antanut huippu-urheilun kehitykselle kohtuullisen varmat ja pysyvät lähtökohdat. TD:n itsenäinen asema ja "taattu" valtion budjetin ulkopuolelta tulevat rahoitus on pitänyt instituution poliittisten kuohuntojen ulkopuolella. Team Danmark on saanut oman tehtävänantonsa suoraan lain tukemana. (Eliteidræt i andre lande 2002, 19-20).

Toisaalta laki on antanut valtiolle mahdollisuuden oman "linnoituksen" rakentamiseen urheilumaailman sisälle. Järjestelmää voidaan pitää ainutlaatuisena maailmassa. Laki on mahdollistanut sen, että huippu-urheilua johdetaan Tanskassa valtiojohtoisesti, eikä kansanliikkeen itsensä toimesta, kuten muissa Pohjoismaissa. Tärkeä yksityiskohta TD:n asemassa on kuitenkin sen itsenäisyys suhteessa muihin valtiollisiin instituutioihin. TD ei suoraan alistaisessa suhteessa esimerkiksi kulttuuriministeriöön, vaan toimii lähinnä autonomisena yksikkönä. Niinpä valtio v. 1985 hieman paradoksaalisesti osti itselleen aseman tanskalaisessa urheilussa perustamalla TD:n, mutta samalla sijoitti sen etäälle omista ohjaus- ja valvontajärjestelmistään (Eliteidrættens struktur og styring 2002, 17-19).

Huippu-urheilu lain henki voidaan esittää Kuvion 1. muodossa. Keskustelua lain ympärillä on käyty erityisesti huippu-urheilun kehittämisestä sosiaalisten ja eettisten vaatimusten mukaisesti. Lain valmisteluvaiheessa sosiaalinen vastuu koostui seuraavista osa-alueista:

- Urheilijoiden koulutus ja elämä urheilu-uran jälkeen.
- Urheilijoiden sosiaalinen status.
- Terveys; menestystä ei saa hakea terveyden kustannuksella.
- Harjoitusmenetelmät; varottava loukkaantumisia aiheuttavia harjoitusmetodeja.
- Lahjakuusetsintä; käytetään vain yhteiskunnallisesti hyväksyttäviä menetelmiä.
- Eettinen perusta yhteiskunnassa vallitsevista arvoista ja normeista (Eliteidrættens struktur og styring 2002, 46-48).

Lain muotoilu on varsin tilava - puitteellinen, mutta sen tulkinta on ainakin DIF:n mukaan ollut suppea. Käytännössä yhteiskunnallisesti ja sosiaalisesti vastuullinen tapa on tarkoittanut koulutukseen ja antidoping -työhön panostamista. Kriitikkojen mukaan muut valtiot ovat näissä asioissa samalla tasolla ilman lakiakin. (Eliteidrættens struktur og styring 2002, iv).

Kuvio 1.
Tanskan huippu-urheilua edistävän lain "henki". LÄHDE: (Eliteidrættens struktur og styring 2002, 20).

Team Danmarkin perustaminen ja asema ei 1980-luvun puolessa välissä herättänyt suurta kritiikkiä, mutta urheilun muuttuessa viihteellisemmäksi ja kaupallisemmaksi sen asemasta on käyty vilkasta keskustelua. Kesäkuussa 1999 kulttuuriministeri asetti työryhmän, jonka tehtävänä oli uudistaa vuoden 1985 huippu-urheilun edistämistä käsittelevä laki. Työryhmän mietintö - "Eliteidræt i Danmark" - käsitteli lähinnä Team Danmarkin asemaa, taloutta ja tulevaisuutta. Raportin henki oli lähellä urheilun käytäntöä. Mietinnössä tehtiin seuraavia kehittämissuhteita:

1. Huippu-urheilun merkitystä osana kulttuuripolitiikkaa korostetaan. Tämä edellyttää, että yhteistyötä valtion, huippu-urheilun ja kansalaistoiminnan välillä tiivistetään.
2. Team Danmarkin rakenne varmistetaan voimakkaammalla osaavalla, yhteiskunnallisella edustuksella⁵.
3. Urheilun kaupallisen hyödynnettävyyden edellytyksiä koordinoidaan, parannetaan ja alleviivataan eettistä näkökulmaa sekä
4. Kunnallisen ja kansallisen tason panostusta koordinoidaan. (Kulturministeriet 2001, 7-20).

Työryhmän hyväksyi TD:n nykyisen toiminnan ja antoi tunnustusta mm. urheilijoiden ja valmentajien osallistumiselle TD:n hallintoon. Urheilijat ja valmentajat ovat päässet suoraan vaikuttamaan asioihin ja työryhmä haluaakin jatkaa käytäntöä, mutta samalla em. edustajien lukumäärää vähennetään. Kun TD vuonna 1984 perustettiin, sai urheilumaailma omasta näkökulmastaan varsin onnistuneen hallintomallin, jossa sen edustajilla on enemmistö. Nyt, lähes 20 vuotta myöhemmin, ministeriön raportissa ehdotetaan yhteiskunnallisen edustuksen lisäämistä hallinnossa niin, että tieteen ja julkisen sektorien edustajien lukumäärä nousi 10:stä 12:een ja urheilun edustajien määrä puolestaan laskisi 14:stä 12:een (Kulturministeriet 2001, 32)

Tanskan huippu-urheilulaki ja Team Danmarkin käytännön toiminta on herättänyt konflikteja liikuntakulttuurin sisällä Tanskan Urheiluliiton (DIF) ja Team Danmarkin välillä. DIF:n vuosikertomus 2002 toteaa, että TD:n asema ei tällä hetkellä kaikilta osin vastaa vuoden 1985 lainsäädännön sille asettamia vaatimuksia. DIF:n tilaaman raportin mukaan valtio istuu TD:n suhteen kahdella tuolilla⁶. Valtio on antanut TD:lle merkittävän ohjausroolin; palvelutoiminnassa, neuvonnassa sekä markkinoinnissa - alueilla joiden tulisi olla urheiluelämän itsensä hallitsemia. Sitä vastoin valtio ei kiinnittänyt riittävästi huomiota urheilun sosiaalis-eettisten teemojen edistämiseen. (DIF 2002, 14-15). Tanskassa keskustelun taustalla voidaan nähdä konfliktit urheilun kaupallistumisessa ja ammattilaistumisessa suhteessa kansalaistoimintaan.

Syyskuussa 2003 kulttuuriministerin nimittämä uusi työryhmä ei päässyt yksimielisyyteen Team Danmarkin tulevaisuuden rakenteesta. Työryhmän raportissa oli esillä kaksi mallia: 1. Nykyinen itsenäinen organisaatio tai 2. DIF:n alaisuudessa toimiva huippu-urheiluyksikkö. Koska työryhmä ei päässyt yksimieliseen ratkaisuun, siirtyi lopullinen päätösvalta val-

---

⁵ Työryhmä ehdottaa TD:n valtuustoon seuraavaa rakennetta: Urheilijat (4 kpl), Valmentajat (4 kpl), DIF (4 kpl), yliopistot (3 kpl), Liikuntalääketieteellinen seura (1 kpl), Opetusministeriö (1 kpl), sosiaaliministeriö (1 kpl) sekä kulttuuriministeriö (6 kpl).

⁶ DIF tilasi kesällä 2001 KPMG -konsulting yritykseltä selvityksen Tanskan huippu-urheilusta. Selvityksen taustalla oli kulttuuriministeriön työryhmän raportti - "Eliteidræt i Danmark" - jonka piti toimia huippu-urheilun edistämistä käsittelevän lain uudistuksen pohjana. DIF kritisoi, että työryhmän käytössä olleet tiedot huippu-urheilusta olivat puutteellisia ja järjestö päätti itse tilata lisätietoa. KPMG -konsulting tuotti tietoa yhteensä viiden raportin ja noin 1 000 sivun verran. Team Danmark on puolestaan kritisoinut KPMG -raportteja virheellisiksi.

tiopäiville. 18.11.2003 kulttuuriministeri ilmoitti, että poliittinen järjestelmä on päässyt sopimukseen Team Danmarkin tulevaisuudesta. TD jatkaa edelleen itsenäisenä instituutiona, mutta samalla instituution hallintomallia yksinkertaistetaan, TD:n ja DIF:n välistä yhteistyötä tiivistetään ja kulttuuriministeriön ohjausroolia vahvistetaan. Huippu-urheilun edistämistä käsittelevään lakiin on tulossa myös muita muutoksia. (www.kum.dk 26.11.2003)

Suomen liikuntalain pääkohdat

Liikuntalaki tuli voimaan 1.1.1980. Sitä on muutettu yhdeksän kertaa, viimeksi v. 1998. Lain tarkoituksena on edistää liikuntaa, kilpa- ja huippu-urheilua ja niihin liittyvää kansalais-toimintaa, lisätä väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä liikunnan avulla. Lisäksi lain tarkoituksena on edistää tasa-arvoa, suvaitsevaisuutta ja kulttuurien moninaisuutta sekä kestävästä kehitystä. (Opetusministeriö 1997, 10).

Liikuntalaki on puitelaki, joissa määritellään liikuntatoiminnan vastuut ja yhteistyövelvoitteet. Yleisten edellytysten luominen liikunnalle on ensisijaisesti valtion ja kuntien tehtävä. Liikunnan järjestämisestä vastaavat pääasiassa liikuntajärjestöt. (Opetusministeriö 1997, 10). Vastuu liikuntatoimen kehittämisestä, yleisestä johdosta ja koordinaatiosta liikunnan yhteistyössä on valtionhallinnossa opetusministeriöllä. Opetusministeriön asiantuntijaelimenä lain asioissa on valtion liikuntaneuvosto, jonka valtioneuvosto asettaa eduskunnan toimikaudeksi. Neuvoston ja sen jaostojen tehtävänä on seurata liikunnan kehitystä, tehdä esityksiä ja aloitteita liikunnan kehittämiseksi, tehdä esityksiä ja antaa lausuntoja liikuntamäärärahojen käytöstä sekä arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikuttavuutta liikunnan alueella. (Opetusministeriö 1997, 10-11).

Lisäksi laissa säädetään erilaisista avustuksista liikuntatoiminnan tukemiseksi mm. kunnan liikuntatoimeen, alueellisen liikuntatoiminnan tukemiseen, valtakunnallisten ja alueellisten liikuntajärjestöjen tukemiseen sekä liikuntapaikkojen valtionavustuksiin. (Opetusministeriö 1997, 11) Huippu-urheilun kannalta yksi keskeinen tukimomentti on valtakunnallisten liikuntajärjestöjen tukeminen, josta mainitaan: Valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha valtakunnallisten ja alueellisten liikuntajärjestöjen toiminnan tukemiseen. Opetusministeriö hyväksyy tämän lain nojalla avustettavat järjestöt siten kuin asetuksella säädetään. Valtion liikuntaneuvosto tekee opetusministeriölle esityksen avustusten myöntämisestä (Opetusministeriö 1997, 11).

Liikuntalain mukaan valtion avustuksista päättää siis opetusministeriö liikuntaneuvoston esityksestä. Suomessa valtion ohjaustoiminta on tältä osin tiukempaa ja tiiviimmin demokraattiseen päätöksen tekoon sidottua kuin muissa Pohjoismaissa. Suomessa Valtionavustuksen yleisesti myöntämisen edellytyksistä säädetään Valtionavustuslaissa (688/2001), joiden periaatteita myös liikuntalain mukaisissa avustuksissa tulee noudattaa.

Valtioiden liikuntapolitiikka

Urheilun itsesääteily ja urheilun sääntöjen erillisuus valtion laeista perustuvat Pohjoismaissa urheilun autonomiaan ja yhdistysautonomiaan (Lilius 2003, 11). Urheilun asema itsenäisenä kansaliikkeenä ei ole kuitenkaan itsestäänselvyys. Etenkin 1970-luvulta lähtien vapaaehtoisuuteen perustuvien urheiluliikkeiden ja valtioiden liikuntapoliittisten linjausten suuret kysymykset käsitelleet taloudellisia avustuksia sekä valtion ohjaustoiminnan suhdetta kansanliikkeen autonomiaan. Norbergin (1998, 61) mukaan on kysymys kahden ainakin osittain ristiriitaisen ideaalin yhdistämisestä; demokraattisen poliittisen prosessin sekä autonomisen ja toimintasuuntautuneen kansanliikkeen. Urheilun näkökulmasta kysymys on taloudellisen tuen vastaanottamisesta ja oman autonomian säilyttämisestä. Valtion näkökulmasta kysymys on toiminnan ohjaamisesta tai ohjaamatta jättämisestä.

Kansanliikettä kunnioitetaan Ruotsissa

Ruotsissa valtion suhdetta urheiluun on pohdittu komiteatasolla vuosina 1969 (SOU 1969:29) sekä 1998 (SOU 1998:76). Vuoden 1969 komiteamietintöä pidetään merkittävänä avauksena valtion ja urheilun suhteiden tiivistymisestä. Mietinnössä ehdotettiin laajoja tukitoimia koko ruotsalaisen liikunnan kentälle mm. urheilupaikkarakentamiseen, ohjaaja- ja valmentajakoulutukseen, vammaisurheiluun sekä liikunnan tieteelliseen tutkimukseen. Ruotsin valtion liikuntapolitiikka perustuu yhä pitkälti vuoden 1969 "idrott för alla" -mietintöön.

Mietinnössä urheilu otettiin osaksi ruotsalaista hyvinvointivaltiota, kuitenkin säilyttämällä liikkeen itsenäisyys. Samalla huomioitiin urheilun kulttuurinen rooli mm. fyysisenä rentoutumisena ja viihdyttävänä kansanhuvina. RF:n rooli urheilun johdossa vahvistui ja siitä tuli "urheiluviranomainen".

Vuonna 1996 asetettu urheilukomitea sai tehtäväkseen pohtia valtion urheiluavustusten uudelleen järjestelyjä. Lisäksi tavoitteena oli parantaa seuranta- ja arviointijärjestelmää sekä varmistaa avustustenjaon kontrolli ja tarkkailu. Komitea arvioi myös seurauksia valtion liikuntapolitiikkaan, jos urheiluseurat valitsevat muun toimintatavan kuin vapaaehtoistyö (SOU 1998, 11). Komitean mietinnön - "Idrott och motion för livet" - mukaan valtion tukipolitiikan yleistavoitteena on:

“Valtion tuen urheilulle tulee vahvistaa sellaista yleishyödyllistä, aatteellista ja or-

ganisoitua, demokraattista ja jäsenten johtamaa lasten, nuorten, kunto- ja kilpaurheilutoimintaa, joka kattaa merkittävän osan väestöstä riippumatta sukupuolesta, sosiaalisesta tai etnisestä lähtökohdista tai fyysistä ja psyykkisistä edellytyksistä. (SOU 1998, 11)"

Yleistavoitteen alla esitetään seuraavia toimintatavoitteita:

1. Kehittää lasten ja nuorten kiinnostusta liikuntaa kohtaa sekä heidän mahdollisuuksiaan vaikuttaa ja ottaa vastuuta omasta urheilusta. Noin 40 prosenttia määrärahoista jaetaan paikalliseen lasten ja nuorten toimintaan. Kyselyn mukaan 75 %:a seuroista on tyytyväisiä tukeen.
2. Kehittää lasten, nuorten, kuntoilijoiden sekä kilpaurheilijoiden liikuntatoiminnan laatua niin, että se edistää hyvää etiikkaa, kasvavaa osallistumista sekä aatteellista sitoutumista, tasa-arvoa ja integraatiota.
3. Mahdollistaa osallistuminen kansainväliseen kilpailutoimintaan sekä siihen liittyvä tarpeellinen valmistautuminen. Ruotsin merkittävä asema kansainvälisessä urheilumaailmassa on heikentynyt 1990-luvun aikana. Urheilukomitea arvioi, että kansainvälinen urheilumenestys toimii tärkeänä inspiraation lähteenä monille. Menestyksellä on merkitystä Ruotsin maineelle ulkomailla, joka heijastuu mm. ulkomaanvientiin sekä turismiin.
4. Tarjota organisoidulla urheilulle paremmat mahdollisuudet tutkimukseen, kehitystyöhön ja koulutukseen.
5. Luoda paremmat mahdollisuudet nuorille huipuille urheilun ja koulutuksen yhdistämiseen, mikä antaa heille hyvän perustan elämään urheiluintensiivisen vaiheen jälkeen. Tavoite on suunnattu lajiitoille sekä kunnille urheilulukuioiden suuntaan. Ruotsissa on laaja hyväksyntä huippu-urheilupanostukseen. Komitean teettämän haastattelututkimuksen mukaan noin 70 prosenttia piti ruotsalaisten urheilijoiden menestystä tärkeänä. Myös poliittisesti on olemassa yksimielisyys huippu-urheilun tukemisesta. Ruotsalaisten urheilumenestyksen turvaamiseksi komitea ehdottaa toimenpiteitä, joilla tähdätään voimakkaaseen panostukseen nuorten lahjakkaiden urheilulahjakkuuksien kehittämiseksi. (SOU 1998, 12-14)

RF pystyi vaikuttamaan mietinnön tulokseen merkittävästi ja pääosin 1970-luvulla muotoiltu linja urheilun ja valtion suhteissa säilyi (Nordberg 2002). Tämä tarkoittaa, että valtion on suuressa määrin antanut liikuntapoliittisten kysymysten käsittelyn urheiluliikkeelle itselleen. Järjestelylle on löydettävissä kaksi edellytystä: Liikkeen demokraattinen organisoituminen kansanliikkeeksi sekä kunto- ja huippu-urheilutoiminnan kokoaminen yhden organisaation alaisuuteen (SOU 1998, 42).

Kansanterveys, kansanliike ja viihde.

Viimeisen urheilukomitean mietinnön jälkeen Ruotsin hallituksen liikuntapoliittinen ohjelma (Prop 1998/99:107) sai nimekseen: En idrottspolitik för 2000-talet -folkhälsa, folkrorelse och underhållning. Ohjelmassa määritellään kansallinen liikuntapoliittikka kolmen peruskiven varaan:

1. Kansanterveyden edistäminen eri instituutioiden ja liikunnan kansanliikkeen yhteistyöllä,

2. Vapaan ja itsenäisen urheiluliikkeen tukeminen. Liikkeen tulee perustua aatteelliseen osallistumiseen, laajaan toimintaan, hyvän etiikan puolustamiseen, tasa-arvoisuuteen sekä suvaitsevaisuuteen ja demokraattisen kasvatuksen puolustamiseen sekä
3. Tietoisuuteen tietyn huippu-urheilun osa-alueen kaupallisuudesta sekä viihteellisyydestä, jonka arvot ilmenevät monien ihmisten kokemana viihteenä ja ilona. Tätä toimintaa tulee harjoittaa ilman julkisia avustuksia. Valtion rooli on valvoa, että toimintaa harjoitetaan yhteiskunnallisten kilpailulakien puitteissa⁷. (Prop 1998/99, 27)

Vuoden 1998 hallituksen esitys toteaa, että urheiluliikkeelle tulee antaa jatkuvaa valtion-tukea. Tuki myötävaikuttaa hyvinvointiin ja auttaa urheiluliikettä saavuttamaan omat tavoitteensa. Urheiluliikkeen toiminnasta koituu suurta hyötyä yhteiskunnalle. Toiminta vastaa hyvin niitä tavoitteita, joita valtiolla on omaa avustustoimintaa kohtaa (Prop. 1998/99, 39). Valtion tuki urheilulle nähdään yhä edelleen väestön hyvinvointia edistävänä tekijänä. Lisäksi Ruotsissa painotetaan paikallisen tason tukemista, demokratiaa, suvaitsevaisuutta, integraatiota sekä tasa-arvoa, usein jopa melko voimakkaan retoriikan avulla.

Valtio ilmoittaa edelleen vain yleiset avustustoiminnan tarkoitukset. Urheiluliikkeen tulee itse määrittellä tavoitteet omalle toiminnalle. Valtionavustus voi tukea toimintaa, joka: 1. tukee ja kehittää lasten ja nuorten intressiä sekä sitoutumista urheilua ja liikuntaa kohtaan ja samalla edesauttaa heitä ottamaan vastuuta omasta urheilustaan, 2. tekee kaikkien ihmisten urheilemisen ja liikunnan harrastamisen mahdolliseksi, 3. tähtää miesten ja naisten yhtäläiseen mahdollisuuteen liikunnan harrastamisessa 4. edistää integraatiota ja hyvää etiikkaa sekä 5. auttaa herättämään eliniän kestävän kiinnostuksen liikuntaa kohtaan ja näin edistää kaikkien ihmisten terveyttä. (Prop 1998/99, 48)

Hallitus hylkäsi urheilukomitean ehdotuksen, jonka mukaan valtion tulisi ohjata myös urheiluliikkeen tavoitteenasettelua. (Prop. 1998/99, 49). Hallituksen esityksen pohjalta muutettiin vuoden 2000 alusta lainsäädäntöä niin, että RF toimii valtionapuviranomaisena kaikissa urheilutoimintaa käsittelevissä asioissa⁸. RF:n on kuitenkin otettava valtion avustuksia koskevilla päätöksillä huomioon hallituksen linjavedot. Lainsäädännössä RF:n asema määritellään:

“Sveriges Riksidrottsförbund prövar frågor om fördelning av statbidrag till idrottsverksamhet i enlighet med vad regeringen bestämmer.” (SFS 1995:361)

Ruotsalaisessa valtion ja urheilun suhteessa korostuu muita Pohjoismaita voimakkaammin julkisen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan yhteistyö. Norberg (1998, 94) puhuu implisiittisestä sopimuksesta valtion ja urheiluliikkeen välillä: Jos urheiluliike voi osoittaa positiivista kehitystä ajan sekä yhteiskuntakehityksen mukana, voi valtiomahti hyväksyä sekä kattavan taloudellisen tuen että suhteellisen kattavan autonomian. Niin kauan kuin urheiluliike itse osoittaa halua dynaamista kykyä sekä yhteiskuntavastuuta, ei valtion yksioikoinen ohjaustoiminta ole tarpeellista. Ruotsissa tämä suhde on rakentunut jo 1930-luvulta lähtien. (Norberg 2002, 231; Sjöblom 2002, 233). Monia valtion liikuntapoliittisia tavoitteita edistetään juu-

---

⁷ Ruotsissa olivat 1990-luvulla pinnalla urheilun professionalisoituminen sekä verotuskysymykset. Urheiluliikkeen toiminnan ei enää katsottu sijoittuvan kokonaisuudessaan aatteelliselle sektorille, vaan tietty osa toiminnasta tapahtui kaupallisella sektorilla. Ruotsissa erottelua aatteellisen ja kaupallisen toiminnan välillä ovat viime kädessä tehneet veroviranomaiset. Useimmiten päätökset ovat tulleet yllätyksenä seuroille, jotka ovat väittäneet päätöksiä epäoikeudenmukaiseksi. (SOU 1998, 141). Ruotsin urheilussa puoliammatillisuus hyväksyttiin v. 1967 ja ammattilaisuus v. 1990.

⁸ Ruotsin olympiakomitea olisi halunnut saada sille määritellyt avustukset suoraan ilman välikäsiä, mutta hallitus määritteli asiat toisin. (Prop. 1998, 50). SOK:n toimintakertomuksen mukaan järjestö hakee ja saa avustuksia talang - ohjelmaan suoraan valtiolta (SOK 2002, 28).

ri valtiollisen ohjauksen puuttumisella. Jos esimerkiksi urheiluseurat toimivat demokratian kouluina, ei valtiolla ole syytä puuttua toimintaan tai sen organisointiin. Valtiollinen ohjaus voi johtaa poliittisten intressien ja vapaaehtoisuuden yhteenliittymiseen, jolloin se samalla riskeeraa sen maailman tuhoamisen, mitä se todellisuudessa yrittää edistää. (Norberg 1998, 71-72)

Tanskalaisen raportin mukaan Ruotsi on valtio, joka painottaa vähiten menestystä huippu-urheilussa. Tanskalaisten tulkinnan mukaan tulokset ovat tärkeitä urheilijoille, lajeille ja faneille, mutta eivät niinkään oleellisia Ruotsin valtiolle tai sen instituutioille. Ruotsalaisten urheilupolitiikkaa voidaan pitää liberaalisena, kun taas Norjan urheilupolitiikka oli kollektiivista. Valtion vähemmän voimakasta suhtautumista urheiluun kuvastaa myös se, että huippu (elit) ei ole saanut legiimiä määrittelyä vaan yleisesti puhutaan urheilusta urheiluna - sen merkityksestä demokratialle, terveyteen, integraatioon. Lisäksi Ruotsissa on havaittavissa oleva jonkinlainen hallintoskeptismi, jonka mukaan tuloksia ei voida saavuttaa tietyillä tiukalla valtiollisella tavoitteenasettelulla. (Eliteidræt i andre lande 2002, 10)

Urheilun yhteiskunnallinen tehtävä on keskeistä Ruotsissa. Vaikka huippu-urheilun ja liikunnan erot ovat vähemmän selkeät kuin muissa Pohjoismaissa, koskevat liikunnan ja urheilun yleiset sosiaaliset tehtävät myös huippu-urheilua. Huippu-urheilun negatiiviset asiat tulevat esille, mutta eivät kovin voimakkaasti. Ruotsissa tunnustetaan huippu-urheilun taloudelliset ja viihteelliset arvot, mutta samanaikaisesti mietitään tulevaisuutta ja sitä pitäisikö urheilun perinteiset terveydelliset ja sosiaaliset arvot rajata huippu-urheilun ulkopuoliselle liikuntakulttuurille. (Eliteidræt i andre lande 2002, 24).

Huippu-urheilu Ruotsin liikuntapolitiikassa ei näyttele kovin merkittävää asemaa. Vuoden 1998 urheilukomitean mietinnössä huippu-urheiluun liittyviä kehittämisehdotuksia olivat: Lahjakkuuspanostukset (neljäs vuosi lisää lukioon, korkeakouluissa opiskeleville urheilijoille mahdollisuus muuttaa opiskelupaikkaa lajiliitosten järjestämien harjoittelumahdollisuuksien mukaan sekä 10 miljoonan ruotsin kruunun vuosittainen tuki SOK:n lahjakkuusohjelmaan). Lisäksi tuen kohteeksi määriteltiin osallistuminen olympialaisiin ja paraolympialaisiin. (SOU 1998, 16)

Norjan liikuntapolitiikka rakentuu kollektiivisille arvoille

Tanskalaisten neljä maata (DEN, SWE, NOR, NED) kattaneessa huippu-urheiluanalysissä Norja oli eniten tuloksiin ja menestykseen painottuva kansakunta. Norjassa urheilumenestys liitetään nationalismiin, integraatioon, itsetuntoon, kulttuuriin sekä kansainväliseen tunnettavuuteen. (Eliteidræt i andre lande 2002, 10). Liikunta, kilpaurheilu ja huippu-urheilu ovat Norjassa vahvasti samaa ideologista perhettä. Niinpä norjalaisten usko huippu-urheilun positiivisuuteen on vahvaa ja suhtautuminen negatiivisiin puoliin varsin hillittyä.

Historiallisesti on valtion tuki urheilulle saanut eri perusteita. 1980-luvulla korostettiin urheilun ja liikunnan terveysetuja. Hallituksen v. 1992 liikuntapoliittisessa selvityksessä liikunta liitettiin osaksi kulttuuria, jonka jälkeen myös urheilu saanut laajempaa merkitystä. Urheiluun liitetään kyky luoda sitoutumista, identiteettiä, innostusta sekä yhteenkuuluvuutta. Eriyisesti huippu-urheilun yhteiskunnallinen rooli on ymmärrettävissä kulttuurisena yhteenkuuluvuuden sekä konkreettisena massojen kokoontumisen väylänä ja norjalaisen imagon rakentajana maailmalla.

Kahdessa 1990-luvun komiteamietinnössä (St.meld nr 27 (1996-97) ja St.meld. nr. 44 (1997-98)) on määritelty valtiollisen tukipolitiikan perusteet vapaaehtoisille järjestöille. Tuen perusteina pidetään: 1. vapaaehtoista, paikallista, jäsenyyteen perustuvaa toimintaan, 2. organisaatioiden toimintaperusteisia yhteistyömuotoja sekä 3. taloudellisesti voittoa tuottamaton-

ta hyvinvointipalveluja ja -tuotoksia. Näistä vapaaehtoisuuden määrittelyistä on myös johdettu hallituksen liikuntapolitiikan painopisteet vapaaehtoisien ja paikallisen urheilun tukemiseksi. Priorisoinnille on löydettävissä neljä perustelua:

1. Paikallinen, vapaaehtoinen organisointi tuottaa sosiaalisia voittoja, urheilullisten lisäksi. Vapaaehtoinen organisointi tukee yhteisöllisyyttä sekä luo sosiaalisia siteitä osanottajien kesken.
2. Vapaaehtoinen urheilutoiminta harjoittaa demokraattisia yhteistyömuotoja. Vapaaehtoisten järjestöjen toiminnan heikkeneminen johtaa myös demokraattisen osallistumisen heikkenemiseen.
3. Vapaaehtoinen urheilutoiminta antaa itse merkittävää lisäarvoa toiminnalle maksamattomien panostusten muodossa. Merkittävä osa tästä panostuksesta tapahtuu organisaatioissa sekä itse toiminnassa.
4. Urheilu on perinteisesti perustunut palkattomaan organisaatiomuotoon. (Kulturdepartementet 1999).

Huippu-urheilun odotetaan vahvistavan norjalaista identiteettiä

Norjassa valtiollisen liikuntapolitiikan yleisenä tavoitteena on 1970-luvulta lähtien ollut liikuntaa kaikille. Periaate on merkinnyt ihmisten oikeutta harrastaa liikuntaa omien edellytysten, tarpeiden ja intressien nojalla. 1990-luvulla valtion liikuntapolitiikkaa on määritelty kahdessa mietinnössä:

- St.meld. nr. 41 (1991-1992). Om idretten. Folkebevegelse og folkeforlystelse. Kulturdepartementet 1991.
- St.meld. nr. 14 (1999-2000). Idrettslivet I endring. Om statens forhold til idrett og fysisk aktivitet. Kulturdepartementet 1999

Viimeisimmässä liikuntapoliittisessa selvityksessä vuodelta 1999 Norjan valtiollisen liikuntapolitiikan tavoitteet määritellään seuraavasti:

1. Valtio tukee vapaaehtoista, jäsenyyteen perustuvaa urheilua, jotta urheilujärjestöt voivat ylläpitää ja kehittää kattavaa ja laadukasta toimintaa, pääasiassa paikallisella tasolla.
2. Urheilupaikkoja tulisi suunnitella ja rakentaa niin, että kynnys liikkumiseen on mahdollisimman matala. Valtion liikuntapolitiikan tulee varmistaa, että kansalaisilla on laaja mahdollisuus harrastaa urheilua organisoidusti tai itsenäisesti.
3. Valtio tukee huippu-urheilua taloudellisesti edellyttäen eettisesti ja ammattitaitoisesti korkeatasoista huippu-urheilu -miljöötä sekä huippu-urheilun panosta norjalaisen kulttuurisen identiteetin rakentamisessa. (Kulturdepartementet 1999)

Hallituksen mukaan lapset (6-12 v.) ja nuoret (13-19 v.) ovat valtiollisen liikuntapolitiikan ensisijaisia kohderyhmiä. Lapsille tulee tarjota monipuolisia liikuntamahdollisuuksia, erityisesti lähiliikuntapaikkoja. Nuorten kohdalla on tärkeää, että nuoret itse pääsevät vaikuttamaan liikuntapaikkojen suunnitteluun.

Valtion panostusta huippu-urheiluun perustellaan Norjassa kansalaisten kiinnostuksella. Urheilu huipputasolla on kulttuuri-ilmiö, joka antaa katsojille elämyksiä ja myötävaikuttaa identiteetin kehittymiseen laajassa merkityksessä. Toisaalta voimakas sitoutuminen ja intressi huippu-urheilussa ovat selkeitä merkkejä siitä, että toiminnan itseisarvolla on merkitystä kai-

kille urheilusta kiinnostuneille. Urheilu on universaali ilmiö. Urheilulle on voimakas tunnetuksi tekemisen rooli yli maanrajojen ja kulttuuri-ilmionä urheilulla on yhteinen tulkintakehikko ympäri maailmaa.

Aikuisten kilpa- ja huippu-urheilu erotetaan valtion tukipolitiikassa. Valtion tuki, jonka perusteena ovat kansalaisten saamat elämykset sekä norjalaisen identiteetin luominen, kohdennetaan huippupanostukseen. Aikuisten kilpaurheilun tukeminen paikallisella tai alueellisella tasolla ei ole valtion tukipolitiikan tehtävä. Toisaalta kaupallinen sekä ansaitsemisen perustuva urheilutoiminta tulee erottaa vapaaehtoisuuteen perustuvasta toiminasta. (Kulturdepartementet 1999).

Käytännön toimenpide-ehdotuksina sekä liikuntapoliittisina linjauksina viimeisimmässä liikuntapoliittisessa selvityksessä mainitaan mm seuraavaa:

- Valtion avustuksia ei myönnetä voittoa tavoitteleville yhteisöille.
- Kulttuuriministeriö tekee uuden budjettirakenteen NIF:n avustusten seuraamiseksi. Yksi uuden mallin tavoitteista on, että suuri osa avustuksista menisi paikallistasolle, missä toiminta on. Toinen tavoite on se, että uusi budjettirakenne vastaa julkisia dokumentointitarpeita.
- Ministeriö tekee v. 2003 loppuun mennessä selvityksen siitä, miten viranomaiset voivat paikallisella ja aluetasolla vaikuttaa ihmisten fyysiseen aktiivisuuden lisääntymiseen.
- Yhteiskunnan ja urheilun nopea kehitys vaativat uutta tietoa - panostusta kehitys- ja tutkimustyöhön lisätään.
- On tärkeää varmistaa huippu-urheilun eettinen ja ammatillinen perusta. Siksi huippu-urheilulle määritellään oma perusrahoitus sekä jatketaan antidoping -työtä.
- On tärkeää, että valtiopäivät säännöllisesti keskustelee kehityksestä urheilun osa-alueella. Siksi on tarpeellista, että hallitus tekee liikuntapoliittisen selvityksen joka kausi. (Kulturdepartementet 1999).

Tanskassa huippu-urheilu on ollut liikuntapoliittisen keskustelun ulkopuolella

Tanskassa liikuntapoliittinen toiminta on osa kulttuuripolitiikkaa. Koska merkittävä osa huippu-urheilusta (Team Danmark) toimii lain suojassa, ei laajoja ja kattavia komiteamietintöjä koko liikuntakulttuurista ole tehty. Viimeisin kulttuuriministerin tekemä liikuntapoliittinen selvitys valtiopäiville on vuodelta 1997 (Redegørelse 1997). Tanskalaisen liikuntapoliittikan tarkoituksena on kulttuuripolitiikan linjavetojen mukaisesti tukea urheilun monipuolisuutta sekä varmistaa urheilun yhteisöllisyyden toteutumisen raamit. Demokratia, sananvapaus sekä laatu ovat selvityksen mukaan hallituksen liikuntapoliittikan avainsanoja.

Selonteossa todetaan, että liikuntaa ja urheilua voidaan toteuttaa monella eri tavalla, mutta perinteinen yhteisömuotoinen urheiluseuratoiminta on kulttuurisesti merkityksellisintä. Urheiluseuratoiminta tukee sitoutumisen, vastuullisuuden ja kulttuurisen yhteisöllisyyden arvoja. Hallitus pitää tärkeänä, että seurojen urheiluorganisaatioiden autonomia säilyy ja että alle 18 -vuotiaat nuoret saadaan paremmin integroitua seurojen päätöksentekoon. (Redegørelse 1997)

Voimakas kaupallistuminen ja ammattimaistuminen nähdään tanskalaisen urheiluperinteen uhkakuvana. Hallitus korostaa, että Team Danmarkin ja lajiliittojen vastuulla on kehittää huippu-urheilua sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesta vastuullisella tavalla. Koska huippu-urheilu on erityisen näkyvä osa-alue, pidetään julkista rahoitusta huippu-urheilulle tärkeänä. Julkisen rahoituksen avulla voidaan estää urheilun ylikaupallistuminen ja varmistaa sosiaalisesti

hyväksyttävä kehitys. Sponsoreiden ja median vaikutusvalta urheilussa ei saa uhata urheilun itsemääräämisoikeutta. (Redegørelse 1997)

Suomessa liikuntakulttuurin kokonaisuutta on pohdittu 1980-luvulla

Viimeisin suomalainen liikuntapoliittinen kokonaisuus on vuodelta 1990. Liikuntakomitean 1990-luvun liikuntapolitiikan yleistavoitteeksi asetettiin "Yksilön ja yhteiskunnan hyvinvoinnin edistäminen luomalla liikunnallisesti aktiivisen elämäntavan mahdollistavia, kansalaisten odotuksia ja tarpeita vastaavia liikuntapalveluja." (Liikuntakomitea 1990, 6).

Komitea korostaa suomalaiselle liikuntakulttuurille omaleimaista vapaata kansalaistoimintaa liikuntakulttuurin kehittämisen perusteena. Komitea pitää erityisen tärkeänä sitä, että suomalaisen liikuntapolitiikan kansallista omaleimaisuutta vaalitaan ja että sen mononaisille ilmentymille luodaan riittävät edellytykset kehittyä kansainvälistyvässä liikunta- ja urheilumaailmassa. Komitea jakaa liikuntakulttuurin kolmeen eri osa-alueeseen: lasten ja nuorten liikunta, aikuisväestön kunto-, terveys- ja virkistysliikunta sekä huippu-urheilu. Komitea tekee yhteensä 76 kehittämissuositusta tai kannanottoa suomalaisen liikuntakulttuurin kehittämiseksi.

Huippu-urheilun kohdalla toimintaympäristön arvioidaan kovenevan jatkuvasti. Totaalistuvan kilpailun lisäksi viihteellisyys ja kaupallisuus ulottavat lonkeroitaan yhä tiiviimmin toiminnan ympärille. Komitean mielestä kiristynyt kilpailu sekä huippu-urheiluun liittyvät taloudelliset näkökohdat lisäävät eettisten ongelmien esiintymisen todennäköisyyttä. Huippu-urheilun tulevaisuuden kannalta on ratkaisevaa, millä tavoin eettisiin kysymyksiin paneudutaan kansallisella ja kansainvälisellä tasolla (Liikuntakomitea 1990, 80).

Komiteamietinnössä huippu-urheiluun suhtaudutaan peruslähtökohdiltaan positiivisesti. Uhkakuvia on olemassa, mutta urheilumenestystä halutaan edelleen. Suomalaista huippu-urheilua tulee toteuttaa eettisesti hyväksyttävien periaatteiden mukaisesti. Tätä korostetaan mm. sitoutumisella kansallisen doping-säännösten noudattamiseen. eettinen perusta jää komitean mietinnössä kuitenkin hyvin abstraktiksi ilmiöksi - etiikka vaaditaan, mutta konkreettiset toimenpiteet tai analyysit jäävät puuttumaan.

Huippu-urheilun kohdalta valtion ja urheiluliikkeen yhteistoimintaa on 1990-luvulta lähtien harrastettu huippu-urheilun strategioiden muodossa. Viimeisimmässä strategiassa todetaan perinteisen järjestelmän kannalta huolestuttavien ilmiöiden esiintyminen suomalaisessa urheilussa: urheilijat pyrkivät irtaantumaan seurojen ja lajiliittojen järjestelmästä, osa seuroista muuttuu osakeyhtiöiksi, markkinat nostavat uusia lajeja kukoistukseen ja samalla rappeuttavat perinteisiä lajeja ja huolimatta vahvasti anti-dopingtoiminnasta, usko puhtaaseen suomalaiseen huippu-urheiluun on heikkoa (Huippu-urheilu 2000-luvulla 2002, 5)

Työryhmä päätyykin esittämään useita kehittämishankkeita, joiden avulla pyritään palauttamaan luottamus suomalaiseen huippu-urheiluun ja sen toimintaperiaatteiden puhtauteen. Lisäksi työryhmä toteaa, että suomalaisen huippu-urheilun valtakunnallisesta työnjaosta ja toimintatavoista tehdään opetusministeriön aloitteesta selkeät ratkaisut. (Huippu-urheilu 2000-luvulla 2002, 5)

Vammaisurheilun asema Pohjoismaiden liikuntapoliittisissa selonteoissa

Ruotsissa vammaisurheilun asemaa nostettiin esille vuoden 1969 liikuntapoliittisessa mietinnössä (SOU 1969:29). Tuolloin vammaisurheilu mainittiin erikseen ja omana kehittämisalueena. Seuraavan kerran vammaisurheiluun kohdistettiin erityisiä kehittämistarpeita 1980-luvun alussa, jolloin integraatio terminä ilmaantui liikuntapoliittiseen keskusteluun. Vuoden 1984 budjetissa oli avustus paralympialaisiin osallistumiseksi ja muutoinkin vammaisurheilua pidettiin aktiivisesti yllä valtion liikuntapoliittisissa kannanotoissa. (SOU 1998:76, 51-69).

Viimeisimmässä Hallituksen liikuntapoliittisessa ehdotuksessa (Prop. 1998/99:107) erityisryhmien liikunta nähdään varsin luonnollisena osana koko liikunnan kansanliikettä. Termi Integraatio, jonka voimakkain merkitys liittyy eri kulttuurien yhteensulattamiseen, on erityisryhmien liikunnan suhteen saamassa syvällisempiä merkityksiä. Integraation avulla lapset ja nuoret saavat luonnollisen käsityksen erilaisista liikuntarajoitteista. Vammaisurheilusta puhutaan osana tasa-arvoa, ei niinkään osana integraatiota. Konkreettisena tasa-arvoisena asiana esitetään olympia- ja paralympiakilpailujen osanottokulujen korvamerkintää valtionavustuksista. Ruotsissa on laki vammaisasiamiehestä (Prop. 1998/99:107, 51), jonka 'tarkastusta' edellytetään valtion avustusten jakamisessa.

Norjalaisen liikuntapolitiikan lähtökohtana on liikuntaa kaikille, joka sisältää idean tasa-arvoisuudesta ja kaikkien ihmisryhmien mahdollisuudesta osallistua liikunta- ja urheilutoimintaan. Hallituksen viimeisimmässä liikuntapoliittisessa selvityksessä (Kulturdepartementet 1999) lapset sekä vammaiset ovat ryhmiä, joiden toimintoja tulee erityisesti painottaa. Vammaisten kohdalla kehitetään lähiliikuntamahdollisuuksia. Lisäksi todetaan, että vammaisia ei pitäisi ymmärtää yhtenä kokonaisuutena, vaan normaalisti tyttöinä ja poikina tai naisina ja miehinä. tarkoituksena ei ole integroida ryhmää, vaan yksilöitä. Liikuntapoliittisessa selvityksessä tuetaan NFI:n ja NIF:n integrointiohjelmaa, jonka tavoitteena on liittää vammaisurheilu osaksi alkuperäistä urheilua. Selvityksessä ehdotetaan korvamerkittyjä varoja ohjelman edistämiseksi.

Tanskan kulttuuriministerin liikuntapoliittisessa selvityksessä vuodelta 1997 vammaisurheilua ei nosteta mitenkään erityisesti esille. Selvityksessä mainitaan, että vahvaa panostusta vammaisurheilun jatketaan. Viittaus liittyy lähinnä kulttuuriministeriön hallinnoimista veikkausvoittovaroista tehtyihin panostuksiin 1990-luvun puolivälissä, jolloin vammaisurheilun kehittämiseen panostettiin keskimäärin 500 000 - 600 000 € vuosittain.

Suomessa Liikuntakomitean mietinnössä vammaishuippu-urheilun keskeisenä ja samalla ainoana kehittämisehdotuksena mainitaan integraatio ja yhteistyö vammattomien urheilun kanssa (Liikuntakomitea 1990, 87).

Erityisryhmien liikunnan kehittämisohjelmassa (opetusministeriö 2003:12) otetaan kantaa myös vammaisurheilun kehittämiseksi, periaatteessa viimeisimmässä huippu-urheilustrategiassa (2002, 27) mainituilla teemoilla. Vammaisurheilu pyritään kehittämään lisäämällä yhteistoimintaa kilpa- ja huippu-urheilusta vastaavien organisaatioiden kanssa. Käytännössä tämä tarkoittaa kuntatasolla urheilu- ja liikuntaseurojen ohjaamista niin, että ne avaavat toimintaansa ja järjestävät toimintaa myös vammaisurheilijoille. Järjestötasolla pyritään turvaamaan suomalaisten vammaisurheilijoiden osanotto Ateenan 2004 kesäparalympialaisiin sekä kehittämään valmennustoimintaa Paralympiayhdistyksen hyväksymän strategian mukaisesti. Lisäksi edistetään vammaisurheilun ja sen valmennuksen tutkimusta.

Urheilun katto-organisaatioiden liikuntapoliittiset kannanotot

Ruotsissa RF:n viimeisin liikuntapoliittinen ohjelma on vuodelta 1995 ja nimeltään "Idrotten vill". Ohjelmassa jaetaan ruotsalaisen organisoidun liikunnan ja urheilun tehtävät sekä vastuut eri organisaatioille. Huippu-urheilun vastuut jakautuvat seuraavasti:

- Lajiliitto vastaa kilpaurheilun organisaatiosta.
- Aluejärjestöt vastaavat alueellisten kilpa- ja huippu-urheilun kehityskeskuksista.
- RF ja SOK vastaavat resurssien yhdistämisestä tutkimus- ja kehitystyössä.
- SOK vastaa olympialaisiin osallistumisesta ja tukee lajiliittojen valmistautumista. SHIF:illa on vastaavat vastuut paraolympialaisten suhteen. (idrotten vill 1995, 22)

Norjan urheilun katto-organisaatio, NIF, tekee suuret liikuntapoliittiset linjavedot joka neljäs vuosi kokoontuvassa ylimmässä päättävässä elimessä, Idrettstingetissä. Kesäkuun 2003 idrettstingetissä päätettiin liikuntapoliittinen linjaus vuosille 2003-2007. NIF:n liikuntapoliittisen ohjelman hahmottama kuva norjalaisesta organisoidun urheilun kentästä on esitetty Taulukossa 2. Urheilu jaetaan kolmeen eri osa-alueeseen: kilpailuvapaa urheilu eli harrasteliikunta, kilpaurheilu sekä huippu-urheilu. Norjalaiseen mallin ei kuulu alle 13 v. lasten huippu-urheilu. Kuviossa on jokaisen laatikon sisällä tunnuslause, joka kuvaa urheilua kyseisellä osa-alueella.

Taulukko 2. Norjalaisen liikuntakulttuurin kokonaiskuva. (NIF 2003b, 17)

	Kilpailuvapaa urheilu Harjoittelu ja liikunta seuroissa ilman osallistumista organisoituun kilpailutoimintaan	Kilpaurheilu Harjoittelu ja liikunta seuroissa, jonka tavoitteena on suoritus sekä kilpailu	Huippu-urheilu Kv. huipputaso pitkän tähtäimen suunnittelu ja etukäteisvalmistelu
Lapset 0 – 12 v.	1. "Aktiivisuus, leikki!" (Aktiv, fri lek!)	2. "Voimien mittailua" (Å måle krefter!)	3.
Nuoret 13 – 19 v.	4. "Urheilu, yhdessäolo ja harjoittelu" (idrett, samvaer og trening)	5. "Yhdessäolo ja suoritus" (Samvaer og prestasjon!)	6. "Tulevaisuuden tähdet" (Fremtidens verdensstjerner)
Aikuiset 20 ja vanh.	7. "Terveys ja hyvinvointi" (Helse og velvære)	8. "Jännitys ja haasteellisuus" (Spennning og utfordning)	9. "Kyllä, me rakastamme!" (Ja, vi elsker)

NIF:n ohjelmassa todetaan, että huippu-urheilu on samanaikaisesti rajoja rikkovaa ja kansainvälistä. Tämä tarkoittaa, että huippu-urheilu kohtaa jatkuvasti eettisiä dilemmoja urheilun harrastamisen moninaisuuteen kytkettynä, esimerkiksi suhteessa terveyteen, kaupallisuuteen sekä ihmiskäsitykseen yleensä. Huippu-urheilun olemassaolo norjalaisessa urheiluliikkeesä perustuu siihen, että se on doping -vapaata. Antidoping työ on fundamentaalista, kun norjalainen huippu-urheilu haluaa säilyttää legitimiin suhteensa yhteiskuntaan. (NIF 2003b, 16).

Ohjelman mukaan NIF:n huippu-urheiluelin, olympiatoppen, toimii norjalaisen huippu-urheilun vauhdittajana sekä kv. vaatimustason mukaisten tavoitteiden asettajana. Näitä tehtäviä OT hoitaa seuraavien periaatteiden mukaan:

- Varmistaa, että urheilija on aina toiminnan keskiössä.
- Varmistaa kehityksen laadun norjalaisessa huippu-urheilussa
- Varmistaa tulosten hyödyntäminen norjalaisessa huippu-urheilussa
- Huolehtii huippu-urheilun arvoista (NIF 2003b, 16)

Huippu-urheilu jakautuu siis kahteen osa-alueeseen: nuorten huippu-urheiluun sekä aikuisten huippu-urheiluun. Liikuntapoliittisessa ohjelmassa annetaan nuorten huippu-urheiluun valmennuksen suuntaviivoja: Kehityksen turvaamiseksi harjoitusmäärän tulee olla riittävän suuri, huippu-urheilun ja lajispezifien valmiuksien kehittämisen lisäksi harjoittelun tulee sisältää riittävästi perusharjoittelua, harjoittelun tulee tapahtua pääasiassa urheilijan lähimiljöössä sekä Norjan mestaruuskilpailut tulisi aina mahdollisuuksien mukaan järjestää vammattomille ja vammaisille yhdessä. (NIF 2003b, 19).

Aikuisten huippu-urheilusta ohjelmassa mainitaan seuraavaa: Huippu-urheilun tulee olla eettisesti hyvää sekä 'doping vapaata', valmennus- ja kilpailutoiminnot ovat pitkäjänteisiä, tietoon perustuvia - kunnianhimoisia sekä läpinäkyviä, urheilijoita veloitetaan sitoutumaan harjoitusryhmiin, erikoispanostusta suunnataan yksittäisiin urheilijoihin, yksittäisiin urheilulajeihin sekä erityisryhmiin ja harjoittelu tapahtuu parhaan kv. käytännön mukaan sekä huomioiden tulevaisuuden suoritusvaatimukset. (NIF 2003b, 20)

NIF:n ohjelman tavoitteet vuoteen 2007 mennessä ovat seuraavat:

1. Enemmän nuoria mukaan norjalaiseen urheiluun
  - Nostaa 8 - 24 -v. seurassa harrastavien nuorten osuus 34 %:sta 38 %:iin.
  - Nostaa 8 - 24 -v. seurassa harrastavien tyttöjen osuus 26 %:sta 30 %:iin.
  - Nostaa nuorten osuus urheiluseurojen hallituksissa 5 %:sta 6 %:iin.
2. Lisätä urheilun harrastajien määrää norjalaisissa seuroissa
  - Lisätä aktiivisten määrää 3 % nykyisestä
  - Lisätä aktiivisten urheiluseuroissa harrastavien määrää 2 %
  - Lisätä urheiluseurojen jäsenten määrää 3 %
3. Tukea vapaaehtoista työtä urheiluseuroissa
  - Kasvattaa vapaaehtoisten määrää 3 %.
  - Kasvattaa naisten osuutta hallituksissa/valiokunnassa 18 %:sta 30 %:tiin.
4. Parantaa norjalaisten tuloksia huippu-urheilussa:
  - Norja on kolmen parhaan eurooppalaisen maan joukossa kesä- ja talviolympialaisten yhteenlasketuissa mitalitaulukossa
  - Norjalaiset urheilijat voittavat vähintään 20 mitalia kesä- ja talvi EYOD-kilpailuissa.
  - Norjalaiset urheilijat voittavat 18 mitalia kesäparaolympialaisissa ja Norja on kolmen parhaan maan joukossa talviparaolympialaisissa. (NIF 2003b, 9).

Valtioiden ja keskeisten huippu-urheiluorganisaatioiden suhteet

Vaikka urheiluelämä perustuu Pohjoismaissa vapaaehtoiseen järjestörakenteeseen, on jokaisessa vertailussa mukana olevassa maassa oma sovellutus yhteiskunnan ja urheilumaailman välisestä yhteiselosta. Taulukossa 3. on esitetty valtion ja urheilun keskeiset huippu-urheilusta vastaavat organisaatiot. Kappaleen teksti perustuu pääosin Ruotsin, Norjan ja Tanskan osalta tanskalaiseen "Elitidræt i andre lande" -raporttiin, jonka tiedot on kerätty vuoden 2001 aikana.

Ruotsissa urheiluasiat kuuluvat tällä hetkellä oikeusministeriön toimialaan. RF on urheilun katto-organisaatio ja lisäksi vastaa urheilun valtionavustusten jakamisesta kentälle. Ruotsissa Olympiakomitea on itsenäinen organisaatio.

Norjassa urheiluasiat kuuluvat kulttuuri- ja kirkkoministeriölle. Ministeriöllä on suora kontakti maan ainoaan urheilun katto-organisaatioon NIF:oon, joka puolestaan sisältää Norjan huippu-urheiluorganisaation, Olympiatoppenin.

Tanskassa kulttuuriministeriö vastaa urheiluasioista. Huippu-urheilusta vastaava instituutio, Team Danmark on itsenäinen organisaatio, joka saa rahoitusta suoraan rahapeliin tuotosta. Tanskan urheiluliitto (DIF) on yhdistynyt Tanskan Olympiakomitean kanssa vuonna 1993. Tanskassa Huippu-urheiluyksikkö on erillään katto-organisaatiosta. Näiden välillä on yhteistyötä virallisesti huippu-urheiluvallioikunnan muodossa.

Suomessa Opetusministeriö vastaa urheiluasioista. SLU toimii suomalaisten liikunta- ja urheilujärjestöjen yhteistoimintajärjestönä ja vastaa kansallisen huippu-urheilun edunvalvonnasta yhdessä lajiliittojen ja Olympiakomitean kanssa (Huippu-urheilu 2000-luvulla, 2002).

Taulukko 3. Valtion ja urheilun tärkeimmät huippu-urheiluorganisaatiot. (Elitidræt i andre lande 2002, 27). Suomen osuus lisätty.

	Ruotsi	Norja	Tanska	Suomi
Ministeriö	Oikeusministeriö	Kirkko- ja kulttuuri-ministeriö	Kulttuuri-ministeriö	Opetusministeriö
Katto-organisaatio	RF	NIF	DIF	SLU
Huippu-urheiluorganisaatio	SOK	NIF / OT	TD	OK

Palkattujen henkilöiden lukumäärä sekä tehtävien jakautuminen.

Tanskassa ja Norjassa työskentelee eniten ihmisiä huippu-urheilun keskeisissä organisaatioissa (Elitidræt i andre lande 2002, 28-31). Tanskassa liikunta- ja urheiluasioita hoitaa yhteensä 140 palkattua henkilöä, joista 55 toimii huippu-urheilun parissa. TD on kyseisessä selvityksessä laskettu kokonaan valtion osuuteen. Norjassa liikunta- ja urheiluasioiden parissa työskentelee yhteensä 130 henkilöä, joista 55 toimii huippu-urheilun parissa. NIF:n huippu-urheiluelimessä, Olympiatoppenissa, työskentelee kuusi henkilöä, Toppidretssenretissä 20 henkilöä ja lisäksi noin 15 henkilötyövuoden panos erilaisista osa-aikaisista ja projektityöntekijöistä. Norjan lukuun on vielä lisätty arvio huippu-urheilun hallintotyön osuudesta NIF:ssa, viisi henkilötyövuotta.

Ruotsissa Liikunta- ja urheiluasioista vastaavissa instituutioissa työskentelee yhteensä 75 työntekijää, joista kolmasosa toimii huippu-urheilun parissa. Ruotsi käyttää selvästi vähemmän palkattuja työntekijöitä huippu-urheiluun kuin Norja ja Tanska. Selvityksen mukaan valtion palkkaamana ei ole kuin yksi huippu-urheilutyöntekijä. Suomen keskeisissä instituutioissa työskentelee yhteensä 75 henkilöä. Huippu-urheilun osuutta em. henkilöistä ei ole arvioitu. Opetusministeriön kulttuuripolitiikan osastolla liikuntayksikössä työskentelee yhteensä 15 liikunta-alan henkilöä. Suomen Liikunta ja Urheilu työllistää kaikkineen noin 40 henkilöä ja olympiakomiteassa työskentelee 10 henkilöä. Suomen osalta vertailussa tulisi laskea usean eri instituution (KIHU, valmennuskeskukset) henkilökuntaa. Myöskään Ruotsin alueellisten huippu-urheilukeskusten henkilökuntaa ei ole laskelmissa huomioitu.

Työntekijöiden määrällä laskettuna voitaisiin päätellä, että Tanska on ylivoimaisesti valtiojohtoisen huippu-urheilumaa. Team Danmark huolehtii kuitenkin paljon laajemmasta tehtäväkentästä kuin muiden maiden valtiolliset organisaatiot. Viranomaisroolin lisäksi TD hoitaa laajasti huippu-urheilun käytäntöön liittyviä tehtäviä (Taulukko 4.). Taulukossa Suomen arvioinnista vastaa selvityksen tekijä. Suomen kohdalla opetusministeriön tehtäväkenttä on laajempi kuin muiden maiden vastaavien. Suomessa liikuntajärjestöt, lähinnä SLU, OK, Nuori Suomi sekä kuntourheiluliitto, osallistuvat päätösten valmistelutyöhön, mutta julkishallinnollisia tehtäviä ei ole kansanliikkeelle delegoitu.

TAULUKKO 4. Tehtävien jako tärkeimpien organisaatioiden kesken.

Tehtävä	Ruotsi	Norja	Tanska	Suomi
Lakiperusta			Ministeriö	Ministeriö
Rahapeliuottojen jakaminen	Ministeriö /RF	Ministeriö	Laki	Ministeriö
Valtion avustusten jakaminen	Ministeriö	Ministeriö		Ministeriö
Liikuntapolitiikka	Ministeriö	Ministeriö	Ministeriö	Ministeriö
Lajiliittojen avustusten jako	RF	NIF	TD	Ministeriö
Lajiliittojen projektitukien jako	SOK / RF	OT	TD	Ministeri/OK
Lajiliittojen neuvonta	SOK / RF	NIF / OT	TD	OK / SLU
Doping	RF	NIF	TD / DIF	ADT
Valmennuskeskusten perustaminen	Alueet	Ministeriö	TD	Lajil./OK Ministeriö
Päävalmennuskeskus	RF	OT	TD	-
Alueelliset keskuskeskukset	Alueet	Alue / Lajil.	TD / Lajil.	Lajil.
Valmentajien palkkaus	Lajiliitot	Lajiliitot	TD / Lajil.	Lajil. / OK
Lajiliiton HU-organisointi	Lajiliitot	Lajiliitot	TD / lajil.	Lajil.
Huippu-urheilun koulutus (valm., johtajat)	RF	OT	TD	Lajil. / OK
Sponsorien hankinta	SOK	NIF / OT	TD	OK / Lajil
Tutkimus & kehitys	RF / SOK	OT	TD	OK / Lajil.
Lahjakkuusohjelmat	SOK / RF	OT	TD	OK

Valtion poliittis-taloudellinen ohjaus

Valtiollisen ohjaustoiminnan intensiteettiä tarkasteltiin tanskalaisessa raportissa lähinnä urheiluorganisaatioiden poliittis-yhteiskunnallisesta ankkuroitumisen näkökulmasta. Oletuksena oli, että poliittinen ankkurointi ilmenee ohjattavan alueen sijoittumisena keskushallinnossa, keskushallinnon työntekijöiden määränä, poliittisen sekä ohjaavan tason läheisenä suhteena.

Norjassa kulttuuri- ja kirkkoministeriön urheilukonttori vastaa urheilun hallinnoinnista ja ohjauksesta. Tanskalaisten selvityksen mukaan Norjassa NIF ja samalla siis Olympiatoppen ovat mahdollisimman tiiviissä yhteydessä kulttuuri- ja kirkkoministeriön urheiluosastoon ilman että kyseessä olisi suoranainen ohjaustoiminta. "Välimatka" em. kahden organisaation välillä on lyhin mahdollinen (Elitidræt i andre lande 2002, 36). Poliittisesti toimintaa ohjataan valtiopäiväsellonteilla, joilla tehdään poliittisia linjauksia yhteiskunnan osa-alueiden kehittämistä. Selonteon valmistelee aina kyseisestä osa-alueesta vastaava ministeriö, jonka jälkeen hallitus käsittelee ja hyväksyy selonteon.

Kulttuuriministeriö vastaa urheilun valtion avustusten jakamisesta, vaikka kuningas hyväksyy avustukset muodollisesti. Suuntaus on ollut kohti tulosorientoitunutta ohjaustoimintaa. Perinteiset korvamerkityt avustukset ovat vähentyneet, mutta eivät kokonaan poistuneet. Ministeriö ei sekaannu huippu-urheilun rahojen jakamiseen lajiliitoille. Se on Olympiatoppenin vastuulla.

Myös Ruotsissa yhteys RF:n ja vastaavan ministeriön välillä on lyhyt, mutta ministeriön panostus urheiluun on minimaalinen, eikä ohjaustoimintaa juuri ole. Ruotsin hallintojärjestelmää voidaan kuvata korporatiiviseksi, jossa valtio on luovuttanut suuren osan ohjaustehtävistä urheilulle (RF:lle). Toisaalta RF:n asema ja yhteydet yhteiskuntaan on asettanut katto-organisaation eräänlaiseksi valtioksi valtion sisällä urheilussa. RF on luonut itsesääntelymallin, johon sisältyy vahva yhteys poliittiseen eliittiin. Ruotsissakin on tiettyjä haluja ohjata urheilua voimakkaammin valtion toimesta, mm. vuoden 1996 urheilukomitean mietinnössä em. asiaa ehdotettiin, mutta käytännön toimenpiteet ovat olleet vielä varsin heikkoja. (Eliteidræt i andre lande 2002, 39).

Tanskassa huippu-urheilusta huolehtii kaksi valtiollista instituutiota, kulttuuriministeriö sekä Team Danmark. TD:n rooli ja asema valtiollisena instituutiona ei ole selkeä, mutta se osallistuu joka tapauksessa vahvalla panoksella tanskalaisen huippu-urheilun käytännön kehittämiseen. Tanska eroaa Norjasta ja Ruotsista juuri Team Danmarkin aseman muodossa. TD:tä ei varsinkaan urheilumaailmassa pidetä normaalina julkisena instituutiona, vaan enemmänkin urheiluun kuuluvana laitoksena, joka on myös sijoitettu kaikkien muiden järjestöjen kanssa "Urheilun kotipesään" (Idrættens Hus i Brønby). Team Danmarkia nimitetään selvityksessä valtiolliseksi suojatiksi. TD ja ministeriön yhteys on heikko. Voidaan sanoa, että ministeriö huolehtii ohjeista ja normeista, TD huolehtii käytännöstä ilman että nämä kaksi tekevät paljoa yhteistyötä. Tanskasta puuttuu halu vahvasti ohjata huippu-urheilua valtion toimesta - onhan TD itsenäinen instituutio. Valtion avustukset urheilulle jaetaan suoraan veikkausvoitovaroista lakien ja asetusten mukaan ilman poliittista vallankäyttöä. (Eliteidræt i andre lande 2002, 41-43). Toisaalta TD omaa paljon valtaa lajiliittoja kohtaan ohjaamalla huippu-urheilutyötä ammattimaisten vaatimusten mukaisesti.

Valtion avustusten hakuprosessi ja seuranta

Ruotsissa järjestelmä on korporatiivinen. Valtio on siirtänyt hallinnollisia ohjaustehtäviä RF:lle, joka jakaa avustukset seuraavan käytännön mukaan:

1. RF ja OM välillä on jatkuva dialogi hakemuksista.
2. RF hakee avustuksia kerran vuodessa.
3. OM valmistelee budjettiehdotuksen.
4. RF vastaanottaa hallintokirjeen, joissa määritellään: miten raamitukset ja korvamerkinnot tulevat. Kirjeessä on yhteensä 11 osa-alueita, joista kolme käsittelee SOK:ta. (olympiaosanotto, lahjakkuusohjelma, antidoping)

RF jakaa avustukset lajiliitoille. Jako perustuu suurelta osin objektiivisiin kriteereihin. Täten Ruotsi eroaa muista maista, jossa lajiliittojen avustusten jakokriteerit määräytyvät suunnitelmiin, materiaaleihin, tavoitteisiin jne. (Eliteidræt i andre lande 2002, 43-44).

Seuranta perustuu 'nelisivuiseen' dokumenttiin, jossa on viittauksia mm. vuosikertomukseen. Ruotsissakin hallitus haluaa seurata yhä enemmän avustusten käyttöä ja vuoden 1999 jälkeen liikunnan avustuksissa on kiinnitetty huomiota mm. sukupuolten edustukseen urheilulajeissa, lasten ja nuorten liikunta-aktiiviteetteihin, liikuntakäyttämisen kehitykseen sekä urheiluliikkeen jäsenmäärän kehitykseen. Seurantajärjestelmää kehitetään parhaillaan. Tanskalaisen tulkinnan mukaan ruotsilla tulee olemaan varsin pragmaattinen seurantajärjestelmä. Ruotsissa on vallalla käsitys - korporatiivisesta tunnelmasta huolimatta - että valtio voi ainoastaan valvoa valtionavustusten käyttöä, ei RF:n toimintaa yleensä.

Norjassa valtion avustusten peruslähtökohtana on, että kulttuuriministeriö jakaa NIF:llä avustuksia, jotka on spesifioitu tiettyjen raamien mukaan. Avustusten yksityiskohdat on määriteltä stortingmeldingeissä. NIF:llä on siis tietty viranomaisrooli lajiliittojen suhteen. Prosessi etenee seuraavasti:

1. NIF tekee budjettiehdotuksen avustuksista perustuen tulevaisuuden ennusteisiin, tavoitteisiin sekä lajiliittojen budjetteihin.
2. NIF tekee muodollisen hakemuksen KKM:lle marraskuussa
3. KKM käsittelee hakemuksen
4. KKM ja NIF keskustelevat tuen määrästä sekä muodosta
5. KKM jakaa avustukset em. raamiperiaatteen mukaan

Valtion urheiluavustuspolitiikkaa pohtineen valiokunnan mukaan on periaatteellisesti tärkeää erottaa julkinen sektori ja siviiliyhteiskunta. Jos NIF pitää perustansa osana vapaaehtoista sektoria, ei valtio voi tehdä kovin suuria vaatimuksia avustuksille. Toisaalta urheiluorganisaatioiden autonomiaa ei voida käyttää valtion liikuntapoliittisia tavoitteita vastaan. Eli kun urheiluorganisaatio hakee ja saa valtion tukea, ei autonomisuuden vaatimus voi olla absoluuttinen. (Kultur- og kirkedepartementet 2003, 23-24)

Norjassa selvitettiin vuosina 1997-98 valtion ohjaustoimintaa urheilua kohtaan. Selvityksessä todettiin, että seurannan kautta ei saatu riittävästi tietoa siitä, ovatko liikuntapoliittiset tavoitteet täyttyneet, koska NIF:n suunnittelu- ja raportointijärjestelmä ei riittäviä tietoja antanut ja toisaalta ministeriön kirjallinen kommunikaatio tarpeista ja odotuksista ei ollut riittävästi. Poliittiselta puolelta todettiin näin ollen tarve uudistaa ja kehittää seurantamenetelmiä. Urheilun maailmasta haluttiin enemmän tietoa sekä läpinäkyvyyttä. Intensiivisempi seuranta tulkittiin tiukemmaksi raportoinniksi ministeriölle sekä ulkopuolisten arvioijien käyttämistä. Yhtenä toimenpiteenä NIF on ensin yksin v. 2002 ja toisen kerran yhdessä ministeriön kanssa v. 2003 tuottanut faktatietopakettin norjalaisesta urheilusta (Tilstandsrapport 2002; 2003).

Norjassa vanha laki rahapeleistä (Lov 28. august 1992 nr. 103) määritteli, että kolmasosa Norsk Tippingin tuotosta jaetaan urheilulle. Avustukset eivät kulje budjetin kautta. Varoja voidaan rahapelilain mukaan käyttää ensi sijassa liikuntapaikkojen rakentamiseen, NIF:n hallintoon ja tärkeisiin tehtäviin sekä muihin tehtäviin, jotka ministeriö katsoo ensisijaiseksi. Lakia rahapeleistä muutettiin vuonna 2002 niin, että vuoteen 2005 mennessä tieteen rahoitus siirretään kokonaan budjettiin. Tämän jälkeen urheilu ja kulttuuri jakavat Norsk Tippingin tuoton puoleksi (Endringslov 21. juni 2002 nr. 37).

Kun muissa maissa ministeriö on viime kädessä vastuullinen rahojen jakaja, niin Tanskassa huippu-urheilun tuki on erotettu poliittisesta prosessista. Tanskassa lajiliitot hakevat huippu-urheilun tukea TD:ltä, joka saa avustusta suoraan veikkausvoittovaroista. Lajiliittojen perusavustukset puolestaan jaetaan DIF:n kautta veikkausvoittovaroista. Tanskalaisessa raportissa asiaa arvioidaan niin, että TD on merkittävä huippu-urheilu valtakeskittymä, jonka hallitus tai valtuusto ei kuitenkaan ole poliittisesti valittu, vaan elimet suojaavat lähinnä TD:n intressejä. (Eliteidræt i andre lande 2002, 45). Lisäksi raportti toteaa tanskalaisen seurantamallin olevan varsin lempeä. TD:n toiminnan arviointi tapahtuu vuosikertomusten sekä tilinpäätösten avulla. TD:N tilinpäätös, vuosikertomus sekä budjetti tarkastetaan vuosittain valtiopäivien kulttuurivaliokunnassa kulttuuriministerin johdolla. (Eliteidrættens struktur og styring 2002, iv).

Valtioiden ohjaustoiminnan erot Pohjoismaissa

Kuviossa 2. on esitetty yhteenvedo valtiollisesta ohjauksesta huippu-urheilun avainorganisaatioiden suhteen. Kuviossa organisaatioiden välinen etäisyys sekä nuolten paksuus kuvaavat ohjaussuhteen intensiteettiä. Ruotsin, Norjan ja Tanskan kuvaus perustuu tanskalaiseen raporttiin ja Suomen osalta raportin kirjoittaja on arvioinut organisaatioiden suhteita.

Ruotsissa valtion hallinnon suhtautuminen urheiluun on ollut muista Pohjoismaista poikkeavaa. Urheilua on ollut osa-alue, joka ei ole löytänyt omaa kotipesää valtionhallinnossa. 1970-luvulta lähtien urheiluasioita on käsitelty valtakunnantasolla kauppa-, maatalous-, asunto-, valtiovarain-, elinkeino- ja kulttuuriministeriössä. (Norberg 2003, 222). Vuoden 2002 aikana urheiluasiat ovat siirtyneet jälleen, tällä kertaa oikeusministeriöön tasa-arvo- ja integraatioministeri Mona Sahlinin alaisuuteen. Toisaalta Ruotsissa poliitikkojen ja erityisesti RF:n suhde on ollut läheinen.

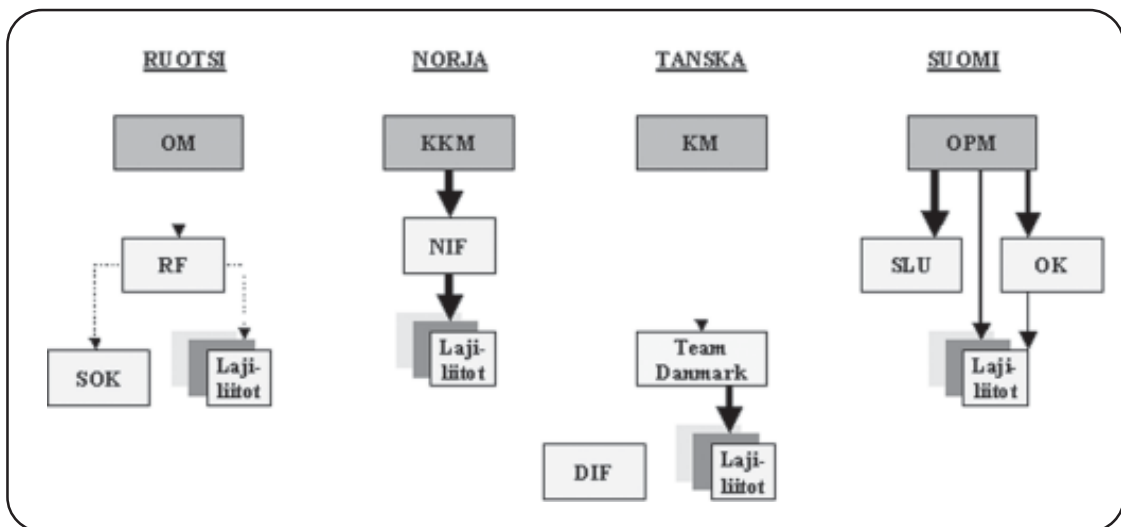
Ruotsin valtion ja urheilun suhdetta voidaan kuvata v. 1970-1997 yksinkertaisesti vähillä vaatimuksilla. Tulosohejaus ei ole ulottunut Ruotsin urheilun ja valtion suhteisiin, kuin vasta vuodesta 1997 lähtien. (SOU 1998, 66). Tanskalaisen raportin (elitidræt i andre lande 2002, 58) mukaan Ruotsissa on heikot ja epäselvät ohjaussuhteet. Maassa on kaksi huippu-urheiluorganisaatiota: RF ja SOK. Työnjako ei ole selvä, eikä yhteistyökään ole kovin sujuvaa. RF on instituutio, jolla valtio on delegoinut suuren osan viranomaistehtäviä ja samalla valtaa ja avustukset SOK:lle kulkevat RF:n kautta. RF on siis SOK:n ja valtiomahdin välillä. Yhteistyö on vaihdellut ja sitä säädellään yhteistyösopimuksella, joka sanottiin irti muutama vuosi sitten, koska lajiliittojen mielestä RF yritti kaapata SOK:n omaan haltuunsa. Myöhemmin yhteistyösopimus on solmittu uudelleen, mutta tilanne ei ole selkiytynyt. RF on edelleen vastuussa huippu-urheilusta, mutta SOK vastaa toiminnallisesti olympialajeista. Ruotsissa SOK on siirtynyt vastaamaan yhä enemmän olympialajien huippu-urheiluorganisaatioista tähtäimessä olympialaiset ja RF työskentelee puolestaan yhä enemmän ei-olympialajien parissa.

Norjassa on yksinkertaisin ohjausjärjestelmä. Ministeriön ja katto-organisaation välillä on tiivis yhteys. Tiivis yhteys jatkuu myös NIF:n ja lajiliittojen välillä. Voidaan puhua tehokkaasta hallinnosta, jossa valta on kuitenkin jakautunut suhteellisen laajalle.

Tanskassa TD:n ja kulttuuriministeriön yhteys on heikko. TD on autonominen instituutio, jolla on mahdollisuus ohjata voimakkaasti lajiliittojen huippu-urheilutoimintaa. Team Danmarkin julkisen instituution roolista seuraa, että huippu-urheilu on enemmän valtiollisesti ohjattua kuin muissa maissa. Paradoksaalisesti poliittinen ohjaus on kuitenkin heikompi kuin muissa maissa. (Eliteidræt i andre lande 2002, 49-51)

Suomessa valtiollinen ohjaus on vahvaa. SLU:n rooli eroaa kaikista muista Pohjoismaista katto-organisaatioista siinä, että SLU:lle ei ole delegoitu viranomaistehtäviä. SLU:n toimintaideologia perustuu enemmän liikunnan ja urheilun kentässä yhteisesti sovittuihin palveluihin ja edunvalvontaan. Opetusministeriön rooli urheilutoiminnan tulosohejauksessa on voimakkaampi kuin muissa Pohjoismaissa. Opetusministeriön ulokkeina liikunta- ja urheilumaailmassa ovat toimialajärjestöt (Olympiakomitea, Nuori Suomi sekä Kuntourheiluliitto). Opetusministeriön ohjaustoiminta tapahtuu joko toimialajärjestöjen kautta tai suoraan

lajiliittotasolle saakka. Myös Ruotsin viimeisimmän urheilukomitean mietinnön Pohjoismaita käsittelevässä osuudessa urheilun tulosoajasta Suomessa pidetään pisimmälle vietyinä mallina⁹ (SOU 1998, 196).

Kuvio 2. Valtion ja huippu-urheilun tärkeimmät instituutio sekä niiden väliset ohjaussuhteet.

Lähde: Elitidræt i andre lande 2002, 49.

⁹ Lainausta mietinnöstä: "Att köpa tjänster av frivilligorganisationer i stället för producera tjänsterna i offentlig regi har dykt upp på den politiska dagordningen. Öronmärkningen av idrottsanslaget i Norge och inrättandet av en statligt fond för utveckling av idrotten i Danmark kan ses som exempel. Den nyligen införda resultatstyrning av idrottsanslaget i Finland går längre: Statsanslaget kopplas direkt till idrottsrörelsens verksamhet och införlivar därmed delar av den medlemsstyrda idrottsverksamheten i den offentliga sektorn." (SOU 1998, 196)

Huippu-urheiluorganisaatioiden väliset suhteet

RF:n ja SOK:n yhteistyö ei ole kitkatonta

Ruotsissa urheiluliikkeen sisäinen valtataistelu käydään huippu-urheilun näkökulmasta tarkasteltuna RF:n ja Ruotsin olympiakomitean välillä. Ruotsalainen urheilun kansanliike puhuu RF:n äänellä. Järjestön toimintakertomuksessa vuodelta 2001 todetaan; "Urheiluliike on vapaa ja itsenäinen kansanliike. Me päätämme itse tavoitteista, tulevaisuuden suunnasta sekä toimintamuodoista. Voimme luonnollisesti, kun tavoitteet ovat yhtenäiset, tehdä yhteistyötä muiden - julkisten elinten, yritysten tai muiden organisaatioiden - kanssa, mutta kaikki sellainen yhteistyö tulee tapahtua meidän itsenäisyyttämme kunnioittaen." ja lisäksi: "On tärkeää, että urheilu puhuu yhdellä äänellä asioista, joilla on strategista liikuntapoliittista merkitystä. RF:n tehtävä on kerätä liikunnan kansanliikkeen liikuntapoliittisia avauksia ja toimintoja eri tasoilla sekä täydentää ja vahvistaa kansanliikettä, jotta suhteissa valtiomahtiin huomioidaan nämä äänet." (RF 2001, 6).

RF:n kehityssuunnitelmissa lasten ja nuorten liikuntatoiminta ja aatteellinen johtaminen nousevat avainosa-alueiksi (RF 2001, 3). Huippu-urheilussa RF näkee huolestuttavia tendenssejä: kaupallistuminen uhkaa syventää kuilua huippu-urheilun ja laajan kansalaisliikkeen välillä. Liian paljon rahaa johtaa usein liian pieneen iloon. (RF 2001, 4). RF määrittelee huippu-urheiluun liittyvät tehtävänsä seuraavasti:

1. Tukea huippu-urheilun kehittämistä huippu-urheiluneuvoston (elitidrottrådet) kautta. Neuvostossa ovat edustettuina RF, SOK, SISU sekä lajiliitot.
2. Tarjota kokonaispaketti rakenteellisia sekä operationaalisia panostuksia kv. menestykseen tähdäten yhteistyössä lajiliittojen kanssa.
3. Jatkaa urheilulukioiden kehittämistä sekä korkeakouluopiskelijujen ja huippu-urheilun yhdistämistä.
4. Kehittää alueellisten huippu-urheilukeskusten organisaatiota, rakennetta sekä rahoitusta.

Vuonna 1999 perustettiin ruotsalaisen urheilun yhteistyöelin, huippu-urheiluneuvosto, RF:n johdolla. Neuvostoon tulivat jäseniksi SOK, SISU sekä lajiliitot. Neuvoston tarkoituk-

sena oli yhdistää huippu-urheilun tekeminen. Vuoden 2002 aikana neuvosto on panostanut kahteen asiaan:

1. Korkean tason valmentajakoulutus (on jaettu kolmeen osa-alueeseen: lajiliittojen oma koulutus, uusi urheilun oma korkea valmentajakoulutus sekä korkeakoulun valmentajakoulutus). RF panostaa toimintaa 65 500 euroa vuodessa.
2. Huippu-urheilu-uran ja koulutuksen yhdistäminen. RF:n ja SOK:n välillä on sopimus, jossa näiden kahden organisaation vastuualueita sekä yhteisiä intressejä säännellään.

Lisäksi RF ja SOK ovat sopineet operatiivisesta vastuusta huippu-urheilun kehittämiseksi (SOU 1998, 97). Virallisesti RF:n ja SOK:n yhteistyö toimii seuraavan työnjaon mukaisesti: RF määrittelee valtion avun jakoperusteet lajiliitoille, josta suuri osa menee lajiliittojen kv. kilpailutoimintaan sekä siihen valmistautumiseen. RF vastaa institutionaalisista edellytyksistä, jotta urheilijat voivat yhdistää koulutuksen ja urheilu-uran. SOK tukee olympialajiliittojen valmistautumista olympialaisiin. Konkreettista yhteistyötä tehdään Olympisk Support toiminnan kautta.

Ruotsin järjestelmää voidaan kuvata monen toimijan järjestelmäksi, jossa erilaiset ohjausmekanismit ovat heikkoja. Huippu-urheilussa konflikteja esiintyy RF:n ja SOK:n välillä (Elitidræt i andre lande 2002, 49-50). Liikuntapolitiikan kannalta ruotsalaiset itse kokevat oman järjestelmänsä Norjan -kaltaiseksi. Maassa on ainoastaan yksi keskusorganisaatio, joka toteuttaa liikuntapolitiikkaan hyvässä yhteisymmärryksessä valtiollisten instituutioiden kanssa. Urheiluliikkeen sisäiset erimielisyydet eivät urheilukomitean mietinnössä tule esille (SOU 1998, 185-190). SOK:n vuosikertomuksessa 2002 yhteistyötä SOK:n ja RF:n välillä kuvataan lyhyesti hyväksi ja toimivaksi (SOK 2002, 32). Myös RF:n toimintakertomuksessa v. 2002 kehutaan huippu-urheilun hyväksi tehtävää yhteistyötä erityisesti RF:n omistuksessa olevan Bosön ympärillä ja tutkimustyössä. (RF 2002, 13-15).

Norjassa keskitetty malli NIF:n ympärillä

Norjassa NIF:n ja NOK:n yhdistymisen jälkeen maan olympiakomiteasta tuli käytännössä NIF:n huippu-urheiluosasto. Tanskalaisten mukaan yhdistyminen ei kuitenkaan ole kummankaan osapuolen mielestä onnistunut. Olympiatoppen on fyysisesti useiden kilometrien päässä NIF:stä. Yhteistyö ei ole tiivistä. Halutut hallintosäästöt ovat kääntyneet kasvaneisiin kustannuksiin. (Elitidræt i andre lande 2002, 57)

Norjan Urheiluliiton liikuntapoliittisessa ohjelmassa määritellään myös huippu-urheiluelimen (OT) rooli. Olympiatoppenille on annettu operatiivista vastuuta sekä päätöksentekovaltuuksia norjalaisen huippu-urheilun kehittämiseksi. OT:llä on kokonaisvaltainen vastuu huippu-urheilun tuloksellisuudesta. Tehtävänä on lisäksi varmistaa norjalaisen huippu-urheilun moniarvoisuus tukemalla pieniä ja keskisuuria lajiliittoja sekä naisurheilua huipputasolla. (NIF 2003b, 38)

OT ja lajiliitto sopivat yhdessä lajin huippu-urheilun organisoinnista. OT asettaa lajiliiton huippu-urheilutyölle tarkoituksen mukaiset ja kv. tasolla vaadittavat kriteerit huomioiden lajiliiton tulostavoitteet. Lajiliitto puolestaan voi asettaa vaatimuksia OT resurssien käytölle, sekä kompetenssille ja taloudelle. Molemmat osapuolet informoivat toisia mahdollisesta kehityksestä, jolla voi olla merkitystä toisen osapuolen kompetenssiin. (NIF 2003b, 38).

Olympiatoppenin ja lajiliittojen yhteistyön periaatteet ovat seuraavat:

- OT on lajiliittojen yhteistyöorganisaatio huippu-urheilussa
- OT valitsee ja luokittelee urheilijoita sekä lajiliittoja yhteistyössä lajiliittojen kanssa.
- OT on oikeutus, tiettyyn rajaan saakka, tukea lajiliittoa parhaaksi katsomallaan tavalla.
- OT tuki sekä palvelut käsitetään relevantteiksi ja riittäviksi lajiliitoille
- Lajiliitoilla on vastuu urheilullisista tuloksista ja myös vapaus valita yhteistyökumppanit. (NIF 2003b, 39)

Jotta tavoitteet saavutettaisiin tähtää olympiatoppenin satsaus niihin lajiliittoihin, jotka osaavat ja haluavat työskennellä kunnianhimoisesti olympiadin mittaisen suunnitelman mukaan. Suunnitelma tulee varmistaa poliittisesti lajiliitossa. Urheilullisen ja ammatillisen organisoinnin kautta lajiliitot kehittävät laatua - sekä tekevät selkeämmät rajanvedot ja vastuu eri osa-alueille.

OT ja lajiliiton yhteistyö organisoidaan projektiksi, jolla on johtoryhmä sekä projekti-päällikkö. Johtoryhmässä on lajiliiton huippu-urheilusta vastaava hallitusjäsen, OT:n edustaja sekä lajiliiton huippu-urheilujohtaja/ päävalmentaja. Poliittisen johtajan tehtävä johtoryhmässä on varmistaa, että toiminta tapahtuu demokraattisen päätöksenteon hyväksymällä tavalla ja että lajiliiton vaikutusvalta näkyy johtopäätöksissä. Käytännön johto toteuttaa ohjelman poliittisen ja ammatillisen johdon päätösten mukaisesti. (NIF 2003b, 39)

Ammattilaisuuden ja kansalaistoiminnan välinen kiulu ratkaistavana Tanskassa

Jos Tanskan urheilua tarkastelee pelkästään huippu-urheilun näkökulmasta, vaikuttaa järjestelmä yksinkertaiselta ja keskitetyltä, jossa valta ja vastuu on lähinnä yhden itsenäisen organisaation (TD) käsissä. TD ohjaa lajiliittojen huippu-urheilutoimintaa vahvasti ammattimaiseen suuntaan. Toisaalta lajiliitot toimivat huippu-urheilua laajemmalla sektorilla ja tästä aiheutuu konflikteja, jotka näyttävät purkautuvan Team Danmarkin ammattimaisen huippu-urheilun ja DIF:n kansalaistoiminnan välisenä 'vuoropuheluna'. Ristivetoa lisää se, että olympiaurheilu on DIF:n yhteydessä. Samalla olympiaurheilu on DIF ainoa huippu-urheiluun suoraan liittyvä osa-alue. Huippu-urheilu on siis organisoitu sekä julkisesti (TD) että vapaaehtoiselta (lajiliitot) pohjalta.

Selvityksen yhteenvedossa tiivistetään Team Danmarkin toimintatavat seuraavasti: 1. TD ohjaa lajiliittoja melko vahvalla otteella, 2. otetta tiivistetään jatkuvasti mm. siirtymällä neuvonnasta kriteereihin ja vaatimuksiin, jotka käsittävät yhä laajempia organisatorisia kokonaisuuksia, 3. tämä johtaa yksilöiden ohjaamisesta systeemien ohjaamiseen ja 4. ohjaaminen perustuu yhä enemmän käsitteisiin ja standardeihin. Selvityksessä TD:llä nähdään olevan eri rooleja: viranomaisrooli, neuvontarooli, palveluntarjoajan rooli sekä rooli mainostoimistona. Useat roolit aiheuttavat konflikteja. Esimerkiksi TD:n organisatorinen rakenne ei sovellu viranomaisrooliin. Se on ristiriidassa muiden roolien kanssa. Lajiliittojen on vaikea ymmärtää kaikkien em. roolien vaatimuksia ja TD:n kokonaisvaltainen rooli rajoittaa lajiliittojen valintamahdollisuuksia palvelujen suhteen. (Eliteidrættens struktur og styring 2002, xxii).

Vastuut ja työnjako epäselviä Suomessa

Suomalaisen huippu-urheilun kokonaiskehittämisen vastuut ja huippu-urheilun kehittämiseen osallistuvien eri tahojen roolit ovat Suomessa jäsentymättömiä (Huippu-urheilu 2000-luvulla 2002, 21). Suomalaisen organisoituneen urheilun historia on sisältänyt erilaisia ristiriitoja ja välirikkoja yhteiskunnallisten luokkien ja kielikysymysten välillä. 1980 -luvulla voimistunut liikuntakulttuurin eriytymiskehitys ja 1990-luvun alussa tapahtunut liikuntaorganisaatioiden yhdistyminen on vaikuttanut erityisesti perinteisen huippu-urheilun asemaan. Urheilu on menettänyt osan siitä hegemoniasta, joka sillä oli organisoituneessa liikunnan kansanliikkeessä.

Suomessa keskeisiä huippu-urheiluinstituutioita ovat olympiakomitea, paralympiakomitea, lajiliitot sekä SLU, joiden yhteistyöllä huippu-urheilun edunvalvontaa toteutetaan. Viimeisimmässä huippu-urheilu strategiassa huippu-urheilun vastuuta jaetaan seuraavasti: Lajijärjestöt vastaavat oman lajinsa menestyksestä sekä kansallisen että kansainvälisen huippu-urheilun lajiliittokohtaisesta toteutuksesta. Olympiakomitea vastaa KOK:n jäsenyyden velvoitteiden lisäksi osaltaan huippu-urheilun edunvalvonnasta, kehittämisestä ja julkisuuskuvasta Suomessa. Paralympiakomitea vastaa vammaisurheilun tukemisesta, kehittämisestä sekä julkisuuskuvasta. (Huippu-urheilu 2000-luvulla 2002, 18-19).

SLU:n vastuualueita suomalaisessa huippu-urheilussa ovat urheilijan sosiaaliturvaan, tulojen jaksotukseen ja oikeusturvaan liittyvät kysymykset, ohjaajien ja valmentajien peruskoulutuksen koordinointi, lainsäädännön erityiskysymykset, urheilun tasa-arvotyön koordinointi sekä urheilun ja liikunnan rahoitukseen ja urheilurakentamiseen liittyvien asioiden valmistelu (Huippu-urheilu 2000-luvulla 2002, 19).

Edellä mainittujen tahojen lisäksi Suomessa toimii kymmeniä julkisen sektorin rahoittamia instituutioita, jotka osaltaan vaikuttavat suomalaisen huippu-urheilun toteutukseen. Suomalaisen järjestelmän ongelmana on moniarvoisuus sekä kokonaisvaltaisen näkemyksen ja johtamisen puutteellisuus.

Keskeiset valmennuskeskukset

Ruotsissa hajautettu järjestelmä

Bosön on ruotsalaisen urheiluliikkeen kansallinen kehityskeskus (RF 2001, 11). RF suunnittelee Bosöstä kansainvälisen tason urheilun kehittämiskeskusta, mutta edellyttää valtion mukaan tuloa projektin toteuttamiseksi (RF 2001, 16). EIC ei ole huippujen oleskelupaikka, vaan enemmän testaus- ja leirityspaikka. Ruotsalainen huippu-urheilufilosofia perustuu ajatukseen, että urheilijoiden on hyvä asua "niin kauan kotona kuin on mahdollista". Tästä seuraa, että nuoret pysyvät pitkään omilla paikkakunnilla, paikalliset urheiluseurat saavat hyödyn paikallisista huipuista, jotka houkuttelevat uusia jäseniä seuraan.

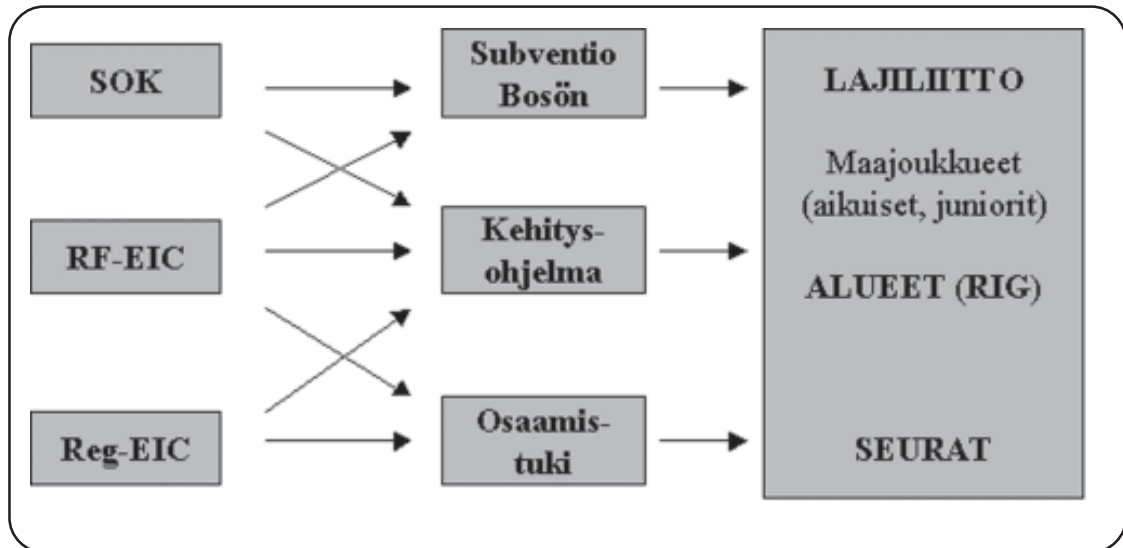
Bosön huippu-urheilun kehittämiskeskus (EIC) on vastuussa RF:n huippu-urheilutuesta, joka jakaantuu neljään osa-alueeseen: 1. Tuki lajiliitoille, 2. Tuki alueellisille keskuksille, 3. Urheilulukiot sekä 4. Huippu-urheilu stipendit (RF 2002, 12-13). EIC:ssä on kolme osaa-alueita: urheilufysiologia, -psykologia ja -lääketiede. Lisäksi tuetaan mm. huippu-urheilun kehitystoimintaa ja johtajakoulutusta.

Ruotsissa on myös alueellisia keskuksia, jotka ovat kiinnittyneet enemmän maakunnallisiin hallintoelimiin kuin keskustasolle. Valtakunnalliset urheilulukiot, joita on 36 lajiliiton alaisuudessa yhteensä 48 paikkakunnalla. Oppilaita laitoksissa on yhteensä 1323 (RF 2002, 12). Vielä vuonna 1994 urheilulukioita oli 92 yhteensä 49:llä eri paikkakunnalla. Urheilujoukkueissa oli yhteensä 2400. Valtion mielestä urheilulukiojärjestelmä oli kuitenkin liian kallias ja tehoton. (Ståhl 1995, 2)

Alueelliset kehityskeskukset tarjoavat lajiliitoille tukiohjelman sisältäen harjoittelumahdollisuudet, koulutuksen sekä tukea kehitykseen seuraavilla osa-alueilla: humanbiologi (fyysiset testit, valmennusneuvonta, koulutusta fysiologiassa ja opetustaidoissa, testaus- ja valmennusmetodi yhdistettynä tutkimukseen), psykologia ja johtaminen sekä urheilulääketiede ja kuntoutus.

Vuonna 2002 jokainen yhdeksästä alueellisesta huippu-urheilukeskuksesta on saanut perustukea 33 000 €. Lisäksi 50 urheilijaa on saanut RF:n ja AB Svenska Spelin 4 400 €:n stipendin, jotka sisältävät ilmaisia palveluja alueellisiin keskuksiin. Kokonaisuudessaan ruotsalaista valmennuskeskusten kokonaisuutta voidaan kuvata kuvion 3. mukaisesti.

Kuvio 3. Ruotsin keskusmalli. LÄHDE: www.rf.se (8.8.2003)

SOK:n tukijärjestelmä rakentuu kolmen osa-alueen varaan

Ruotsin olympiakomitean tukijärjestelmää on rakennettu vuodesta 1998 lähtien tavoitteena vuosien 2004 ja 2006 olympiakisat. Kun Ruotsi vuoden 2000 kesäolympialaisissa saavutti 10 mitalia, tavoittelee se Ateenasta 2004 yhteensä 20 mitalia. SOK:n arvioiden mukaan potentiaalisten mitaliurheilijoiden lukumäärä on lisääntynyt vuoden 2000 yhteensä 30 urheilijasta vuoden 2002 loppuun mennessä yhteensä 43 urheilijaan. (SOK 2002, 20)

Tukipolitiikka jakautuu kolmen eri ohjelman varaan: Topp-programmet, Talang-programmet sekä support-programmet. Suurin osa tuesta jaetaan lajiliittojen valmennukseen ja kilpailmiseen kv. tasolla (Taulukko 5.). (SOK 2002, 21-23).

Taulukko 5. SOK:n tuen jakautuminen eri osa-alueille.

	KESÄLAJILIITOT		TALVILAJILIITOT	
	2000/2001	2002	2000/2001	2002
Harjoitusleirit	34 %	27 %	34 %	25 %
Kv. kilpailut	16 %	21 %	18 %	16 %
Johtaminen, valmennus	17 %	25 %	17 %	26 %
Resurssihenkilöt	4 %	3 %	4 %	3 %
Kehittämisprojektit	3 %	1 %	9 %	1 %
Materiaalien kehitys	6 %	3 %	2 %	5 %
Lääkäritutkimus, testaus	6 %	3 %	4 %	5 %
Stipendit	14 %	17 %	12 %	18 %

Topp-ohjelmaan kuului vuoden 2002 lopussa yhteensä 56 yksilölajien urheilijaa sekä neljä joukkuetta (curling M, käsipallo M, jääkiekko M & N). Tukiohjelmaan kuuluvia urheilijoita arvioidaan periaatteessa kerran vuodessa, mutta merkittävien muutosten sattuesssa, listaan voidaan muutoksia nopeamminkin. Vuoden 2002 aikana ohjelman panostusta terävöitettiin kohti Ateenan 2004 kisoja.

Vuonna 1998 käynnistyneeseen talang -ohjelmaan ovat lajiliitot nimenneet yhteensä lähes 700 ehdokasta, joista 162 on nimetty ohjelmaan. Ryhmän urheilijoista 13 prosenttia (21 kpl) on noussut topp-ohjelmaan, 65 prosenttia on pysynyt ohjelmassa ja 22 prosenttia on pudonnut tukijärjestelmästä joko heikon tuloskehityksen vuoksi tai oman ilmoituksen perusteella pois. (SOK 2002, 24)

Alun perin ohjelma oli taloudellisten resurssiensa puitteissa mitoitettu maksimissaan sadalle urheilijalle, mutta vuosien 2002-2004 välillä ulkopuolista taloudellista tukea ohjelmaan on saatu niin, että ryhmään voidaan ottaa 125-130 urheilijaa. Ohjelmaan valinnan tasoa ei kuitenkaan aiota laskea. Tästä osoituksena ryhmän koko on itse asiassa pienentynyt vuoden 2001 lopun 118 urheilijasta vuoden 2002 lopun 106 urheilijaan. (SOK 2002, 23)

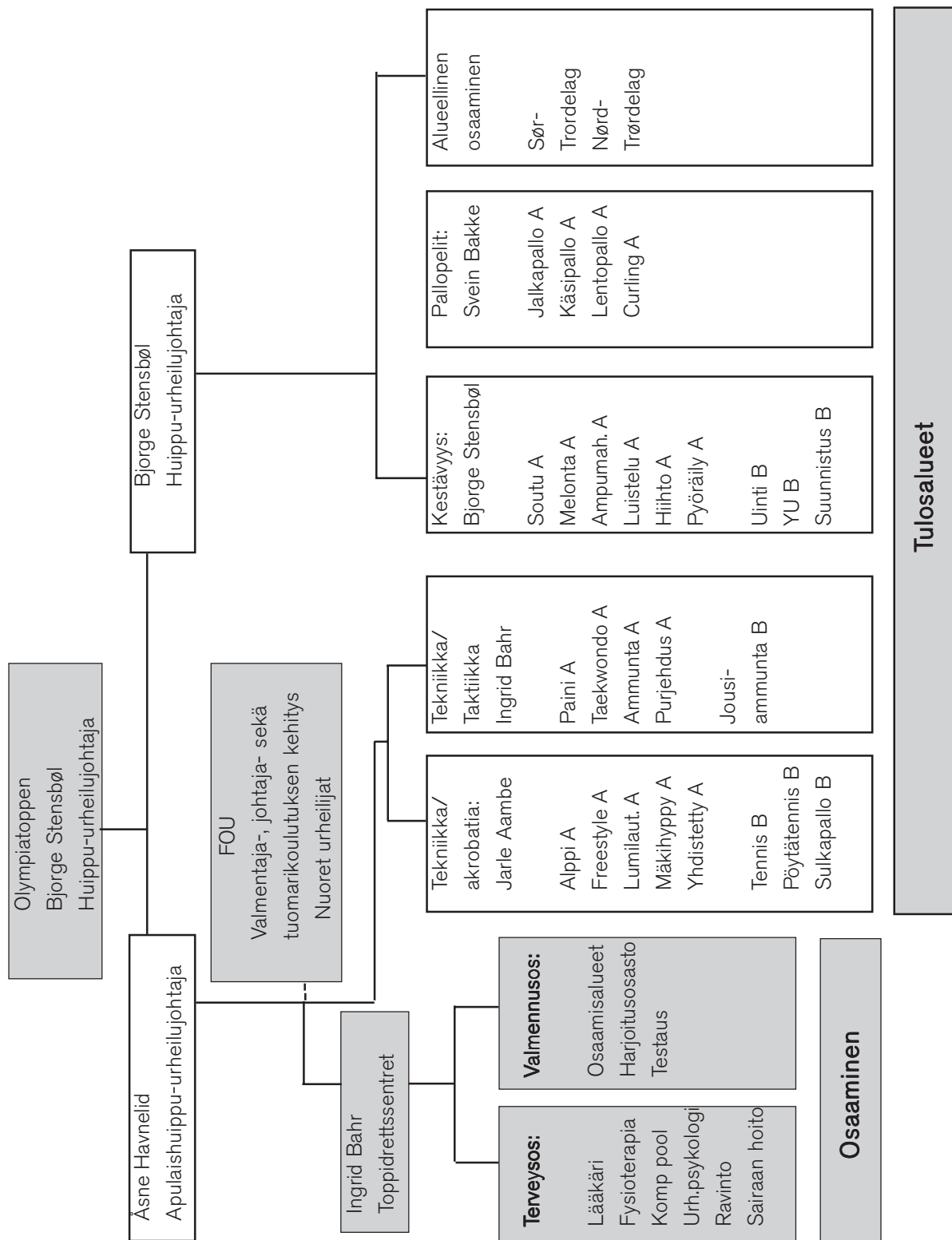
Support -ohjelman myötä toteutetaan erilaisia tuki- ja kehitystoimenpiteitä lajiliitoissa yhteistyössä tieteen kanssa. Viimeisten vuosien aikana yhteistyö on tiivistynyt RF:n, SOK:n ja urheilukorkeakoulun välillä resurssien, testauksen sekä kehitystyön koordinoimiseksi. (SOK 2002, 25). SOK:n tukiohjelman toteutuksen kannalta monien olympialajiliittojen taloudelliset resurssit huippu-urheilun tukemiseen tai huippu-urheilijoiden rekrytointiin ovat heikot. (SOK 2002, 25)

Norja on keskittänyt osaamisen ja käytännön Osloon

Norjassa Olympiatoppen on vastuussa huippu-urheilun kehityskeskuksesta, Toppidrettsentretistä. keskuksen toimintaan on kehuttu ja varsinkin 1990 -luvun norjalaisen urheiluihmeen on nähty perustuvan olympiatoppenin ja toppidrettsentrerin toimintaan. Keskitetyn mallin avulla Norjassa on pystytty löytämään ja hyödyntämään urheilulajit ylittäviä valmennusmenetelmiä, esimerkiksi korkean paikan harjoittelu. Norjassa kritiikkiä esiintyy siitä, että yhteistyö keskuksen sekä maakuntien ja seurojen välillä on hävinnyt. (elitdræt i andre lande 2002, 81). Norjan huippu-urheilun organisoituminen Olympiatoppennin alle on esitetty Kuviossa 4.

Olympiatoppen jaottelee lajiliitot seuraavasti: 1) Suuret lajiliitot, joilla on suuri mahdollisuus omarahoituksen hankkimiseen, 2) Keskisuuret ja pienet lajiliitot, joilla on kohtuulliset mahdollisuudet omarahoituksen hankkimiseen sekä 3) Pienet lajiliitot ilman omarahoitusta. Olympiatoppen muotoilee itse tukitoiminnan kriteerit. Tuen vaikutus riippuu luonnollisesti lajiliiton omista tulonhankkimismahdollisuuksista. Olympiatoppenilla on jonkinlainen halu ja jopa poliittinen tuki vahvaan ohjaukseen ja parhaimmin tämä onnistuneen pienten lajiliittojen suunnassa. Olympiatoppenin kolme strategista tavoitealuetta ovat: 1) Osaamisen kehittäminen sekä laadun varmistaminen, 2) Nuorten urheilijoiden kehittäminen sekä 3) Lajiliittojen huippu-urheilutoiminnan laadun varmistaminen sekä OK- ja MM-kisojen valmistautumisen avustus sekä optimointi.

Olympiatoppennin keskeinen työväline lajiliittojen osaamisen kehittämisessä on Oslossa sijaitseva Toppidrettssentret (TIS). Keskuksen tavoitteena on tarjota urheilijoille sekä valmentajilla kv. menestykseen tarvittavat tukipalvelut. Keskus jakautuu kolmeen osastoon: valmennus- ja testausosasto, terveysosasto sekä majoituspalvelut.

Kuvio 4. Norjan huippu-urheilun organisoituminen olympiatoppenin alaisuuteen. LÄHDE: www.nif.no (1.7.2003.)

Huippu-urheiluvalmennuksen osaamisen kannalta tärkeä valmennuksen ja testauksen osasto on organisoitu uudelleen vuoden 2002 aikana niin, että osaston työntekijät käyttävät 85-90 % työajastaan konsultointiin ja testaukseen eri lajeissa ja loput kehittääkseen kompetensiaan. Yksi konsultti työskentelee maksimissaan viiden lajin kanssa. Lisäksi Olympiatoppen on vuoden 2002 aikana priorisoinut lajit menestyspotentialin mukaisesti (Ks. Kuvio 4.).

Olympiatoppenin keskeisiä kehittämissuunnitelmia vuoden 2002 aikana ovat olleet:

- Valmentaja- tuomari ja johtajakoulutus. Tavoitteena kouluttaa osaajia mm. alueellisiin keskuksiin.
- Huippu-urheilijan ura kansallisesta ja kansainvälisestä näkökulmasta. Tavoitteena saada aikaan hyväksyntää, ymmärrystä sekä käytännön toimenpiteitä kokonaisvaltaiselle huippu-urheilu-uralle. Tavoitteena on mm. saada 200 palveluspaikkaa ja tiiviimpi yhteys 'urheilukomppaniaan', jossa palvelee kerrallaan 140 urheilijaa.
- Alueellinen huippu-urheiluosaaminen/kehittäminen. Kahdella alueella tehdyt pilotti- projektit, joissa on tuettu alueellista kehittämistyötä sekä alueellisten keskustusten perustamista. Toiminta suunnattu lähinnä nuorille urheilijoille.
- Tutkimus- ja kehitystyö. Tutkimustoiminnan tavoitteena on tehdä Norjasta johtava maa systemaattisen tutkimus- ja valmennustiedon tiedon hyödyntämisessä. Projekteja ovat olleet mm: ammatillisten osa-alueiden kehittäminen (tekniikkaprojekti, harjoituspäiväkirja) sekä olympialaisiin valmistautuminen (luistoprojekti, korkean paikan harjoittelu).
- Nuorten urheilijoiden kehittäminen. Nuorten lahjakkaiden urheilijoiden rekrytoinnin varmistaminen sekä heidän harjoittelun ohjaaminen huippu-urheilun kannalta oikeaan suuntaan.
- Lajiliittojen huippu-urheilutoiminnan laadunvarmistus sekä Olympialaisiin valmistautumisen optimointi. Projektin strategisena tavoitteena on, että Norja saavuttaa 40 Olympiamitalia v. 2004-2006. Tämä toteutuu, kun Norja säilyy talviolympialaisten parhaana maana sekä voittaa kesäolympialaisissa 12 - 15 mitalia¹⁰. Projektin tulostavoitteena on arvioida ja kehittää 75 urheilijan lahjakkuusryhmää vuosien 2004 ja 2006 olympiakisoihin tähdäten lahjakkuusryhmän tavoitteena on ottaa puolet (20) aiotuista mitaleista. (Olympiatoppen 2003, 27)

Tanskassa on 88 valmennuskeskusta

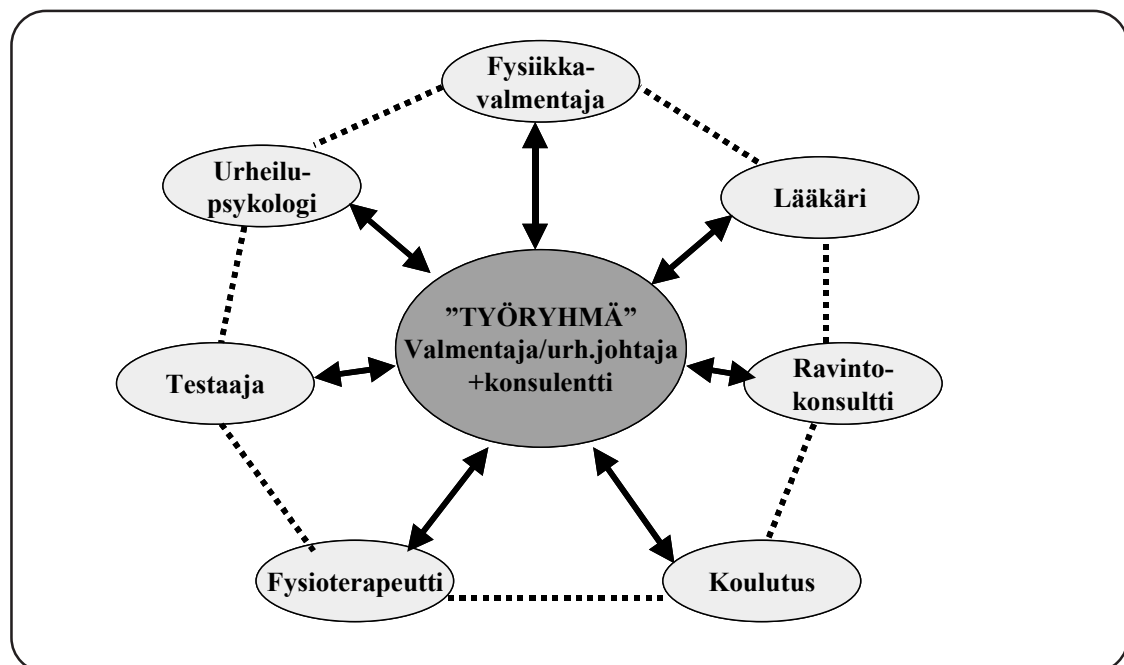
Team Danmarkin tukikonseptin visio on "Tanska - paras paikka huippu-urheilijalle". Tavoitteena on luoda maailman paras huippu-urheilu miljö ja urheilijoille mahdollisuus kv. menestykseen sosiaalisesti vastuullisessa järjestelmässä. Tätä varten TD on tehnyt tukijärjestelmän, joka jakautuu kolmeen eri panostusmuotoon: Top, Elite ja Individual. Lisäksi erotetaan vielä joukkuelajien maajoukkuetuki sekä neuvontapalvelut. Jotta lajiliitto pääsee osaksi tukiohjelmää, arvioidaan mm. seuraavia tekijöitä: kv. menestysodotukset, konsensus huippu-urheilua kohtaan maajoukkue ja seuratasolla, huippu-urheilun strategiat ja toimintapolitiikka, osaaminen sekä taloudelliset resurssit, professionaalisuuden aste sekä selkeä vastuunjako. Käytännössä

---

¹⁰ Olympiatoppenin apulaisjohtaja Åsne Havnelid sanoo Aftenpostenin haastattelussa 13.8.2003, että Norjan urheilun tavoitteena on seitsemän mitalia Ateenan olympialaisista. 'Matalaa' tavoitetta hän selittää Norjan urheilun sukupolvenvaihdoksella. Jos Norja saa kisoihin naisten jalkapallo- ja käsipallojoukkueet, tulee joukkueen suuruudeksi noin 80 urheilijaa. Osallistuminen tulee maksamaan arviolta 2,7 m• (20 mNOK) (www.aftenposten.no 14.8.2003)

TD tekee yhteistyössä lajiliiton kanssa viisikohtaisen analyysin lajin/urheilumuodon huippu-urheilusta. Analyysi koostuu: 1. urheilullisista tekijöistä, 2. organisatorisista ja johtamiseen liittyvistä tekijöistä, 3. taloudellisista ja markkinatekijöistä, 4. terveydellisistä tekijöistä sekä 5. ympäristö- ja urheilupaikkatekijöistä (Team Danmark 2002, 3-7).

TD:n tukipolitiikan avaintekijä on professionaalinen organisaatio, joka pystyy resursoimaan ja vastaamaan huippu-urheilun suunnitelmien toteuttamisesta. Tähän tarkoitukseen perustetaan työryhmä, jonka malli on esitetty kuviossa 5. Työryhmän ydin, päävalmentaja sekä mahdollinen huippu-urheilujohtaja yhdessä TD:n konsulentin kanssa, vastaa käytännön toiminnasta urheilullisesti sekä taloudellisesti. Myös aktiiviurheilijan kytkeminen työryhmään on mahdollista ja toivottavaa. Lajiliiton huippu-urheilutyöryhmällä tulee olla riittävät keskustelukanavat lajissa. Tavoitteena on että työryhmä kokoontuisi vähintään kerran kuukaudessa. Työryhmän lisäksi perustetaan ohjausryhmä, johon tulee jäseneksi lajiliiton poliittinen huippu-urheiluvastaava (esim. hallituksen jäsen), lajiliiton toimitusjohtaja/toiminnanjohtaja sekä Team Danmarkin johtaja. Ohjausryhmä vastaa laajasti huippu-urheilupanostuksesta sekä 'huippu-urheilupolitiikasta' lajiliitossa. (Team Danmark 2002, 7 - 8)

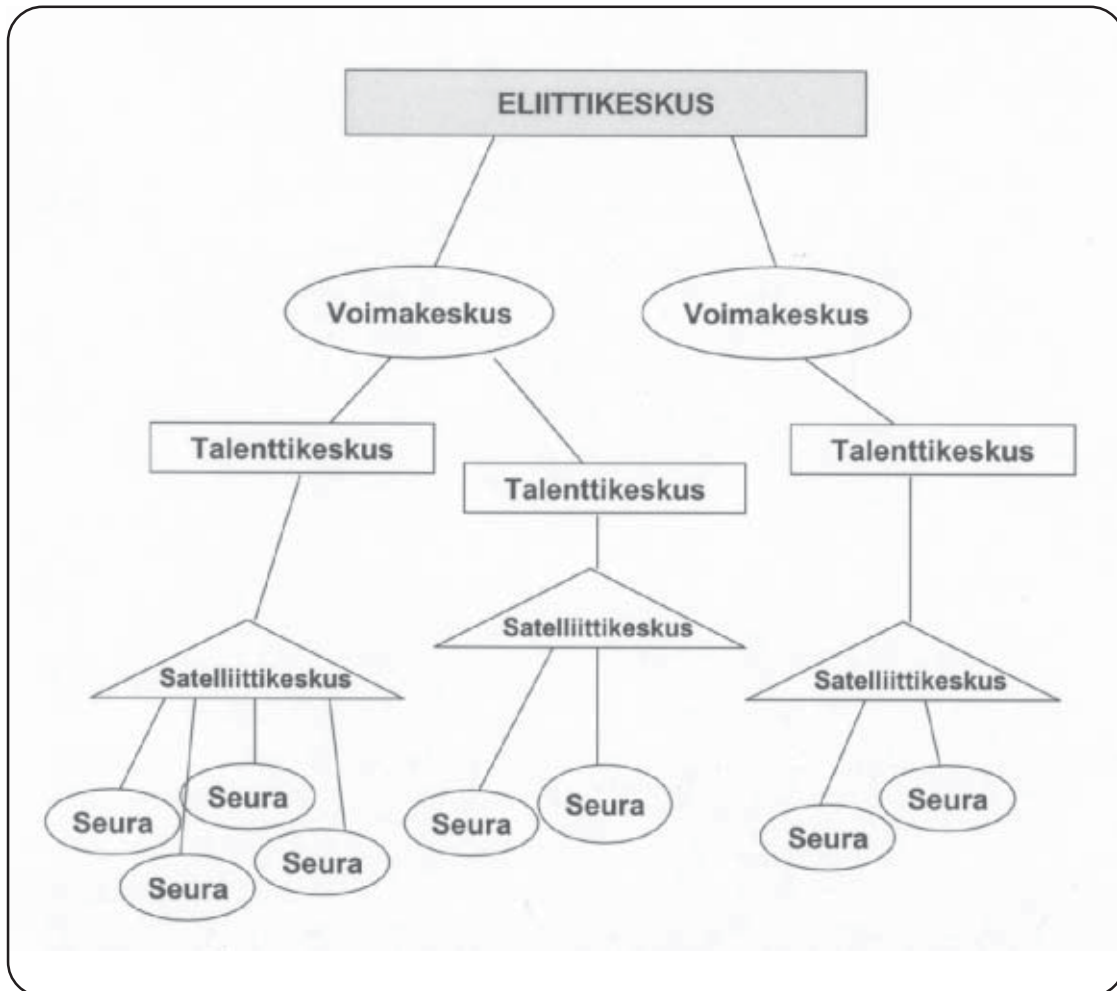
Kuvio 5. Team Danmarkin panostuksen organisointi. LÄHDE: Team Danmarks Stottekoncept. www.teamdanmark.dk (17.6.2003)

Tanskassa keskuskulttuuri on oleellinen osa maan huippu-urheilua. Tanskassa oli vuosittain vaihteessa 25 eliittikeskusta, 60 harjoituskeskusta sekä lisäksi muutamia lahjakkuuksien kehityskeskustoja. Viimeisten vuosien aikana keskuksia on pyritty yhdistämään ja siirtämään suurempiin kokonaisuuksiin. TD ohjaa lajiliittotukea keskuksiin mm. palkkatukena valmentajille. Tulevaisuudessa olennaista on jo olemassa olevien keskusten toiminnan tehostaminen.

Uusi tukimuoto on eliittikeskus, joka muodostuu useiden keskusten yhteisestä ja sisältää mahdollisuuden opintojen ja urheilun yhdistämiseen. Kraftcentret (voimakeskus) puolestaan perustuu seurojen tasolle, jossa useat seurat yhdistävät huippu-urheilutoimintansa ja pääsevät osaksi huippu-urheiluympäristöä. Toisaalta nämä TD:n tehostustoimenpiteet ovat aiheutta-

neet kritiikkiä Tanskan keskusjohtoisesta systeemistä, johon TD:n itsenäinen asema ja koh- tuulliset käytettävissä olevat voimavarat ovat antaneet mahdollisuuden.

Kuviossa 6. on esitetty malli Team Danmarkin panostuksesta menestyksekkäimmille la- jiliitoille. Seurat, lajiliitto, kunnat muodostavat satelliitti-, talentti- ja voimakeskkuksia eli ne yhdistävät huippu-urheilutoimintaansa TD:n tuella. Lisäksi TD tukee lajiliiton huippu-urhei- lua eliittikeskusten tasolla.

KUVIO 6. Tanskalaisen huippu-urheilun keskusjärjestelmä huippu-urheilutoiminnan tukemiseksi.

Tanskan sulkapallon valmennusjärjestelmä ja lajiliiton suhteet Team Danmarkiin.

Sulkapallo on Tanskan neljänneksi suurin laji, jonka rekisterissä on yhteensä 125 000 jäsen- tä. Laji kilpailee uinnin kanssa suurimman yksilöurheilulajin tittelistä. Lajin kilpailutoimin- nan vireydestä kertoo se, että kansallisessa alle 19-vuotiaiden ranking -järjestelmässä on mu- kana noin 32 000 pelaajaa. Tanskan sulkapalloliiton johtaja Thomas Lund arvioi, että sulka- pallon harrastajapelaajia on Tanskassa noin 400 000 - 500 000.

Huippu-urheilussa Tanska on sulkapallon johtavia maita. Vuonna 2003 tanskalaiset ovat voittaneet neljä aikuisten MM-mitalia ja v. 2002 yhteensä 11 aikuisten EM-mitalia. Lajin kv. rankingissa (miehet, naiset, M & N nelinpelit sekä sekanelinpele) tanskalaisilla oli marrakuus- sa 2003 yhteensä yhdeksän sijoitusta Top 10 -listoilla ja lisäksi viisi sijoitusta sijoilla 11 - 15.

Tanskan sulkapalloliiton johtaja Thomas Lundin puhelinhaastattelussa 19.11.2003 tarkoituksena oli selvittää tanskalaisen sulkapallon valmennusjärjestelmää sekä lajiliiton suhdetta Team Danmark -yksikköön.

Tanskalaisen sulkapallon valmennusjärjestelmä perustuu toisaalta vahvaan ja laajaan seuratoimintaan yhdistettynä kuntien, seurojen, lajiliiton sekä Team Danmarkin yhteistyöllä ylläpidettävää huippu-urheilun keskusrakennelmaan. Johtaja Lundin mukaan järjestelmästä ei kannata nostaa esille yksittäisiä menestystekijöitä, vaan ajattelu lähtee pikemminkin siitä, että järjestelmässä ei ole heikkoja lenkkejä.

Tanskan sulkapalloliiton huippu-urheilun valmennusjärjestelmässä on yhteensä noin 120 vähintään kansallisen tason huippupelaajaa tai lahjakasta nuorta. Heistä maailmanluokan pelaajia on noin 30 - 35, jotka harjoittelevat säännöllisesti joko Brönbyn tai Århusin huippu-urheilukeskuksissa.

Valmentajien lukumäärä tai ammattivalmentajien osuus ei ollut Thomas Lundille täysin selvää. Lajiliiton rekisteristä löytyy noin 1700 koulutukseen osallistuneen valmentajan nimi, mutta rekisteri ei ole täysin kattava, eikä sen tietoja tarkisteta säännöllisesti. Sulkapallon perustyö seuratasolla perustuu suurimmaksi osaksi vapaaehtoistyöhön, mutta Lund arvioi, että useat valmentajat saavat toiminnastaan jonkinlaisia kulukorvauksia, palkkioita tai palkkaa.

Lajiliiton palkkalistoilla on vuonna 2003 ollut yhteensä 14 valmentajaa, joista neljä on täysipäiväisiä, kaksi puolipäiväisiä sekä kahdeksan OTO -valmentajaa. Palkkasuhteessa olevat valmentajat (koko+puoli) toimivat Brönbyn ja Århusin keskuksissa. Kaksi valmentajaa on kotoisin kiinasta. Lajiliiton rooli valmentajien palkkaamisessa on muuttunut viime vuoden aikana. Aikaisemmin lajiliitto palkkasi valmentajia myös muihin keskuksiin, mutta Team Danmarkin uuden tukikonseptin mukaisesti valmentajien palkkaus tapahtuu pääasiassa seuroihin. Liiton jäsenenä on yhteensä 570 seuraa.

Sulkapallon vahvat perinteet ja suuret harrastajamassat mahdollistavat kattavan valmennusjärjestelmän ylläpitämisen. Kilpa- ja huippu-urheilun näkökulmasta valmennusjärjestelmässä seuratoiminta on keskeisellä sijalla varsinkin nuorten kohdalla. Lundin mukaan seurat pystyvät kehittämään pelaajia hyvin teknisellä ja taktisella alueilla niin, että nämä saavuttavat kansallisen tai jopa kansainvälisen tason. Tätä Lund piti tanskalaisen järjestelmän vahvuutena. Lajiliitto ei ohjaa pelaajia liikaa liian aikaisin. Esimerkiksi Saksassa kansallinen liitto valmentaa pelaajia kokonaisvaltaisemmin jo nuoresta lähtien. Tanskassa ajatusmalli lähtee siitä, että 'menestyksen portaat' ovat kunnossa. Huipulle ei päästä nopeasti, vaan pelaajan kehittymiseksi on jatkuvasti oltava sopivia uusia ärsykeitä. Tähän Tanskan harjoittelukeskusmalli tarjoaa hyvät mahdollisuudet.

Sulkapallossa on yhteensä 13 harjoittelukeskusta ympäri Tanskaa. Harjoittelukeskukset on jaoteltu neljään eri tasoon; eliittikeskus, voimakeskus, lahjakkuuskeskus sekä satelliittikeskus (Ks. kuvio 6. s. 28). Sulkapalloliitto vastaa kahden eliittikeskuksen toiminasta. Voimakeskuksen tavoite on toimia linkkinä seuratoiminnan ja lajiliittotoiminnan välillä. Lahjakkuuskeskusten ja satelliittikeskusten vaatimukset eivät ole niin korkeita kuin voimakeskuksessa, mutta toimintaideologia on periaatteessa sama.

Voimakeskuksen olemassaolo perustuu kahden tai useamman urheiluseuran väliseen yhteistyösopimukseen, jonka tulee olla kaksivuotinen. Voimakeskuksen tarkoituksena on vahvistaa lahjakkuuksien valmennusta ja samalla saada positiivisia vaikutuksia aikuisten huippu-urheiluun. Konkreettisesti lajiliitto toivoo voimakeskusten kohottavan nuorten lahjakkuuksien eteen tehtävän työn motivaatiota, nostavan harjoittelun tasoa sekä laajentavan resurssien hyödyntämistä. Voimakeskuksissa nuoria pelaajia kehitetään useiden erilaisten seurojen yhteistyöllä ja erilaisissa ympäristöissä. Yhteistyön avulla pyritään kohottamaan motivaatiota turnausten järjestämiseen sekä estämään seuratyön motivaatiota syövät seurasiirrot.

Sulkaapallossa harjoitusvastustajien merkitys on suuri. Yksittäisistä seuroista ei löydy riittävästi laadukkaista sparrausvastustajia eri tasoille pelaajille. Resurssien yhdistämisellä hyödynnetään alueen osaamista paremmin yhteistyön ei niinkään kilpailun kautta.

Erilaisten keskusten muodosta ja vaatimuksista on olemassa tarkemmat ohjeet, joissa mm. määritellään johdettujen valmennustapahtumien määrä ja laatu sekä keskuksen muut tehtävät. Keskusta johtaa ohjausryhmä, jossa on edustajia mukana olevista seuroista sekä vastuullinen johtaja, joka on kontakti lajiliittoon päin. Ohjausryhmän tehtävänä on mm. hankkia resursseja (kunnalliset avustukset, sponsoritulot, valmentajat) keskuksen huippu-urheilutoiminnan edistämiseksi.

Keskus perustetaan ensisijaisesti kunnan ja Team Danmarkin sopimuksesta, jossa kunta sitoutuu tarjoamaan harjoitustilat, nelivuotisen lukiomahdollisuuden yhdistettynä opiskelun ja urheilun yhdistelmänä, järjestää erilaisten tukipalvelujen käyttömahdollisuuksia sekä auttaa urheiluystävällisten harjoittelu- ja osa-aikatyöpaikkojen löytämisessä.

Team Danmark ja lajiliitto tarjoavat keskukselle 13 400 euron vuotuisen taloudellisen tuen, voimakeskusten verkostotuen ja vuosittapaamisen, vuosittaisen tapaamisen ohjausryhmän kanssa, valmentajien koulutusmahdollisuuksia sekä huippupelaajien ja -valmentajien vierailut kolme kertaa vuodessa ja oikeuden käyttää lajiliiton sekä Team Danmarkin logoa. Vastaavasti lahjakkuuskeskusten ja satelliittikeskusten tukimuodot ovat vaatimattomampia esimerkiksi lahjakkuuskeskus saa taloudellista tukea 6700 euroa ja satelliittikeskus 3400 euroa vuodessa.

Tanskalaisen valmennusjärjestelmän ideologiana on tarjota kehittyville pelaajille optimaaliset harjoittelu- ja opiskeluolosuhteet. Pelaajien uran ja järjestelmän yhteensovittamisen kriittiset vaiheet ovat Lundin mukaan pelaajien irtoaminen vanhemmista sekä kasvattajaseurasta. Näiden suhteen johtajat ja valmentajat joutuvat jatkuvasti tekemään pohdintoja, jotta muutokset tapahtuisivat 'oikeina' ajankohtina.

Tanskalaisen sulkaapallon järjestelmään liittyy vielä tiivis joukkueturnaussysteemi, jossa kovia pelejä syntyy säännöllisesti. perustana kilpailujärjestelmälle on luonnollisesti suuri urheilijoiden määrä ja tätä kautta myös ulkomaisten pelaajien kiinnostus Tanskaa kohtaan. Tanskassa toimii yksi kaupallinen valmennusakatemia, joka hyödyntää jonkinverran keskusrakennetta ja kilpailujärjestelmää, mutta muuten toiminta on täysin erillään lajiliiton johtamasta toiminnasta. Suomalaisia pelaajia on myös tämän yksityisen akatemian listoilla.

Sulkaapalloliiton johtaja Thomas Lund näki lajiliiton ja Team Danmarkin yhteistyön pääosin positiivisena. Hän kuvasi TD:ä lajin ulkopuoliseksi sparrariksi - huippu-urheilun edistäjäksi, jolla on kokonaisstrategia tanskalaisen huippu-urheilun edistämisestä. Lund näki sulkaapallon hyötynneen Team Danmarkin olemassaolosta valtavasti. lajiliitto ei läheskään aina ole ollut samaa mieltä TD:n kehitysehdotusten tai -vaatimusten kanssa, mutta usein jälkikäteen asioiden positiivinen vaikutus on selvinnyt myös lajiliitolle. Lund mainitsi, että TD vaatimukset ovat olleet joskus erittäin kovia ja muutamat lajiliitot ovat harkinneet koko yhteistyön irtisanomista. Haastattelussa sai kuitenkin sen kuvan, että huippu-urheilun kehittäminen vaatii joskus kovia otteita. Team Danmark on siis paikkansa ansainnut.

Sulkaapalloliitto saa Team Danmarkilta taloudellista tukea lähes miljoona euroa vuodessa eli panostus sulkaapallon edistämiseksi on huomattava. Lundin mielestä TD ohjaa huippusulkaapalloa kuitenkin joustavasti. erityisesti hän mainitsee harjoituskeskusmallin ja TD:n roolin keskusten perustamisessa sekä erityisten tukipalvelukeskusten tarjoamisen. Team Danmark tuo huippu-urheiluun lisäarvoa, jota yksittäiset lajiliitot eivät voisi itsenäisesti tarjota. Lisäksi Team Danmarkin markkinointiosasto hoitaa lajien markkinointitehtäviä. Sulkaapalloliitossa urheilun oma markkinointi-instanssi koetaan tarpeellisena. Markkinoinnin tuotot jäävät tanskalaisen huippu-urheilun kehittämiseen.

Lopuksi Lund otti kantaa harraste- ja kilpaurheilun sekä huippu-urheilun kehittämisen ja

näiden välisiin ristiriitoihin tanskalaisessa sulkapallossa. Hän näki eri osa-alueiden toiminnan perustuvan erilaisiin lähtökohtiin, jotka ainakin hänen mielestään hyväksytään. Suuria ristiriitoja huippujen ja harrastajien välillä ei hänen mielestään ole.

Suomalaiset valmennuskeskukset ja urheiluakatemit.

Suomessa on kattava yhteensä 11 urheiluopiston sekä kolmen alueellinen liikunnan koulutuskeskuksen verkko, jonka yhtenä tehtävänä on urheilujärjestöjä palvelevan koulutuksen järjestäminen. Neljä opistoa (Vierumäki, Kuortane, Pajulahti ja Vuokatti) on valittu valtakunnalliseksi valmennuskeskukseksi, joiden tehtävänä on tukea huippu-urheilun valtakunnallista valmennus-, koulutus- ja kehitystoimintaa. Ne vahvistavat suomalaisen huippu-urheilun kansainvälisen menestymisen edellytyksiä. Valmennuskeskusten toiminta perustuu yhteistyösopimuksiin lajiliittojen ja olympiakomitean kanssa käsittäen nuorten ja aikuisten maajoukkutasoista huippu-urheiluvalmennusta, -leiritystä ja -koulutusta.

Eerikkilä ja Varala ovat saaneet valtakunnallisen erityisroolin jalkapallon ja eräiden kappilulajien valmennuskeskuksena. Kaikilla muilla liikunnan koulutuskeskuksilla on alueellinen valmennuskeskusrooli. Niiden tehtävänä on tukea valtakunnallista huippu-urheilun valmennusjärjestelmää ja vahvistaa alueellisen valmennuksen ja valmentajakoulutuksen edellytyksiä.

Harjoituskeskuksia on erityisesti 1990-luvun lopulta lähtien perustettu kaupunkien yhteyteen. Näiden monilajisten keskusten tehtävänä on edistää huippu-urheilun harjoittelua ja ammattivalmennusta. Suurimpien kaupunkien harjoituskeskukset ovat järjestäytyneet urheiluakatemioksi haluten korostaa opiskelun ja urheilun yhdistämistä aina lukiotasolta aina korkeakoulutasolle saakka. Kuntien panostus kaupunkien urheiluakatemioiden käynnistämiseen ja toimintaan on ollut merkittävä. Akatemioiden rooli ja yhteistyö jo olemassa olevien urheilujärjestelmän instituutioiden kanssa ei ole vielä selkiytynyt. paikallisella tasolla urheiluseurat ovat joissakin tapauksissa aktiivisesti mukana mm. valmentajien palkkauksessa, mutta toisaalta osa lajeista pyrkii rakentamaan järjestelmään lähes kokonaan irti seuroista.

Opetusministeriön (2000, 19) työryhmän mukaan nykyisen valmennuskeskustoiminnan vahvuuksia ovat:

- valtionrahoitus urheiluopistoille ja sitä kautta myös valmennuskeskustoimintaan luot perusedellytykset toiminnalle ja sen kehittämiseksi;
- pitkän ajan kasautunut tieto eri lajien valmennuksesta ja kansainväliset kontaktit;
- valmennuskeskusten määrä ja melko tasainen jakautuminen ympäri maata;
- hyvät lajinomaiset ympärivuotiset harjoitusolosuhteet; hyvät majoitus- ja ruokailupalvelut;
- innostunut ja asiantunteva henkilöstö
- urheilulukio- ja ammattioppilaitosjärjestelmä on hyvänä tukena lukioikäisten huippujen valmentautumisessa.

Heikkouksia ja kehittämistä työryhmä näkee seuraavissa kohdissa:

- käyttökustannusten valtionosuusjärjestelmä pitää opistojen kaikkia opiskelijavuorokausia rahoituksen suhteen samanarvoisina; huomioon ei oteta sitä, ettei huippu-urheilun valmennustoiminnassa voi syntyä suuria opiskelijavuorokausimääriä, mutta yksilöllisestä ja monipuolisesta palveluista johtuen kustannukset muodostuvat korkeiksi;
- henkilöstön rekrytointi ei tapahdu huippu-urheilun näkökulmasta; sama koskee harjoitusolojen ja tukipalvelujen kehittämistä;
- urheilulukioiden, ammattioppilaitosten ja urheiluopistojen kelpoisuusvaatimukset eivät suosi ammattivalmentajia. Kelpoisuusvaatimuksena liikunnanopettajan tutkintoa;
- lajiliittojen halu hyödyntää valmennuskeskusverkostoa vaihtelee.

Vammaisurheilun järjestelmät

Ruotsissa mallia on haettu vammattomien urheilusta

Ruotsissa Svenska handikappidrottsförbund (SHIF) toimii kolmessa eri roolissa: 1. urheilun lajiliittona, 2. Vammaisurheilun katto-organisaationa sekä 3. paralympiatoiminasta vastaavana organisaationa. SHIF organisoii ja vastaa monien erilaisten vamma ryhmien ja luokittelujen urheilutoiminnasta ja on usean kansainvälisen järjestön jäsen. SHIF:n rakenne ja toimintapolitiikka on näin kohtuullisen monimutkaista (<http://www.handikappidrott.se> 5.8.2003).

SHIF: n korkein päättävä elin on liittokokous, joka pidetään joka toinen vuosi. Liittokokous valitsee hallituksen ja päättää toiminnan suuntaviivoista seuraavalle kahdelle vuodelle. SHIF:n kansliassa työskentelee pääsihteerin lisäksi kahdeksan ihmistä hallintotehtävissä, yksi urheilujohtaja sekä neljä konsulenttia. SHIF:n toimintaan osallistuvat myös urheilu- ja hallintovaliokunta sekä lääketieteellinen komitea. Urheiluvallioikunnan tehtävänä on kehittää kansallista kilpailutoimintaa yhdessä urheilumuotoon sidottujen urheilukomiteoiden sekä aluejärjestöjen kanssa.

SHIF:llä on neljä projektia, joiden avulla käytännön liikunta- ja urheilutoimintaa kehitetään. Projektien nimet ja toimintatavat ovat tuttuja vammattomien urheilusta. Urheilukouluprojektin tavoitteena on rekrytoida vammaisia liikunnan ja urheilun pariin, Tulevaisuuden lahjakkuuksien etsiminen (talangjakten) on projekti, jossa nuoret urheilijat tapaavat aikuisia huippu-urheilijoita yhteisten leirien aikana. tavoitteena on, että nuoret jatkaisivat urheilua. Uutena projektina on alkanut Nuoret Johtajat, joka on RF:n rahoittama ja pyrkii rekrytoimaan uusia nuoria johtajia kaikille vammaisurheilun tasoille.

Vammaisurheilun eliittiohjelma on käynnistetty v. 1999. Ohjelmaan sisältyvän henkilökohtaisesti suunnitellun tuen avulla urheilijoilla on ollut parempi mahdollisuus valmistautua kv. arvokilpailuihin. Eliittiohjelma jakautuu kahteen eri ryhmään: eliittiryhmään sekä lahjakkuusryhmään. Ruotsin tavoitteena on olla 10 parhaan kansankunnan joukossa Ateenan paralympialaisissa. Eliittiohjelman kautta pyritään varmistamaan valmentautumisen laatu (sisältää kovan kv. vaatimustason), pitkäjännitteisyys sekä eettisesti hyväksytyt menetelmät. Vammaisurheilun eliittiohjelma vastaa SOK:n eliitti- ja lahjakkuusohjelmaa. Ruotsissa toimii myös vammaisurheilun kehittämiskeskus (SUH), jonka tavoitteena on tutkimus- ja kehitystyön avulla edistää vammaisurheilua kaikilla tasoilla.

Norjassa tavoitteena on täydellinen integraatio

Vuonna 1997 perustettu Norjan vammaisurheiluliitto (NFI) organisoii kaiken vammaisurheilun Norjassa. Liiton konttorissa työskentelee 11 henkilöä ja lisäksi jokaisella alueella on oma konsulentti.

Vammaisten ja vammattomien urheilujärjestelmien integraatio on pisimmällä Norjassa. Integraation käynnistyi v. 1996 Norjan Urheiluliiton NIF:n päätöksellä. Integraatioprosessin tavoitteena on, että vuoteen 2015 mennessä kaikki urheilun lajiliitot ottavat täydellisen vastuun urheilumuodon kehittamisestä. Lajiliiton jaetaan prosessissa neljään eri luokkaan. Neljä lajiliittoa (hiihto, jalkapallo, pöytätennis ja jousiammunta) hoitaa täydellisesti sekä vammattomien että vammaisten urheilutoiminnan. Viidellä lajiliitolla on sopimus yhteistoiminnasta vammaisurheilun kanssa ja kuusi lajiliittoa on saanut kehitysrahaa prosessin käynnistämiseksi. Porkkanana integraatioprosessissa käytetään rahaa, jota voidaan anoa toiminnan kehittämiseen joko sopimuksen teon jälkeen tai prosessin käynnistämiseksi. Liiton omarahoitusosuus on kolmasosa.

NIF:n idrettstingetille valmistellussa integraatioprosessin arvioinnissa kiitellään erityisesti alueellisten integraatiokonsulenttien toimintaa vammaisurheilun aktivoimiseksi. Mutta toisaalta paikallisella tasolla 60 prosenttia seuroista kokee, että integraatio ei kosketa heitä mitenkään.

NIF:n raportissa arvioidaan myös vammaishuippu-urheilun tilannetta. Erityisesti kesälajien paralympialaisissa kilpailu on kiristynyt niin, että Norja on pudonnut Barcelonan 10. sijalta Sydneyn sijalle 38. Raportissa todetaan, että vaatimustaso vammaisurheilun puolella on periaatteessa samankaltainen kuin vammattomien urheilussa, mutta useimmat vammaisurheilijat harjoittelevat merkittävästi vähemmän. Syyksi tähän nähdään huippu-urheilukulttuurin puuttuminen sekä valmennustiedon puute. Myös talous, erityisesti erikoisvälineiden osalta, koetaan huippu-urheilun kehittämisen esteeksi. Lisäksi kehittämistä nähdään rekrytoinnissa ja valmentajien, johtajien sekä muiden tukihenkilöiden rekrytointi ja koulutus. Jatkossa vammaishuippu-urheilun kehittämiseen aiotaan panostaa entistä enemmän (NIF 2003b, 16-17). Jo nyt vammaishuippu-urheilijat saavat stipendejä Olympiatoppenilta ja lisäksi asiantuntijapu on käytössä ilmaiseksi.

Tanskassa yksi organisaatio ja vahva taloudellinen tuki

Tanskassa, jossa liikuntakulttuurin kentällä on monta katto-organisaatiota, on vain yksi vammaisurheilusta vastaava taho, Tanskan Vammaisurheiluliitto (DHIF). Pekka Hätisen tekemän Pohjoismaisten vammaisurheiluorganisaatioiden talousselvityksen mukaan DHIF:n talous oli v. 2000 noin 3,9 m€. vastaavat luvut olivat Ruotsissa 2,1 m€, Norjassa 2,8 m€ ja Suomessa 1,2 m€. Suomen luku sisälsi SIU:n, SKLU:n sekä NKL:n yhteenlasketun talouden. DHIF:n vahva talous selittyi muuta suuremmalla sponsoreiden sekä muiden tulojen osuudella.

DHIF:n käytännön toiminta perustuu pitkälti konsulentteihin sekä joustavaan yhteistyöhön vammattomien urheilujärjestöjen kanssa. DHIF:ssä on vuodesta 1987 lähtien ollut valtakunnallinen vammaisurheilun konsulentti ja vuodesta 1992 lähtien jokaisessa läänissä on ollut oma konsulentti. Konsulentit toimivat pääosin harrasteturheilussa sekä rekrytoinnissa. Team Danmark avustaa seitsemää vammaisurheilijaa sekä vammaisuintia lajina. rahallisesti TD:n tuki on noin 100 000 € vuodessa.

Suomessa vammaisurheilussa toimii neljä järjestöä

Suomalaiset vammaisurheilujärjestöt perustivat Suomen paralympiayhdistyksen v. 1994. Yhdistyksen tehtäviin kuuluu vammaishuippu-urheilun koordinointi ja kehittäminen. Yhdistys tukee vammaishuippu-urheilun valmennustoimintaa, vastaa valmennustuen tulospöerusteisestä suuntaamisesta, sekä paralympialaisiin liittyvistä valmisteluista. Suomessa on Paralympiayhdistyksen lisäksi kolme eri vammaisurheilujärjestöä vammaryhmien mukaisesti: Suomen Invalidien Urheiluliitto, Näkövammaisten keskusliitto ja Suomen Kehitysvammaisten Liikunta ja Urheilu.

Myös Suomessa yhtenä vammaisurheilun tärkeimpänä tavoitteena on integraatio vammattomien urheilun kanssa. Ratsastajainliitto vastaa ainoana lajiliittona myös vammaisratsastuksesta. Muutaman muun lajiliiton kanssa (ammunta, hiihto, yleisurheilu, koripallo) on vammaisurheilu tekee valmennuksellista ym. yhteistyötä.

Urheilun rahoitus

Urheilun rahavirrat koostuvat monesta eri lähteestä. Vaikka usein korostetaan Pohjoismaisen vapaaehtoistyön arvoa urheilutoiminnan taustalla, pidetään mm. julkisen sektorin taloudellista tukea urheiluelämälle elintärkeänä kaikissa Pohjoismaissa.

Pohjoismaissa rahapelien valtiollisen monopoliyhtiön tuotot muodostavat perustan urheilun valtiolliselle rahoitukselle. Käytännössä rahoituksen kanavoiminen urheilun käyttöön eroaa kuitenkin jokaisessa maassa. Tanskassa lainsäädäntö määrittelee tarkasti edunsaajien prosenttiosuudet tuotosta. Prosessi on täysin erillään valtion budjetista. Norjassa rahapelien tuotosta säädetään lailla. Urheilubudjetti ei sisälly valtion budjettiin. Ruotsissa suurin osa Svenska Spel osakeyhtiön tuotosta menee valtion budjettiin, mutta osa Ruotsissa vasta laillistettujen raha-automaattien tuotosta jaetaan suoraan urheilulle. Hallitus on tosin korvamerkinnyt näitä tuottoja esimerkiksi lasten ja nuorten liikunnan tukemiseen. Suomessa liikunnan ja urheilun valtion rahoitus tulee lähes kokonaan veikkausvoittovaroista. Vuonna 2002 säädetyssä laissa urheilun ja liikuntakasvatuksen osuudeksi määritellään 25 prosenttia veikkauksen tuotosta. Tähän tavoitteeseen pyritään vuoteen 2011 mennessä.

Urheilurahoituskuvioita Pohjoismaissa hahmotellaan seuraavassa ylhäältä alaspäin. Ensimmäiseksi tarkastellaan julkisen sektorin ja lähinnä valtioiden taloudellisia avustuksia urheilulle ja erityisesti huippu-urheilulle. Urheilun sisäistä taloudellista liikennettä tarkastellaan kolmella eri tasolla: urheilun katto-organisaatiot, keskeiset huippu-urheiluorganisaatiot sekä lajiliitot. Lisäksi käsitellään lyhyesti urheilun sponsorimarkkinoita sekä rahapelituottojen jakautumista eri Pohjoismaiden kohdalla. Liitteissä on esitetty tarkemmat erittelyt valtion liikuntamäärärahoista sekä eri urheiluorganisaatioiden taloudesta.

Urheilun rahoituskuvioiden täydellinen selvittäminen ei ole tämän työn tavoite. Selvityksessä mukana olevien maiden järjestelmät eroavat niin liikuntakulttuurin yhtenäisyyden kuin rahoitusjärjestelmienkin osalta niin paljon, että kaikkien huippu-urheiluun liittyvien menojen 'kaivaminen' ei ole onnistunut. Suomi ja Tanska ovat maita, joiden valtion avustusten selvittäminen onnistui parhaiten. Ruotsissa ja Norjassa liikuntakulttuurit ovat yhtenäisimpiä, jolloin myös huippu-urheilu on osa järjestelmää, eikä tarvetta huippu-urheilun yksityiskoh- taisten rahavirtojen selvittämiseen ole.

Selvityksessä tarkastellaan lähinnä valtakunnallisen tason instituutioiden rahoitusta. Paikallisella tasolla on kaikissa Pohjoismaissa merkittävä rooli urheilun ja huippu-urheilun rahoituksessa, mutta paikallisen ja alueellisen tason rahavirrat jäävät pääosin tämän selvityksen ulkopuolelle.

Valtion tuki liikunnalle ja huippu-urheilulle

Vertailussa mukana olleiden maiden valtion urheilulle suuntaama tuki tulee pääosin ns. liikuntabudjetin kautta. Taulukossa 6. on esitetty valtion liikuntabudjetin suuruus v. 2002 sekä budjetissa 'korvamerkityt' osuudet huippu-urheilulle.

Merkittävä ero valtioiden liikuntabudjeteissa on liikuntapaikkarakentamisen tukeminen. Suomessa liikuntapaikat muodostavat 18 prosenttia liikuntabudjetista. Norjassa vastaava luku on 52 prosenttia. Tanskassa rahapelien tuotosta ohjataan noin 9 - 10 m€ ohi liikuntabudjetin suoraan liikuntapaikkarakentamista tukevaan rahastoon, jonka ovat perustaneet urheilun katto-organisaatiot. Myöskään Ruotsissa liikuntapaikat eivät sisälly liikuntabudjettiin.

Ruotsissa valtio jakaa avustusta urheiluelämälle budjetin kautta sekä suoraan rahapeliyhdistönsä AB Svenska Spel kautta. Taulukon 5. summa 95,9 m€ koostuu RF:n saamasta alkuperäisestä valtionavusta 47,5 m€, lisäävustuksesta 0,6 m€ sekä AB Svenska Spelin avustuksista, joista 39,7 m€ tuli raha-automaattien tuotosta sekä 6,7 m€ yhtiön muusta tuotosta. Vuodelle 2003 valtion panostus liikuntaan ja urheiluun tulee kasvamaan peräti 39 prosenttia yhteensä 133,4 m€:oon. Käytännössä lisäys kohdentuu liikunnan paikallistukeen, jota Ruotsissa jaettiin jo v. 2002 yhteensä 49,30 m€.

SISU -koulutusorganisaatio sekä urheilun tutkimuskeskus (CIF) saavat suoraa valtion avustusta liikuntabudjetin ulkopuolelta. SISUn saama valtion avustus v. 2001 oli yhteensä 7,95 m€ ja CIF:n avustus vuonna 2002 yhteensä 0,65 m€. Hallitus 'korvamerkitsee' joitakin avustuskohteita, joita huippu-urheilussa ovat olleet olympialaiset, paralympialaiset, lahjakkuus-ohjelmat sekä toisen asteen koulutus. Lisäksi SOK:n valtionapu 0,26 m€ lasketaan suoraksi valtion avuksi. Valtion suoraksi huippu-urheiluavustukseksi saadaan yhteensä 10,44 m€.

Norjassa valtion avustukset urheiluun tulevat liikuntabudjetin kautta. Vuonna 2002 valtion avustukset olivat yhteensä 114,3 m€. Avustuksesta yli puolet suunnattiin liikuntapaikkojen rakentamiseen sekä kunnossapitoon. Vuodelle 2002 tähän tarkoitukseen varattiin rahaa 1,7 m€. Noin 40 prosenttia tuesta kohdennettiin NIF:lle, josta huippu-urheiluun korvamerkittiin 5,99 m€, joka sisälsi n. 1,54 m€:n panostuksen olympialaisiin ja paralympialaisiin sekä 0,67 m€ anti-dopingosuuden. Lisäksi valtion avustuksissa on 1,57 m€:n korvamerkitty osuus etiikalle ja anti-dopingtyölle. Em. laskelmilla Norjan valtion suora panostus huippu-urheiluun on 7,56 m€.

Norjan huippu-urheilun rahoituksen arviointi on vaikeaa ja lukuihin tulee suhtautua tietyllä varauksella. Norjan valtion liikunta-avustuksista on tehty selvitys v. 2003, jossa valtion avustusten periaatteita ja käytäntöjä on selvitetty. Selvityksessä puhutaan 5,99 m€:n perusrahoituksesta, johon sisältyy mm. olympiaosanotto. Vuonna 2002 Salt lake Cityn olympialaiset maksoivat kuitenkin olympiatoppenin mukaan 4,3 m€. Tukea olympiaosanottoon saatiin valtiolta v. 2001-02 yhteensä 2,23 m€. Noin 2 m€:n vajeen kattaminen ei selvinnyt tehtyjen kyselyjen puitteissa. NIF:n alla toimivien OT:n sekä TIS:n kaikki henkilöstö- ja hallintokulut eivät todennäköisesti kuulu em. laskelmien piiriin. Niitä rahoitetaan myös NIF:n perusrahoituksen turvin.

Tanskassa valtion avustukset urheilulle jaetaan suurimmaksi osaksi suoraan urheiluorganisaatioille laissa määritetyllä tavalla kolmen katto-organisaation sekä TD:n kautta. Vuonna 2002 valtion tuki liikuntaan oli yhteensä 81,8 m€. Huippu-urheiluun tästä kohdentui Team Danmarkin osuus 12,25 m€ sekä DIF:n panostus huippu-urheiluun, joka rajoittui olympia-yhdistyksen ja anti-dopingtoiminnan pyörittämiseen, johon panostettiin yhteensä 0,95 m€. Tanskan valtion yhteenlaskettu panostus huippu-urheiluun on 12,72 m€.

Suomessa valtion avustusten tulosoheutus on muita Pohjoismaita voimakkaampaa. Suo-

men 83,5 m€:n liikuntabudjetista kohdennetaan huippu-urheiluun suoraan 9,20 m€, josta olympiayhdistyksen 2,76 m€ sekä lajiliittojen 3,29 m€ muodostavat 2/3-osaa.

Yhteenvetona taulukosta 6. voidaan todeta, että valtioiden suorat avustukset huippu-urheilulle ovat 7 - 13 m€:n välillä. Avustusten kohdentaminen eroaa kuitenkin merkittävästi eri maissa. Ruotsissa liikuntabudjetissa suurin huippu-urheilulle korvamerkitty osuus kohdennetaan toisen asteen koulutukseen. Yhdessäkään muussa maassa tähän tarkoitukseen ei liikuntabudjetissa suoraan varoja kohdenneta. Esimerkiksi Suomessa toisen asteen ammatilliseen koulutukseen käytettiin valtion avustusta v. 2002 yhteensä 600 000 € ja erityistehtävän saaneiden lukioiden avustuksiin arvioilta 1,5 m€ valtion liikuntabudjetin ulkopuolelta. Toisaalta Suomessa lajiliittojen valtionapuun liittyy huippu-urheiluosuus, jota muissa Pohjoismaissa ei ole. Keskusjohtoisesti toimivan Norjan huippu-urheiluavustukset ovat pienimmät, mutta toisaalta voidaan todeta, että varsinkin Norjassa huippu-urheilun eroa muista osa-alueista ei ole haluttu tehdä.

Taulukko 6. Valtion tuki liikunnalle sekä korvamerkitty tuki huippu-urheilulle Pohjoismaissa v. 2002

	RUOTSI	NORJA	TANSKA	SUOMI
VALTION AVUSTUS	95,90	114,30	81,80	83,50
Liikuntapaikat	-	-57,00	+9,15	-14,75
TOIMINTA JA JÄRJESTÖT	95,90	57,30	81,80	68,75
Liikunnan paikallistuki	49,30	11,45	-	17,41*
HUIPPU-URHEILU	9,35	8,70	12,72	9,20
Keskusorganisaatio, huippu-urheilu		5,99		
Olympiayhdistys	0,26		0,12	2,76
Olympiakisat	0,90	1,14		
Paralympialaiset	0,28	(0,40)		
Lahjakkuus -ohjelma	1,64			
Vammaisurheilun lahjakkuus-ohjelmat	0,38			
Urheilija-apurahat/stipendit				0,62
Lajiliitot				3,29
Anti-doping	1,64	(0,67) + 1,57	0,28 + (0,5)	1,20
Tutkimus- ja kehityskeskukset			12,25	0,77
Toisen asteen koulutus	4,15			
Muut (tappiontakuut, matkat, WADA, yms)	0,1		0,07	0,56

*Sisältää valtion osuudet kuntien liikuntatoimeen sekä lasten liikuntaohjelman

Katto-organisaatioiden talous sekä rooli valtion avustuksen jakajana.

Ruotsissa ja Norjassa on ns. yhden katto-organisaation malli, jossa liikunnalle kohdistetuista valtion avustuksista merkittävä osa kohdennetaan katto-organisaation kautta. Tanskassa on kolme katto-organisaatiota sekä itsenäinen Team Danmark, jotka kaikki saavat merkittävän osan tuloistaan valtion avustuksina. Suomessa ei ole urheilun ja liikunnan katto-organisaatiota, vaan palveluorganisaatio SLU, joka eroaa muiden Pohjoismaiden katto-organisaatioista erityisesti siinä, että SLU:lla ei ole taloudellista ohjausvaikutusta jäsenjärjestöihinsä.

Ruotsissa Riksidrottsförbundin liikevaihto oli v. 2002 hieman yli 100 miljoonaa euroa. Valtion avustuksen osuus kokonaismenoista oli 93 prosenttia. RF hankki noin 7 miljoonaa euroa omalla varainhankinnalla (Taulukko 7.).

RF:n huippu-urheiluun kohdentuvien menojen arviointi on vaikeaa. Suorien valtion avustusten (9,35 m€) lisäksi RF kohdensi 0,24 m€ huippu-urheilustipendeihin, 0,28 m€ alueellisiin kehityskeskukseen, 1,28 m€ Bosön säätiölle sekä urheilumuseolle ja 1,54 m€ tutkimukselle (CIF). Lajiliitoille RF jakoi avustuksia yhteensä 25,8 m€.

Norjan urheiluliiton (NIF) liikevaihto oli noin 70 miljoonaa euroa, josta 79 prosenttia tuli valtion avustuksina. NIF:llä oli omaa varainhankintaa noin 15 miljoonan euron edestä. Sponsoritulot olivat yhteensä 5,7 m€. Suhteellisesti tarkasteltuna valtion avustukset muodostivat 76 prosentin, sponsoritulot 20 prosentin ja muut tulot 4 prosentin osuuden kokonaistuloista (Tilstandrapport 2003, 11). 62 prosenttia NIF:n kokonaismenoista jaetaan avustuksina lajiliitoille yms. organisaatioille. Vuoden 2002 aikana avustuksia jaettiin yhteensä 44,3 m€. Lajiliittojen osuus avustuksista oli yhteensä 21,1 m€.

Valtion liikuntapolitiittisten uudistusten jälkeen NIF on saanut vuodesta 2002 lähtien tukea neljää eri tarkoitukseen: 1. Perustuki NIF:lle keskusjärjestönä, 2. Perustuki lajiliitoille, 3. Lapset ja nuoret sekä 4. Huippu-urheilu. Perustuki NIF:lle Tuki suunnataan ensisijaisesti NIF:n hallinnolliseen toimintaan keskusjohtotasolla. Tuki on tarkoitettu varmistamaan NIF:n tärkeitä tehtäviä alue ja keskustasolla. Tuen avulla on helpompi seuranta hallinnollisia kustannuksia. Ministeriö näkee tärkeänä sen, että suurempi osa tuesta menee suoraan toiminnan tukemiseen ja pienempi osa käytetään hallintoon keskus- ja alueellisella tasolla.

Perustukea lajiliitoille tulee ensisijaisesti käyttää sekä hallintoon että toimintaan. NIF omat jakokriteerit ovat perusteena lajiliitoille jaettavissa tukikruunuissa. Vuoden 1998 selvityksen mukaan 41 % NIF:n kautta jaetuista tuista meni lajiliitoille. Lapset ja nuoret ovat valtion liikuntapolitiikan tärkein kohderyhmä. Valtion tukea kanavoidaan merkittävästi enemmän lapsille ja nuorille kuin aikaisemmin.

Ministeriön mukaan huippu-urheilu on organisoidun urheilun keskeinen panostusalue. Raamiavustuksella huippu-urheilulle selvennetään valtion avustusten suuruutta em. tarkoitukseen. Avustuksia tulee käyttää lahjakkaiden huippu-urheilijoiden rekrytointiin, norjalaisen urheilun osaamisen sekä verkoston rakentamiseen sekä tulevaisuuden huippu-urheilun perustan varmistamiseen. Huippu-urheilun tuen tulee antaa mahdollisuus monenlaisen urheilun harjoittamiselle Norjassa. Toisaalta valtion tuki ei saa toimia lajiliittojen premissien mukaisesti - valtion tuki ei ole takuuvarmaa. Tuki huippu-urheilulle jaetaan NIF -johtoisesti. Valtio ei aseta yksityiskohtaisia ehtoja tukikriteereistä tai siitä miten tuki jaetaan urheiluliikkeen sisällä niin kauan kun huippu-urheilutyö on linjassa yleisten tukipoliittisten tavoitteiden kanssa. (Kultur- og kirke departementet 2003, 20). Vuonna 2002 valtion huippu-urheilun perustuki oli yhteensä 4 m€. mainittakoon, että Vuoden 2000 vanhan mallin tiliselvityksissä NIF kohdensi huippu-urheiluun yhteensä 8,5 m€:a.

Tanskassa DIF, joka on eniten kilpa- ja huippu-urheiluun orientoitunut keskusjärjestö, sai peräti 98 prosenttia tuloistaan valtion avustuksina. 32,5 m€:n kokonaismenoista DIF jakoi lajiliitoille 17,8 m€ (57 %). Oman huippu-urheilutoiminnan (olympialaiset sekä anti-doping) pyörittämiseen DIF käytti rahaa vain noin 1,0 m€. (DIF 2002)

Suomessa SLU:n valtion avustus kattoi vain 37 prosenttia kokonaismenoista. Muihin Pohjoismaihin verrattuna SLU on taloudellisesti heikko järjestö, joka käyttää varoja oman toiminnan pyörittämiseen, palvelutoimintaan sekä liikunnan järjestökentän yhteisten asioiden hoitamiseen.

Taulukko 7. Urheilun katto-organisaation kokonaismenot ja valtionavustus.

	Ruotsi	Norja	Tanska	Suomi
Katto-organisaatio	RF	NIF	DIF	(SLU)
Kokonaismenot	101,50	70,50	32,46	4,84
Valtion avustus	94,30	55,40	31,83	1,79
%	93 %	79 %	98 %	37 %

Keskeisten huippu-urheiluorganisaatioiden rahoitus.

Ruotsissa SOK on maan huippu-urheiluorganisaatio, vaikka myös RF edesauttaa olympialajien ulkopuolista huippu-urheilua ja toimii monen tukijärjestelmän ylläpitäjänä. SOK:n resurssit ovat kasvaneet voimakkaasti viimeisen viiden vuoden aikana. Valtionavustus toimintaan on kaksinkertaistunut, johtuen suurelta osin olympialaisista aiheutuvien kulujen siirtämisestä osaksi SOK:n vuosittaista valtionavustusta. SOK:n oma varainhankinta on vastaavalla ajanjaksolla kasvanut noin 20 prosenttia. Vuonna 2002 SOK:n kokonaismenot olivat 8,13 m€, josta valtion avustus oli vajaa puolet (Kuvio 7.). Valtion avustuksesta 2 m€ meni suoraan olympialaisten ja paralympialaisten kuluihin.

SOK:n oma varainhankinta koostuu neljästä omasta 'tuotteesta' sekä erilaisista avustuksista, joiden laskeminen oman varainhankinnan osuuteen on hieman kyseenalaista. Olympialaget on 22 ruotsalaisen yrityksen perustama yhtiö, jonka tavoitteena on vuosien 1999-2005 aikana tulouttaa vuosittain 1,10 m€ SOK:n talang -ohjelmaan. Vuodesta 2002 lähtien summaa on korotettu 1,64 m€:oon vuodessa. Samanaikaisesti valtio on ilmoittanut nostavansa omaa osuuttaan vastaavasti.

Ruotsin Olympiakomitean menoista 85 prosenttia jaetaan erilaisina avustuksina tai erilaisten projektien kautta kentälle. SOK:n vuosikertomuksen mukaan lajiliitoille ja urheilijoille annettiin tukea topp- ja talang -ohjelmien kautta yhteensä 4,5 m€ v. 2002 aikana.

Norjassa Olympiatoppenin vuosibudjetti oli epävirallisen vuosikertomuksen mukaan v. 2002 noin 9.32 m€. Tarkkoja laskelmia tuloista ja menoista ei ole ollut käytettävissä. NIF:n kautta jaettu valtion perusavustus huippu-urheiluun oli 6 m€. Avustus on kasvanut 2000-luvulla vähän mutta tasaisesti. Vuonna 2000 avustus oli 5,1 m€ ja v. 2001 yhteensä 5,5 m€.

Olympiatoppenin kolme strategista tavoitealuetta ja niihin kohdistetut taloudelliset resurssit v. 2002: 1. Osaamisen kehittäminen sekä laadun varmistaminen (Toppidrettsentret), 2. Nuorten urheilijoiden kehittäminen sekä 3. Lajiliittojen huippu-urheilutoiminnan laadunvarmistus sekä Olympialaisiin valmistautumisen optimointi.

Toppidrettsentretin vuosibudjetti oli 2,4 m€, josta olympiatoppenin osuus oli 0,9 m€ ja laitoksen omarahoitusosuus 1,5 m€. Toppidrettsentret toteutti v. 2002 aikana seuraavia tutkimus- ja kehitysprojekteja:

Valmentaja- tuomari ja johtajakoulutus (133 000 €), Alueellisen huippu-urheiluosaamisen kehittäminen (266 000 €), Tekniikkaprojekti (59 000 €), Harjoituspäiväkirja (83 000 €), Luistoprojekti (373 000 €), Korkean paikan harjoittelu (146 000 €), Lajiliittoprojektit (11 000 €) sekä alueelliset keskuskeskukset (7 000 €).

Nuorten urheilijoiden kehittämisohjelmaan olympiatoppen kohdaksi 466 000 €. Myös tämän ohjelman kohdalla rahoitusta olisi toivottu lisää. Suurin yksittäinen menoerä Olympiatoppenilla oli kuitenkin lajiliittojen huippu-urheilutoiminnan laadunvarmistus sekä Olympialaisiin valmistautumisen optimointi, johon panostettiin yhteensä 3,1 m€. Projekti oli erittäin laaja ja se sisälsi mm. urheilijastipendejä yhteensä 1,54 m€:n arvosta. Stipendit luokitellaan kolmeen eri luokkaan:

1. Olympiatoppstipendit (13 300 €), joita jaettiin v. 2002 yhteensä 42 kpl.
2. Joukkuestipendejä jaettiin yhteensä 3 86 600 €:n edestä sekä
3. Kehitysstipendejä (6 650 €), joita jaettiin yhteensä 74 kpl.

Yli puolet stipendien kokonaissummasta jaettiin naisurheilijoille. erityisesti joukkuelajeissa naisten osuus (78 %) stipendeistä oli suuri. Ammattiurheilijoita, jotka olivat ansainneet yli 36 600 euroa oli seuraavasti eri lajeissa: nyrkkeily (1), hiihto (8), ampumahiihto (1) sekä voimanno (1) (OT 2002, 44)

Tanskan keskeinen huippu-urheiluorganisaatio Team Danmarkin kokonaismenot v. 2002 olivat 16,4 m€. Vuoden 1985 huippu-urheilun edistämistä koskevan lain hengen mukaisesti TD:n tulisi saada enintään 2/3 -tuloistaan valtion avustuksena. Vuoden 2002 kohdalla TD:n suora valtion tuki oli 55 prosenttia. Lisäksi TD on saanut 16 prosenttia tuloista DIF:n kautta ja oma varainhankinta on kattanut noin neljänneksen tuloista. Team Danmarkin oma varainhankinta koostuu sponsorisopimuksista sekä erilaisten urheilun oikeuksien myynnistä.

Team Danmark käyttää lähes puolet kokonaismenoistaan urheilijoiden ja valmennuksen tukemiseen. Noin neljäsosa menoista kanavoitetaan erilaisten keskusten toimintaan sekä koulutus- ja konsultointitukeen. Pelkkien talouslukujen perusteella on vaikea arvioida varsin monimutkaisen järjestelmän todellisia panostuskohteita.

Suomen olympiakomitean kokonaismenot v. 2002 olivat 4,5 m€. Valtion avustusta OK sai 2,8 m€. Olympiakomitea jakoi jäsenjärjestöilleen tukea yhteensä 1,5 m€. Salt lake Cityn kisaprojekti maksoi Olympiakomitealla 1,6 m€.

Taulukko 8. Huippu-urheilun 'pääorganisaation' kokonaismenot ja valtionavustus.

	Ruotsi	Norja	Tanska	Suomi
H-u organisaatio	SOK	OT	TD	OK
Kokonaismenot	8,13	9,32	16,38	4,45
Valtion avustus	3,93	5,99	12,21*	2,76
%	48,3	64,3	74,5	62,0

*Luvussa on mukana 2,6 m€:n avustus DIF:ltä, jonka tuloista lähes 100 % tulee rahapeleistä. Ilman tätä valtionavustus on 58,4 %.

Suomessa paljon lajiliittoja - käytössä vähiten rahaa.

Vaikka jokaisen Pohjoismaan huippu-urheilujärjestelmään sisältyy instituutioita, jotka ovat erillään lajiliitoista, muodostavat urheilun lajiliitot viimekädessä systeemin joka vastaa urheilumuodon ja eri lajien huippu-urheilusta. Lajiliittojen rahoitus muodostaa näin ollen tärkeän osan huippu-urheilurahoitusta. Suomi eroaa muista maista siinä suhteessa, että valtion avustuksia tulosohjataan suoraan lajiliittojen eri toiminta-alueille. Muissa maissa huippu-urheilun erottaminen lajiliiton toiminnasta ei ole yhtä helppoa.

RF ja SOK tukivat ruotsalaisten lajiliittojen toimintaa v. 2002 yhteensä 30,6 m€:lla (taulukko 8.). Tuesta 84,4 prosenttia tuli RF:n kautta oli näin suunnattu laajasti koko lajiliiton toiminnan kehittämiseen. Tukea kohdennettiin myös huippu-urheiluun, sillä SOK tuki 4,8 m€:lla 30 olympiaurheilun lajiliittoa. Muiden lajiliittojen kohdalla tuki huippu-urheiluun tulee yksinomaan RF:n kautta. RF:n omien selvitysten mukaan 67 lajiliiton yhteenlasketut kokonaismenot olivat 120,5 m€ vuonna 2001. Valtion avustus oli keskimäärin 19 prosenttia. 25 lajiliiton otoksella tehdyn selvityksen mukaan lajiliitot käyttivät keskimäärin 49 prosenttia (59 m€) menoista kilpa- ja huippu-urheiluun.

Norjassa NIF:n kautta tukea lajiliitoille jaettiin v. 2002 yhteensä 22,8 m€. Huippu-urheilun osuus olympiatoppenin kautta oli 3,6 m€. Tämän lisäksi urheilijoille jaettiin stipendejä 1,5 m€:a. Myös Norjan kohdalla huippu-urheilun todellisen osuuden arviointi lajiliittojen kokonaismenoista perustuu arviointiin. Norjassa on v. 1996 tehty tutkimus lajiliittojen menojen kohdentumisesta (Yttredal 1996, 24). Tutkimukseen osallistui 42 lajiliittoa, jotka käyttivät menoistaan 44 % huippu-urheiluun, 32 % kuntourheiluun sekä 24 % järjestökuluihin. Pelkkien toimintamenojen osalta huippu-urheilun osuudeksi muodostui 59 % ja kuntourheilun 41 %.

Tanskassa huippu-urheilun rahoitus pyörii voimakkaasti Team Danmarkin kautta. Viimeisen vuoden aikana käydyssä keskustelussa DIF:n ja TD:n välillä on esitetty seuraavia väitteitä huippu-urheilun rahoituksesta:

- DIF: lajiliitot käyttävät menoistaan huippu-urheiluun keskimäärin 60 %
  - ▶ TD: luku on 40 - 45 %.
- DIF: TD:n osuus lajiliittojen huippu-urheilumenoista on 18 %
  - ▶ TD: Osuus on 50 - 60 %.
- DIF: Huippu-urheilun osuus lajiliittojen menoista on kasvanut 41 %:sta aina 60 %:tiin v. 1979-1999.
  - ▶ TD: osuus on laskenut 72 %:sta noin 40-45 %:tiin.

Lähde: Team Danmark. Pressemeddelse 13.10.2002 (www.team-danmark.dk)

Koska KPMG -konsultingin selvityksen laskentaperusteet huippu-urheilun kohdalla on kyseenalaiset, ei tässä käydä em. tuloksia läpi. Tanskalaisten lajiliittojen yhteenlasketut menot olivat vuonna 1999 yhteensä 59 m€. Team Danmark on v. 2003 osalta ilmoittanut tuen ja prosenttiosuuden lajiliiton huippu-urheilun kokonaismenoista muutamien lajien kohdalla: pyöräily 256 000 € (42 %), sulkapallo 926 000 € (73 %), triathlon 175 000 € (80 %), purjehdus 943 000 € (68 %).

Taulukko 9. Lajiliittojen kokonaismenot ja valtionavustus.

	RUOTSI ¹	NORJA ²	TANSKA ³	SUOMI ⁴
Lukumäärä	67	56	55	71
Kokonaismenot	120,50	90 - 100	59,00**	64,30
Valtion / katto-org. avustus	25,80	19,73	16,42	13,05
%	19 %	16 % (1999) -		20 %
H-u osuus valtion avustuksesta	-	-	-	3,26
H-u organisaation avustus	SOK 4,78	OT (5,05)	TD 9,81	OK 1,43
H-u osuus lajiliiton menoista, % / €	49 % / 55	44 % (1995) n n. 40-42	50 % 25	33 % 21,40

¹ Ruotsin luvut ovat vuosilta 2001 ja 2002, H-U organisaation avustus kohdentuu olympialajiliitoille

² Norjan luvut ovat monelta eri vuodelta. Kokonaismenot 90-100 m* perustuvat selvitykseen, jossa 48 lajiliiton menot olivat yhteensä 666 mNOK (83 m*) v. 2001. Valtion avustusprosentti on vuodelta 1999, em. laskemien mukaan avustusprosentti voisi olla tällä hetkellä 18-20 %. Katto-organisaation avustus vuodelta 2001. V. 2002 avustus oli 21,22 m*, huippu-urheiluorganisaation avustus puolestaan 3,61 m*. Huippu-urheilun osuus lajiliittojen menoista on vuodelta 1995, mutta norjalaiset ilmoittavat sen edelleen käyväksi luvuksi.

³ Tanskan kokonaismenot ja huippu-urheilun osuus kokonaismenoista ovat vuodelta 1999 ja muut luvut vuodelta 2002.

⁴ Suomen luvut ovat vuodelta 2002. LÄHDE: OPM / Hannu Tolonen

Valmennus- ja harjoittelukeskusten talous vaatisi oman selvityksen

Jokaisessa maassa huippu-urheilun käytännön valmennus-, koulutus- ja tutkimustoimintaa toteutetaan omilla yksiköissään, joiden talouden selvittäminen vaatisi vastaavien henkilöiden haastatteluja.

Ruotsissa maan huippu-urheilujärjestelmä rakentuu enemmän paikallisella tasolla tehtävälle työlle kuin valtakunnallisille instituutioille. RF omistaa Bosön koulutus- ja kehittämiskeskuksen, jossa toimii Urheilun kansalaisopisto, majoituspalveluja, RF:n massaliikunta osasto sekä RF:n alainen huippu-urheilukeskus (EIC). Bosön säätiön taloudesta on vaikea erottaa huippu-urheilukeskuksen toimintaa. Tilanne on vastaava suomalaisten valmennuskeskusten suhteen. Bosön säätiön nettoliikevaihto oli v. 2002 yhteensä 1,42 m€ ja lisäksi RF avusti toimintaa 1,35 m€. Henkilöstökuluihin kohdentui vain 0,38 m€.

Alueellisten kehityskeskusten talouden rakenteesta on myös vähän tietoa. RF panosti v. 2002 jokaiseen keskukseseen 33 000 perusavustuksen. Muita tietoja aluekeskusten tuloista ei ollut saatavilla.

Norjassa Olympiatoppenin ja Toppidrettsentretin yhteenlaskettu talous oli 10,80 m€. Olympiatoppenin osuuteen sisältyy menoja, joita on jo laskettu esim. lajiliittojen osuuksiin. Norjassa on käynnistetty ainakin Trodheimin aluekeskuksen toiminta. Alueellisen rahoituksen osuudesta ei ole olemassa tietoja.

Tanskan kohdalla 88 harjoitus- ja valmennuskeskuksen talous rakentunee voimakkaammin alueellisen ja paikallisen rahoituksen varaan. TD tukee keskuksia suoraan noin 4 m€ vuosittaisella panostuksella. Lisäksi TD:n ja lajiliittojen tuella palkataan ammattivalmentajia keskuksiin. Uusin Tanskan kulttuuriministeriön asettama huippu-urheilua pohtinut työryhmä selvitti myös kuntien rahoitusta huippu-urheiluun. Selvityksessä oli mukana 53 koko

maan 275 kunnasta. Selvityksessä mukana olleet kunnat käyttivät huippu-urheilun suoraan tukemiseen yhteensä 1,48 m€. Lukua ei voida kertoa suoraan kattamaan kaikkia kuntia, sillä kuntien valintaperusteena oli mm. Team-Danmark -harjoituskeskuksen olemassaolo kunnassa. 11 kunnassa oli sovittu yhteistyöstä Team Danmark -mallin mukaisesti. Yhteistyö kattoi urheiluseuran, kunnan sekä elinkeinoelämän edustajia. Kunnan osuus rahoituksesta oli tyypillisesti puolet. Em. yhteissopimusten arvo vaihteli 40 000 - 135 000 €:n välillä. (Dansk Eliteidræt 2003, 35).

Suomessa neljän valmennuskeskuksen johtajalta pyydettiin arvio keskuksen liikevaihdosta v. 2002. Yhteenlaskettu arvio keskusten liikevaihdosta oli 7,0 m€. Keskukset saavat valtionavustusta opiskelijavuorokausien mukaan. Vuonna 2002 keskusten yhteenlasketut vuorokaudet olivat noin 115 000, mikä tekee 320 tukivuorokautta vuoden jokaisella päivällä lasketuna (Olympiavalmentajaseminaari 2003).

Vammaisurheilun rahoitus on vahvinta Tanskassa

Vammaisurheilun rahoituksen kohdalla on pääosin turvauduttu Pekka Hätisen v. 2000 tekemään Pohjoismaiden vammaisurheiluorganisaatioiden talousselvitykseen. Tanskan vammaisurheilujärjestön, DHIF:n kokonaistulot olivat selvästi suurimmat, yhteensä lähes 4 m€ (Taulukko 9.). Ruotsin ja Norjan vastaavien järjestöjen tulot olivat 2 - 3 m€. Suomessa NKL:n, SIU:n sekä SKLU:n yhteenlasketut tulot olivat 1,24 m€. Suurin muutos 2000 tilanteesta vuoteen 2002 on tapahtunut juuri Suomen kohdalla paralympiayhdistyksen perustamisena. Vuonna 2000 neljän vammaisurheiluorganisaation yhteenlasketut tulot olivat 2 m€ ja valtion avustus yhteensä 1,1 m€. Myös Norjan kohdalla valtionavustukset ovat hieman nousseet.

Huippu-urheiluun kohdennetut summat on taulukossa ilmoitettu v. 2002 tilanteeseen päivitettyinä. Ruotsin kohdalla v. 2002 huippu-urheilun osuutta ei pystytty erottamaan muusta toiminasta. Vuoden 2002 kohdalla vammaishuippu-urheiluun panostetaan suoraan noin 0,5 m€. Lisäksi paralympialaisten kustannuksiin tuli tukea 0,14 m€. Ruotsissa toimii Vammaisurheilun tutkimuskeskus (SUH), jonka budjetti v. 2002 oli noin 1,5 m€. Keskuksen toiminta kohdentuu laajalle kentälle, josta huippu-urheilu on vain osa.

Norjassa suoraan huippu-urheiluun panostetaan lähes miljoona euroa vuodessa. Lisäksi paralympialaisiin saatiin tukea v. 2002 yhteensä 0,36 m€. Norjan Urheiluliitto (NIF) on lisäksi varannut lajiliitoille avustuksia integraatioprosessin edistämiseen. Vuonna 2002 tähän tarkoitukseen varattiin rahaa 0,9 m€. Norjan vammaisurheiluliiton taloudessa huippu-urheilu muodosti n. 35 prosentin osuuden kokonaismenoista. Hallintoon rahaa meni 0,71 m€.

Tanskassa vammaisurheilusta vastaavan järjestön talous oli selvästi muita maita suurempi, mutta vammaishuippu-urheiluun järjestö ei käyttänyt muita maita enemmän varoja. Suomen kohdalla paralympiayhdistyksen olemassaolo lisää vammaishuippu-urheilun panostuksia. Suomessa varsinaiseen urheilutoimintaan käytetään paralympiayhdistyksen valmennuspäällikkö Leena Paavolaisen selvityksen mukaan arviolta 150 000 - 250 000 € vuosittain. Erityisryhmien liikuntajärjestöjen (14 kpl) yhteenlasketut kokonaismenot olivat 2,46 m€ vuonna 2002. Tästä summasta liitot käyttivät huippu-urheiluun 27 % (0,67 m€).

Taulukko 10. Vammaisurheilujärjestöjen talous Pohjoismaissa v. 2000 ja 2002.

	Ruotsi	Norja	Tanska	Suomi
Budjetti 2000/2002	2,07	2,76 / 3,01	3,90	1,24 / 2,00
valtionavustus	1,31	2,24 / 2,61	1,40	0,75 / 1,10
Sponsoritulot	0,19	0,25	0,86	0,04
Muut tulot	0,52	0,27	1,63	0,31
Huippu-urheilun osuus menoista	- / 0,5	0,92 / 0,93	0,44 / 0,5	0,30 / 0,67
Paralympialaiset, valtion tuki	0,14	0,40	os. kulut	0,08

Rahapelit urheilurahoituksen taustalla kaikissa Pohjoismaissa

Jokaisessa Pohjoismaassa urheilun valtion rahoitus kanavoidaan valtiollisen veikkausyhtiön tuotosta. Ruotsissa erilaisilla yhteisöillä on muita Pohjoismaita laajemmat oikeudet itse järjestää rahapelejä toiminnan rahoittamiseksi. Vuonna 2002 kansanliikkeiden rahapeliin liikevaihto oli n. 640 m€ ja tuotto 170 m€ (Taulukko 10.). Kansanliikkeet edunsaajat eivät ole pelkästään urheilun alueella toimivia järjestöjä, mutta enemmistön urheilu muodostaa. Norjan ja Tanskan vastaavista järjestelyistä ei ole tietoa ja Suomessa urheiluseurat pyörittävät noin 5 m€:a tuottavaa bingotoimintaa.

Rahapelimarkkinoiden yhteenlaskettu liikevaihto oli Ruotsissa ja Norjassa kaksinkertainen Tanskaan ja Suomeen verrattuna. Valtion omistamien peliyhtiön toiminnoissa on eroja. Suomea lukuunottamatta muissa maissa raha-automaattipelit on siirretty yhden valtiollisen peliyhtiön haltuun. Valtiollisen peliyhtiön tuotto oli suurin Ruotsissa, jossa lähestyttiin jo 500 m€:n rajaa. Suomen Veikkauksen tuotto oli hyvä muiden maiden suurempiin liikevaihtoihin verrattuna.

Taulukko 12. Rahapelit Pohjoismaissa v. 2002.

	Ruotsi	Norja	Tanska	Suomi
Rahapelimarkkinat				
Liikevaihto, m€	4090	3940	2103	1811
Tuotto, m€	1580	ei tietoa	ei tietoa	750
Kansanliikkeiden pelit (liikev./tuotto), m€	(640 / 170)	ei tietoa	ei tietoa	ei tietoa
Valtiollinen yritys	AB Svenska Spel	Norsk Tipping	Dansk Tipstjeneste	Veikkaus
Liikevaihto, m€	1950	1300	1031	1090
Tulos, m€	460	410	338	358
Voiton jako	Eri pelien tuotto vaihtelevasti: Osan tuotto budjettiin, osan suoraan kansanliikkeille.	Vuodesta 2005 lähtien: kulttuuri 50 %, urheilu 50 %.	Laki säätelee: valtio vie verot, jonka jälkeen kulttuuriministeriö 64,1 %. Tästä osuudesta määritellään mm. urheilun osuus.	Laki ja asetus säätelee. Nuoriso 5,6 %, tie 21 %, Urheilu 23 %, kulttuuri 50,4 %

Urheilun sponsorimarkkinoissa merkittäviä eroja

Ruotsalainen urheilusponsoroinnin internetjulkaisu, Sponsorworld, arvioi Skandinavian sponsorimarkkinoiden suuruudeksi noin 600 miljoonaa USD. Globaalien markkinoiden arvo on noin 300 miljardia USD. (www.sponsorworld.com 28.6.2003). Pohjolan suurimmat sponsorimarkkinat ovat Ruotsissa, missä sponsorointi kasvoi 1990-luvulla arvioilta 240 prosentilla (www.sponsorworld.com 28.6.2003). Sponsoroinnista esitettävät luvut perustuvat Ruotsin ja Suomen osalta mainosmarkkinoinnin kokonaisvolyymistä arvioituun urheilun osuuteen. Luvut ovat arvioita, eivät täsmällisiä arvoja.

Institutet för Reklam och Mediastatistik on arvioinut Ruotsin sponsorimarkkinoiden kasvaneen vuoden 2000 yhteensä 274 milj.€:sta vuoden 2003 yhteensä 335 milj.€:oon (www.irm-media.se 25.5.2004). Urheilun osuus sponsorointipotista on Ruotsissa arvioitu noin 60-65 prosentiksi (www.sponsoringforeningen.com 10.6.2003). Em. lukujen perusteella laskettu arvio Ruotsin urheilun sponsorimarkkinoiden kehityksestä osoittaa voimakasta kasvua. Vuoden 2000 arvo 171 milj. euroa on kasvanut aina 210 milj. euroon v. 2003. Vuoden 2002 arvoa 193 milj. euroa pidetään selvityksessä vertailukohtana muihin Pohjoismaihin (Kuvio 10.). RF ilmoittaa kotisivuillaan (<http://www.rf.se/t3.asp?p=14549> 25.9.2003) urheilun osuudeksi sponsorituesta noin 100 milj.€. (900 mSEK), joka muodostaisi 12 prosenttia organisoidun liikunnan kokonaistaloudesta.

Norjalaisten sponsorimarkkinoiden suuruudesta ei ole käytettävissä vastaavia arvioita, mutta v. 1998 sponsoroinnin asiantuntijat Thue & Selvaag esittivät, että sponsorimarkkinat norjassa olisivat 119 m€ suuruiset. Urheilun osuus kokonaispotista olisi noin 80 miljoonaa euroa eli kaksi kolmasosaa. NIF / Morten Berger arvioi sähköpostiviestissä 11.8.2003, että

v. 2002 urheilu saa sponsorituloja noin 106 m€ vuodessa. Sponsorimarkkinoiden kasvun arvioidaan Norjassa tasaantuvan lähivuosina.

Tanskassa urheilusponsoroinnin määräksi arvioitiin v. 1995 noin 44 m€. Urheilusponsoroinnin kasvu on ollut varsin tasaista. Vuonna 1998 sponsoroinnin kokonaismäärä oli 70 m€, vuonna 2000 78 m€ ja vuonna 2002 yhteensä 104 m€. (Eliteidrættens struktur og styring 2002, 96; <http://www.do.dk/asp/publikationer.asp> (8.8.2003))

Arviot Suomen sponsorimarkkinoista perustuvat Mainonnan neuvottelukunnan julkaisemiin Mainonnan Määrä Suomessa -tutkimuksiin. Urheilun osuuden laskeminen perustuu Mainostajien liiton sponsorointibarometriin 2003 (www.mainostajat.fi 9.6.2003), jonka mukaan mainostajien liiton sponsorointisummasta 66 prosenttia kohdennetaan urheiluun, 14 prosenttia kulttuuriin ja loppu viidennes jakautuu muihin kohteisiin. Vuoden 2003 osalla urheilun osuus on laskenut 61 prosenttiin. Sponsoroinnin kokonaissumma oli Suomessa v. 2000 yhteensä 77 m€, josta huippu-urheilun osuus oli 51 m€. Vuonna 2001 sponsoroinnin kokonaissumma kasvoi 94 m€:oon ja urheilun osuus samalla 62 m€:oon. Muista Pohjoismaista poiketen sponsoroinnin määrä laski v 2002 noin 83 m€:oon, josta urheilun osuus oli 55 m€. Vuoden 2003 kohdalla sponsoroinnin kokonaissummaksi arvioitiin ensin 70 milj. euroa, jossa oli 24 milj. euron lasku edelliseen vuoteen verrattuna. Jälkikäteen arvo nostettiin 83 milj. euroon, kun havaittiin, että vastaajat edustivat hieman pienempiä yrityksiä verrattuna muiden vuosien vastaajiin. Vuonna 2003 sponsorimarkkinoiden suuruus on palautunut v. 2001 tasolle, mutta urheilun osuuden viiden prosentin lasku merkitsee urheilusponsoroinnin hitaampaan elpymistä. Arvio vuoden 2003 urheilusponsoroinnista on 57 milj€:a.

Taulukko 13. Sponsoroinnin ja urheilusponsoroinnin kehitys Suomessa v.1998-2003, milj.€
(Lähde: mainostajien liitto, mainonnan neuvottelukunta)

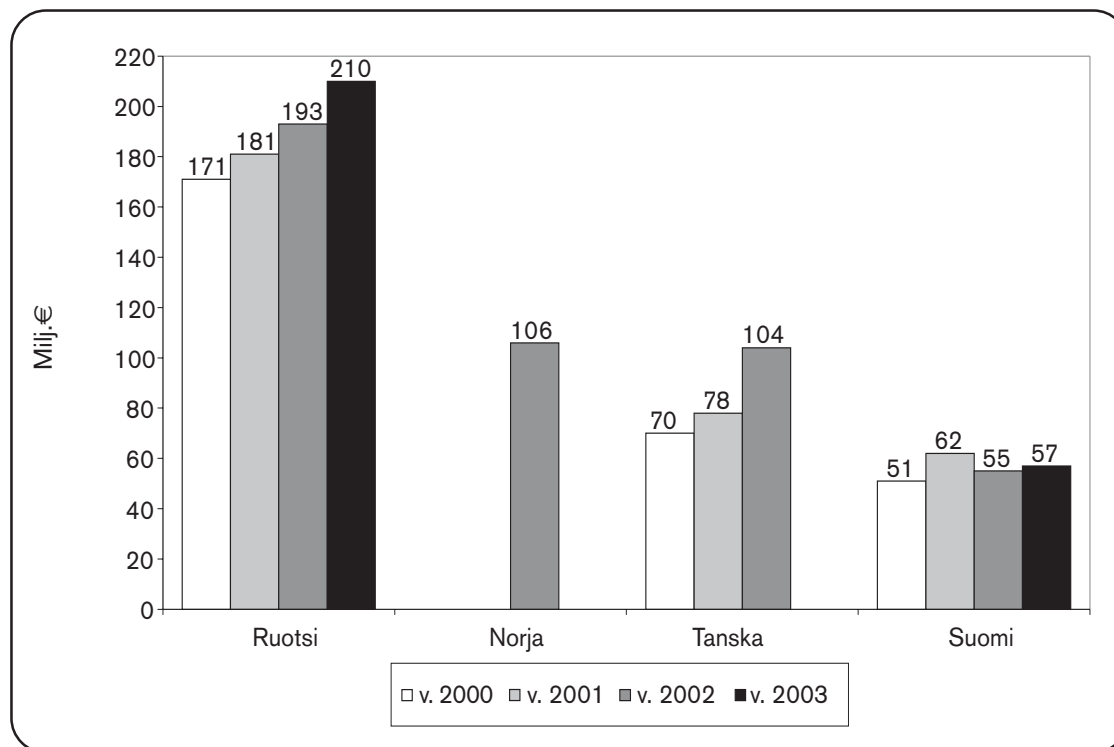
	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Sponsorointi, milj.€	69	67	77	94	83	94
Urheilun osuus, %	66	66	66	66	66	61
Urheilusponsorointi, milj.€	46	44	51	62	55	57

Urheilun sponsorimarkkinoiden arvioinnissa ei ole pystytty määrittelemään eri lajien sponsoritulojen osuutta. Voidaan kuitenkin olettaa, että suurten palloilulajien jalkapallon (DEN, NOR, SWE), jääkiekon (SWE, FIN) sekä käsipallon (DEN) ja jääpallon (SWE) sarjat kahmaisevat suuren osuuden kokonaispotista.

Urheilusponsoroinnissa yksilölajien osuus on pienentynyt joukkuelajien ja urheilutapah-
tumien pysyessä lähes ennallaan. Vuonna 2001 yksilölajeja ilmoitti sponsoroivansa 53 prosenttia, seuraavana vuonna 46 prosenttia ja v. 2003 enää 44 prosenttia barometriin osallistuneista yrityksistä. Joukkuelajeja sponsoroi noin 75 prosenttia yrityksistä. Urheilun hegemoninen asema sponsoroinnissa on koettu barometrien mukaan uhatuksi jo 1990-luvun lopulta lähtien. Urheilu on joka vuosi osa-alue, johon suunnattavia panostuksia aiotaan supistaa eniten. Käytännössä urheilun osuus sponsorointikakusta on kuitenkin säilynyt lähes ennallaan. Vuoden 2004 osuuden lasku viisi prosenttiyksikköä on ensimmäinen konkreettinen osoitus kilpailun kiristymisestä.

Vuoden 2004 sponsorointibarometrin mukaan urheilutapahtumat, sosiaaliset kohteet sekä taidetapahtumat vastasivat parhaiten sponsoroinnille asetettuja tavoitteita. Yksilö- ja joukkueurheilun sponsoroinnissa jäätiin useimmiten tavoitteista. (<http://www.mainostajat.fi/mliitto/index.asp> 14.5.2004)

Mainostajien liiton sponsorointibarometriin vastasi v. 2004 yhteensä 164 yritystä Mainostajien liiton yhteensä noin 400 jäsenyrityksestä. Vastanneista 67 prosenttia ilmoitti käyttävänsä sponsorointia osana markkinointiviestintää. Yritysten keskimääräinen sponsorointisumma oli noin 280 000 € ja sponsoroinnin hyödyntämiseen käytetty summa 140 000 €. Vuonna 2003 vastanneita yrityksiä oli 151 kappaletta, joista 73 prosenttia ilmoitti sponsoivansa.

Kuvio 10. Urheilun sponsorimarkkinoiden suuruus Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa ja Suomessa v. 2000, 2001 ja 2002, milj€.

Pohjoismaiden menestys olympia- ja paralympiakisoissa

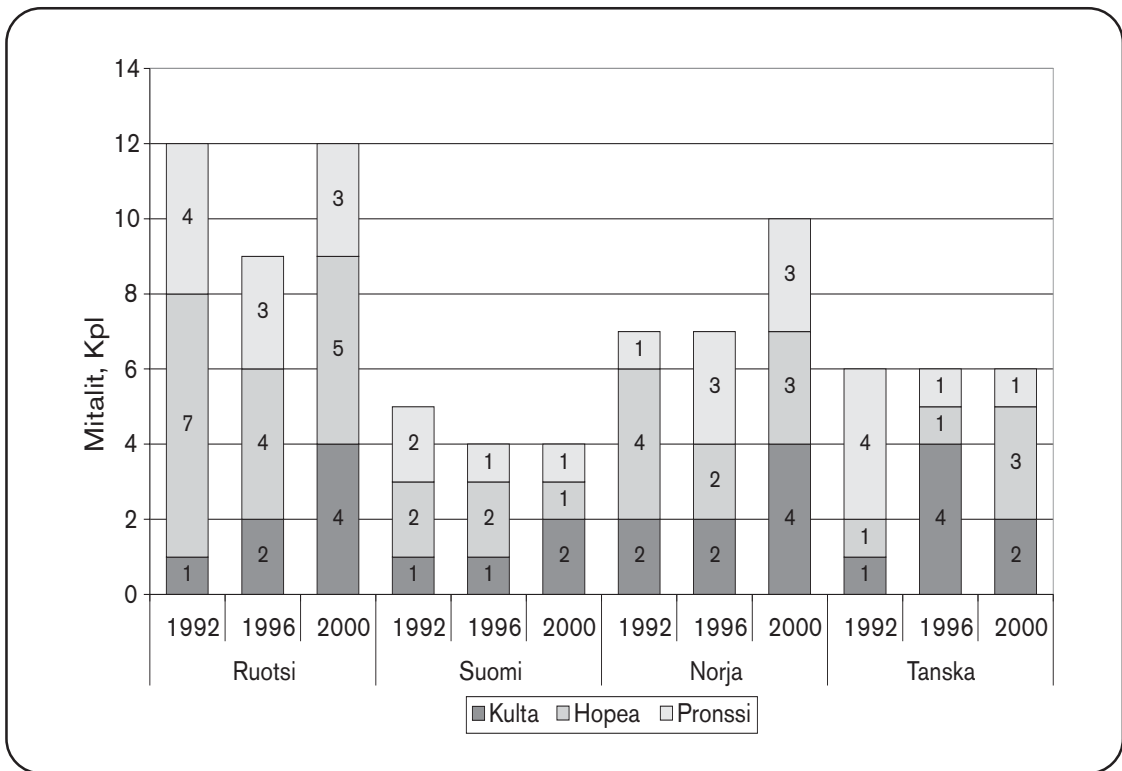
Eri maiden huippu-urheilumenestystä voidaan arvioida monella eri tavalla. Yleisesti ottaen pohjoismaat ovat menestyneet huippu-urheilussa ja erityisesti olympiaurheilussa hyvin ja melko laajalla rintamalla suhteelliseen pieneen väestömääräänsä nähden. Huippu-urheilumenestyksen tarkastelu ei ollut tämän selvityksen päätarkoitus. Ohessa on lyhyesti kuvattu pohjoismaiden menestystä olympia- ja paralympiakilpailuissa vuodesta 1992 lähtien.

Pohjoismaat ovat 1990-luvun aikana hieman menettäneet asemiaan olympiaurheilussa menestyksellä mitattuna. Suuntaus on selkeä erityisesti paralympialaisissa. Kesäolympialaisten kohdalla Ruotsi ja Norja menestyivät erinomaisesti Sydneyssä ja Suomi puolestaan on menestynyt hyvin kaksissa viime talvikisoissa.

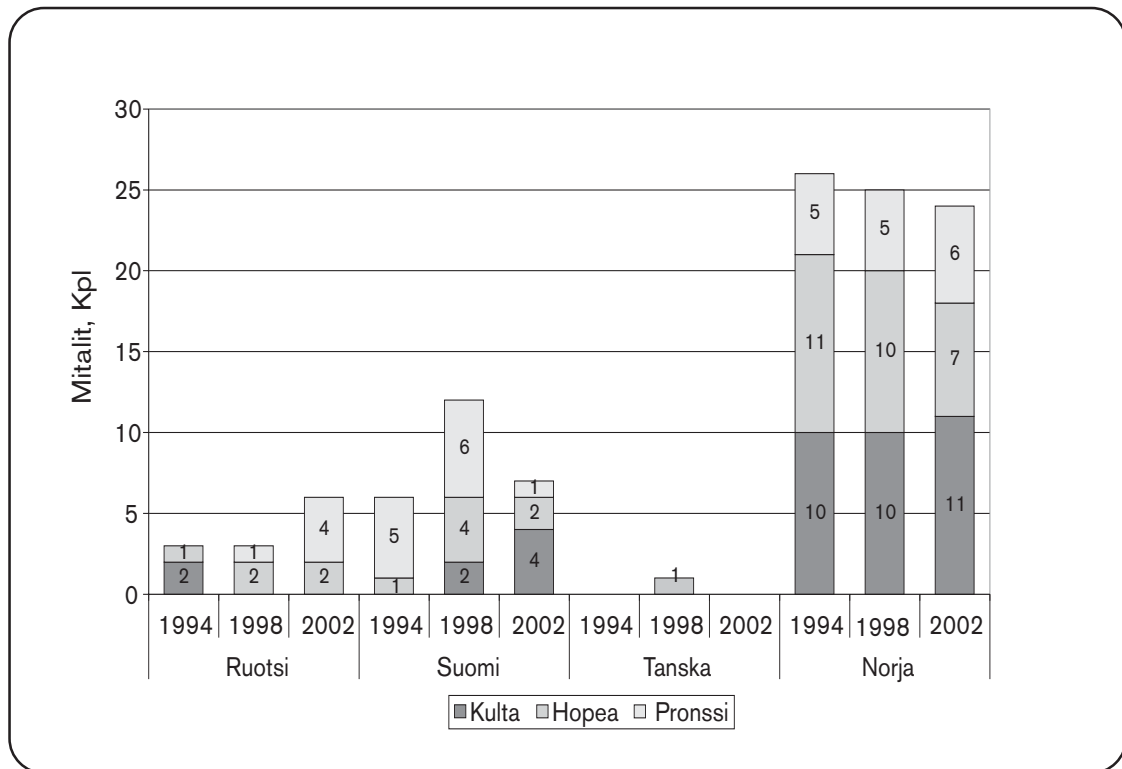
Kesäolympialaisissa jokainen tarkastelussa mukana ollut maa on saavuttanut vähintään yhden mitalin jokaista väriä kaikissa kisoissa vuodesta 1992 lähtien. Kaikkien maiden menestys on itse asiassa ollut varsin tasaista: Ruotsi 9–12 mitalia, Norja 7–10 mitalia, Tanska 6 mitalia kaikissa kisoissa ja Suomi 4–5 mitalia olympialaista kohden.

Talviolympialaisissa on syytä huomioida Tanskan urheilun maantieteelliset erovaisuudet muista maista. Tanska on saavuttanut yhden hopean v. 1998 naisten curlingissa. Norja puolestaan on täysin ylivoimainen talviurheilumaa 24–26 mitalillaan kisoja kohden. Suomi on menestynyt 7 - 12 mitalilla Ruotsia paremmin (3–6 mitalia).

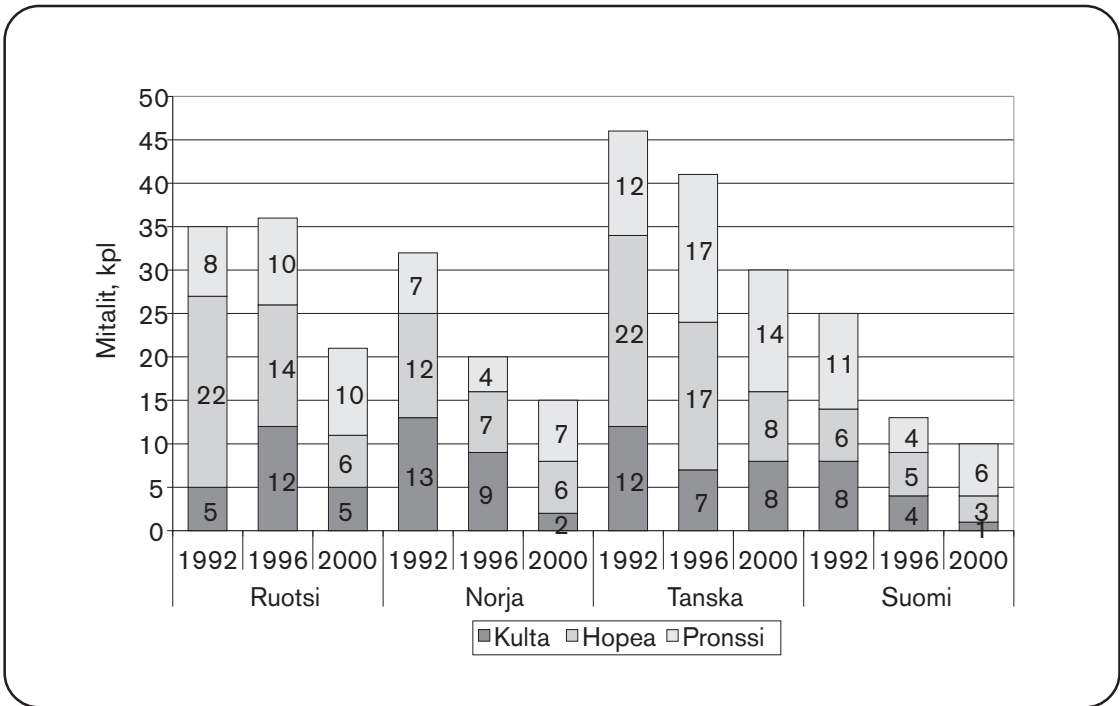
Paralympialaisten kohdalla kaikkien Pohjoismaiden menestyskäyrä on ollut kesälajien kohdalla laskeva. Myös talvilajien paralympialaisissa Norja ja Suomi ovat menettäneet asemiaan, kun taas Ruotsi on pysynyt 6–10 mitalin tasolla.

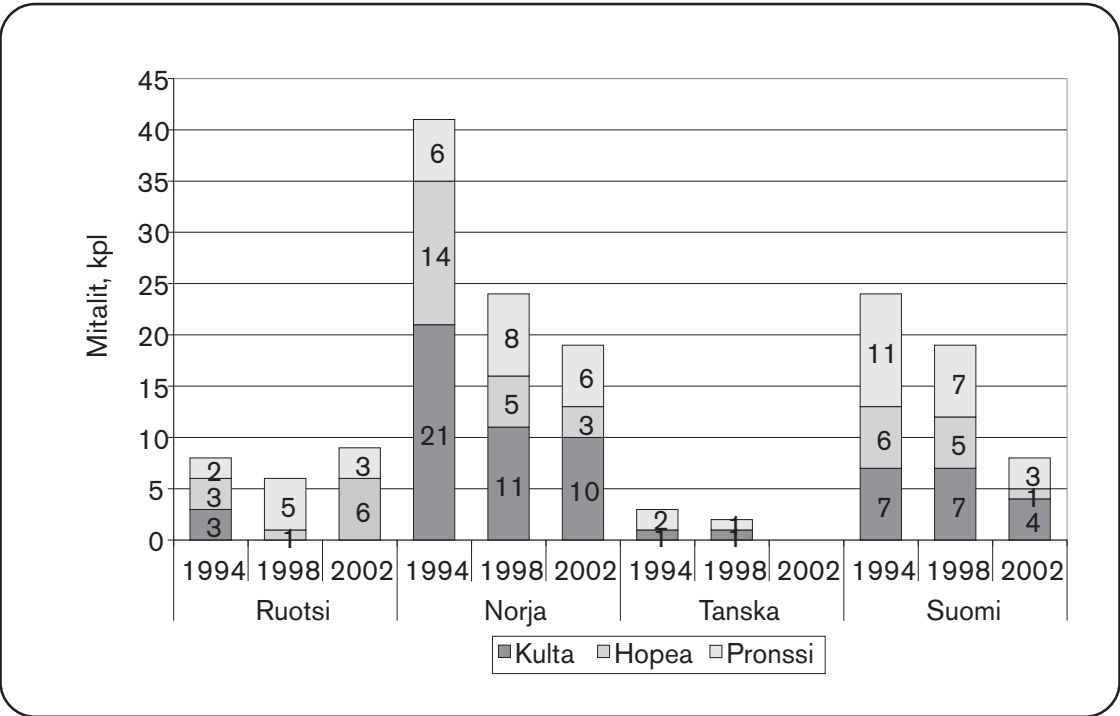
Kuvio 11. Pohjoismaiden mitalit kesäolympialaisissa v. 1992, 1996 sekä 2000.

Kuvio 12. Pohjoismaiden mitalit talviolympialaisissa v. 1994, 1998, 2002.

Kuvio 13. Pohjoismaiden menestys kesälajien paralympialaisissa v. 1992-2000.

Kuvio 14. Pohjoismaiden menestys talvilajien paralympialaisissa v. 1994-2002.

Yhteenveto

Selvityksen tarkoituksena oli tarkastella Ruotsin, Norjan, Tanskan sekä Suomen valtioiden liikuntapolitiikkaa, urheilujärjestelmää sekä urheilun rahoitusta. Tarkastelun näkökulmana toimi huippu-urheilu. Selvitys tehtiin kesä-syyskuussa 2003 turvautuen lähinnä eri organisaatioiden internet -sivuilta löytyneisiin kirjallisiin lähteisiin; komiteamietintöihin, selvityksiin, tutkimuksiin sekä vuosikertomuksiin. Lisäksi tietoja hankittiin sähköpostin välityksellä eri maiden urheilusta vastaavista ministeriöistä sekä urheilun organisaatioista.

Liikuntapoliittisten selvitysten valossa Pohjoismaat muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden, jossa liikuntaa ja urheilua organisoidaan kansanliikkeen pohjalta. Vapaaehtoisuus, demokraattinen päätöksenteko, tasa-arvo, integraatio ja suvaitsevaisuus ovat sekä urheilun kansanliikkeiden että pohjoismaisten valtioiden liikuntapoliittisia tunnussanoja.

Selvityksessä mukana olleiden valtioiden liikuntapolitiikassa korostuu liikunta kaikille -ideologia. Erityisenä painopistealueena ovat lapset sekä nuoret. Huippu-urheilun asema on liikuntapoliittisesti mielenkiintoinen. Kaikissa liikuntapoliittisissa selvityksissä todetaan huippu-urheilun kehitykseen liittyvät uhkakuvat: väkivalta, doping sekä kaupallisuuden ylivalta, mutta toisaalta tuodaan julki halu tukea kansainväliseen menestykseen pyrkivää huippu-urheilua. Jokaisen maan liikuntapoliittisissa selvityksissä halutaan erottaa kaupallinen huippu-urheilu valtion avustusten piiristä. Käytännössä tämä on tarkoittanut lähinnä suurimpien palloilulajien (jalkapallo, jääkiekko) ammattilaisliigojen erottamista omaksi kokonaisuudeksi. Ongelmia kansanliikkeelle muodostaa perinteisten olympialajien huippu-urheilijoiden itsenäinen markkina-arvon hyödyntäminen ohi kansallisten tukijärjestelmien. Ruotsissa ja Norjassa osa em. urheilijoista on luokiteltu ammattilaisurheilijoiksi, joita ei suoraan tueta urheilun kansanliikkeen toimesta. Erottavana tekijänä toimivat urheilijan tulot. Myös Suomessa on otettu askelia tähän suuntaan.

Norjalaisessa liikuntapolitiikassa huippu-urheilun yhteiskunnallista tukea perustellaan sen kansallista identiteettiä rakentavalla funktiolla. Samalla huippu-urheilu koetaan vahvasti osaksi koko liikuntakulttuuria. Erityisesti tämä tulee esille norjalaisen hiihtourheilun kohdalla. Urheilumuodon erikoisasema tunnustetaan myös liikuntapoliittisissa selvityksissä.

Ruotsissa huippu-urheilua perustellaan viihdearvolla ja kansallisen imagoon liittyvillä tekijöillä. Ruotsalainen liikuntapolitiikka näkee huippu-urheilun välineenä turismin ja Ruotsin tunnettavuuden lisäämisessä. Itse menestys ei Ruotsin valtiolle tai sen instituutioille ole kovin oleellista. Myös Ruotsissa huippu-urheilu nähdään osana liikuntakulttuuria, eikä todellista tarvetta sen erottamiseen ole esiintynyt.

Suomessa huippu-urheilua perusteellaan sekä viihteellä että historiallisella merkityksellä. Historiallinen merkitys painaa taakkana nykyisten urheilijoiden hartioilla. Urheilun hyvää kertomukseen kuulunut rehellisyys, pyyteettömyys sekä isänmaallisuus on kokenut kovia nykyaikaisen huippu-urheilun murroksessa 1990-luvulla ja erityisesti 2000-luvun alussa. Suomessa urheiluliike on eriytynyt ehkä voimakkaammin kuin Pohjoismaissa. Urheilun järjestökentältään Suomi on lähimpänä Tanskaa, jossa ns. yhden katto-organisaation malli ei ole koskaan toteutunut, vaan urheiluliike on ollut hajanaisempi.

Kaikissa liikuntapoliittisissa dokumenteissa edellytetään huippu-urheilulta eettisesti kestävää sekä yhteiskunnallisesti hyväksyttävää arvoperustaa, jota pidetään huippu-urheilun valtiollisen avustamisen ehdottamana edellytyksenä. Tätä eettistä perustetta ja pohjaa huippu-urheilulle etsitään perinteisestä 1800-luvun lopulla syntyneestä kasvatusta korostavasta liikunnan ja urheilun kansanliikkeestä. Erityisesti selvästi tämän liikkeen puolesta argumentoidaan Norjassa ja Ruotsissa. Ideologian ja käytännön ristiriidoista huolimatta huippu-urheilu nähdään osaksi demokraattista kansanliikettä.

Verrattaessa kansainvälisen huippu-urheilun viimeaikaista kehitystä Pohjoismaiden liikuntapoliittisiin kannanottoihin, voidaan todeta kansalaistoimintaan perustuvan urheilujärjestelmän käyvän puolustustaistelua globaalia kehitystä vastaan. Virallisesti huippu-urheilussa siirryttiin 1990-luvun aikana ammattilaisurheilun valtakauteen. Urheilusta on tullut hyväksytty ammatti, olympialaiset ovat avautuneet kaikille urheilijoille, Ammattiurheilijat lakkoilevat, rikkovat sopimuksia ja etsivät toiminnalleen oikeutusta muista ammattikunnista ja ammatitietikasta, ei niinkään urheilun perinteisestä etiikasta.

Urheilun kentältä löytyy myös ymmärtämystä huippu-urheilun vaikealla yhteiskunnalliselle olemukselle. Norjan Urheiluliiton liikuntapoliittisessa ohjelmassa myönnetään huippu-urheilun olevan hankalassa välikädessä pyrkiessään jatkuvaan kehitykseen eettisesti kestäväällä tavalla. Huippu-urheilun tulos on voitto, mutta tuota voittoa ei saa tavoitella keinolla millä hyvänsä, vaan tiettyjen 'pelisääntöjen' ja urheilun kv. sekä kansallisten arvojen ja normien puitteissa. Tällä hetkellä doping on se seikka, joka voi yhteiskunnan ja huippu-urheilun suhteen tuhota, ainakin Norjassa. Ammattilaisuuden kohdalla kansanliike näyttää venyvän huomattavasti suhteessa huippu-urheiluun sekä Norjassa että Tanskassa, jotka kehittävät huippu-urheilua voimakkaimmin professionaaliin suuntaan. Norjassa valtion liikuntapolitiikkaa huippu-urheilun osalta rajataan vielä selvästi irti aikuisten kilpaurheilusta. Norjan valtio haluaa tukea huippu-urheilua, ei aikuisten kilpaurheilua.

Huippu-urheilun kehityksen kannalta valtioiden liikuntapolitiikan suuri kysymys liittyy Pohjoismaiden kansanliikkeiden haluun ja kykyyn pitää huippu-urheilu osana liikuntakulttuurin kokonaisuutta.

Pohjoismaiden urheilujärjestelmät perustuvat kaikki samaan pyramidirakenteiseen, jossa yksityiset ihmiset ovat urheiluseurojen jäseniä. Urheiluseurat ovat toiminnan perusyksiköitä, jotka ovat kansallisten lajiliittojen jäseniä ja kansalliset lajiliitot puolestaan kv. lajiliittojen jäseniä. Seurat ja lajiliitot vastaavat urheilutoiminnan toteuttamisesta. Norjassa ja Ruotsissa urheilun katto-organisaatiot ohjaavat lajiliittojen toimintaa merkittävällä tavalla mm. taloudellisten resurssien jakamisessa sekä sääntöjen harmonisoinnissa.

Vaikka Pohjoismaiden urheilujärjestelmiä yleisesti pidetään samankaltaisena, osoittaa selvitys merkittäviä eroja Pohjoismaiden välillä mm. urheilun kansanliikkeen yhtenäisyydessä, valtion ohjauksessa sekä rahoituksessa. Eroja maiden järjestelmien välillä selventää Kuvio 15. Koko liikuntakulttuurin tarkastelussa Ruotsi ja Norja muodostavat keskitetyn järjestelmän, jossa erityisesti valtion ja urheiluliikkeen suhteita hoidetaan keskitetysti, yhden keskusorganisaation toimesta. Norjassa sekä NIF että urheilusta vastaava ministeriö ovat molemmat kohtuullisen vahvoja keskustelukumppaneita. Norjalaisen liikuntapolitiikan käytännön toteutus

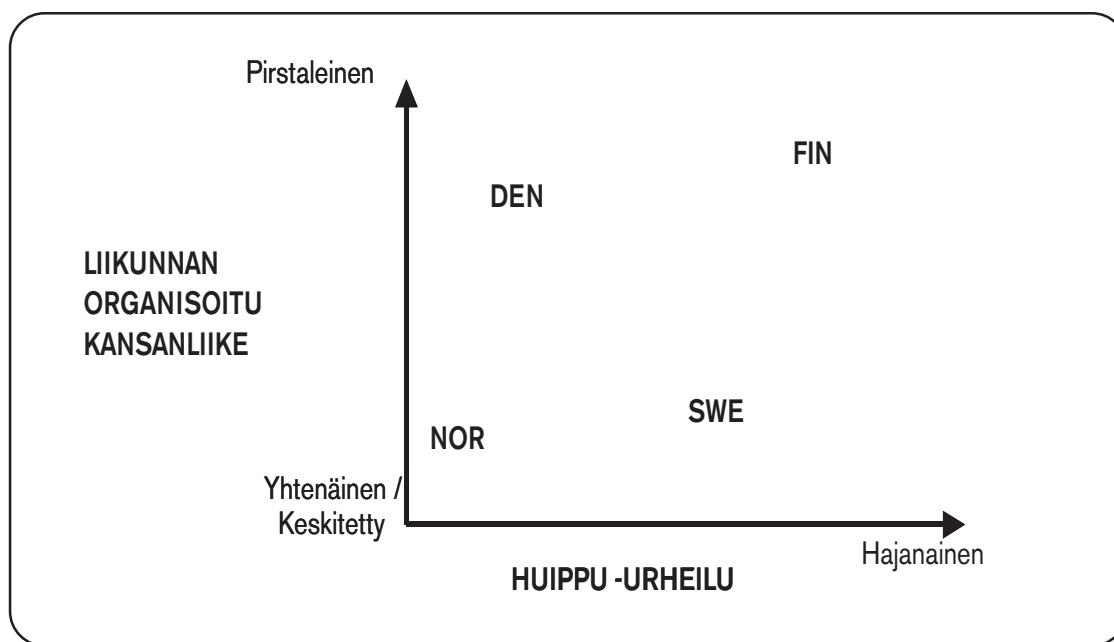
rakentuu näiden kahden osapuolen dialogin varaan. Ruotsissa maan urheilun katto-organisaatio, RF on vahva toimija. RF:lle on lisäksi delegoitu hoitaa urheilun viranomaistehtäviä. Ministeriön voimavarat urheilun ohjaamiseen ovat vähäiset.

Suomessa ja Tanskassa on jo pitkään ollut tilanne, jossa mikään organisaatio ei ole yksinään edustanut koko urheiluliikettä suhteessa valtioon. Tanskassa on kolme liikunnan ja urheilun katto-organisaatiota sekä itsenäinen huippu-urheilun kehittämiskeskus, Team Danmark, jonka olemassaolo on poikkeuksellisesti turvattu lainsäädännöllä. Suomessa ylhäältä päin johdetun usean katto-organisaation malli käännettiin 1990-luvun alussa päällelleen - kysyntään perustuvaksi palveluorganisaatioksi. Liikuntakulttuuri on Suomessa pirstaleinen. Valtion ohjausote on ainakin taloudellisessa ohjauksessa muita Pohjoismaita voimakkaampi. Merkittävin ero on kuitenkin se, että liikunnan ja urheilun yhteinen edustus puuttuu tai se on erittäin heikko.

Huippu-urheilun kohdalla Norjan järjestelmä on edelleen selkeimmin keskitetty. Huippu-urheilu on osa NIF:ä, vaikka toimiikin oman organisaationsa, olympiatoppenin alaisuudessa. Maassa toimii yksi vahva huippu-urheilun kehitys- ja tutkimusyksikkö, Oslon Topidrettsentrett. Alueellinen toiminta on vasta kehittämisasteella. Ylhäältä päin tarkasteltuna myös Tanskan huippu-urheilujärjestelmä on keskitetty. Team Danmark omaa lain suomat valtuudet sekä kohtuullisen rahoituksen tanskalaisen huippu-urheilun kehittämiseksi. Vain ammattilaisurheilu sekä olympiayhdistys ovat Team Danmarkin ulkopuolella. Toisaalta Team Danmarkin luona valmennus- ja harjoituskeskusverkosto on erittäin laaja muodostaen 88 keskuksen kokonaisuuden. Tulevaisuudessa keskusten toimintaan pyritään yhdistämään suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Sekä Norjassa että Tanskassa panostetaan voimakkaasti ammattimaisen osaamisen kehittämiseen huippu-urheilussa. Liikuntapoliittisissa selvityksissä esiintyvät termit demokratia, kansanliike ja vapaaehtoisuus jäävät tehokkuuden jalkoihin huippu-urheilun käytännössä.

Ruotsi ja Suomi muodostavat huippu-urheilun johtamisen näkökulmasta hajanaisemmat järjestelmät. Ruotsissa maan olympiakomitea edistää olympiaurheilua hyvässä myötätulessa. RF vastaa maan huippu-urheilurakenteesta, kuten Bosön kehityskeskuksesta sekä alueellisista keskuksista ja ei-olympialajien huippu-urheilutoiminnan kehittämisestä. Yhteistyö näiden kahden organisaation välillä ei ole ollut saumatonta, mutta Ruotsin urheilujärjestelmän ydin löytynee paikallisesta ja alueellisesta toiminnasta. Ruotsissa panostus paikalliseen toimintaan mm. valtion liikuntamenojen kohdentamisella turvaa parhaiten perinteisen urheilujärjestelmän perustaa - urheiluseuroja. Suomessa huippu-urheilu on SLU:n, lajiliittojen sekä olympiakomitean johtamaa. Lisäksi huippu-urheilun kehittämiseen osallistuvat useat eri tukijärjestelmät, kuten valmennuskeskukset, harjoittelukeskukset, liikunnan koulutuskeskukset, KIHU, urheiluoppilaitokset sekä ADT ry. Suomen olympiakomitealle on syntymässä rooli valmennuksen tukipalvelujen koordinoinnissa, mutta muihin Pohjoismaihin verrattuna verkostot ja yhteistyö on koordinoimattomampaa.

Kuvio 15. Liikunnan ja huippu-urheilun 'tila' selvityksen eri maissa.

Selvityksen laajentaminen myös Pohjoismaiden ulkopuolelle olisi antanut erilaisen kuvan Pohjoismaiden ja Suomen urheilujärjestelmien tilanteesta. Monissa länsimaissa on 1980- ja 1990-luvun aikana tehty voimakkaita keskitettyyn urheilujärjestelmään johtavia uudistuksia. Keskittämistä aiheutuisi monia järjestelmän tehokkuutta parantavia asioita. Keskittämisen negatiivisina vaikutuksina ovat mm. järjestelmän pysähtyneisyys sekä rekrytointijärjestelmän ja keskitetyn valmennusjärjestelmän välille syntyvä kuilu.

Valtion ohjaustoiminta sekä tulosohjaus on urheilussa viety pisimmälle Suomessa. Valtion huippu-urheiluun sijoittamien varojen suuruutta voidaan arvioida kohtuullisen helposti, vaikka monilla osa-alueilla huippu-urheilu edelleen sekoittuu osaksi laajempia rahoituskokonaisuuksia. Tulosohjauksen sekä liikunnan ja urheilun kentän hajanaisuuden seurauksena Suomeen on syntynyt on tilanne, jossa urheilun eri organisaatiot kilpailevat valtion rahoituksesta, yhteisöllisyyden ajattelu on jäänyt taka-alalle. Samalla valtio on voinut ulottaa tulosohjauksen suoraan valtakunnallisten toimijoiden tasolle. Heikon yhtenäisyyden ja pirstaleisen rakenteen vuoksi valtio kykenee ajamaan omia tavoitteitaan osaksi urheiluliikkeen tavoitteita paremmin kuin muissa Pohjoismaissa. Organisoitu liikunta ja urheilu ja siinä ohessa myös huippu-urheilu yhteiskunnallistuu.

Suomessa ministeriö ohjaa taloudellisesti lajiliitoille tulevaa valtion avustusta muita Pohjoismaita tiiviimmin. Muissa maissa urheilun katto-organisaatio pystyy paremmin edustamaan yhtenäistä urheiluliikettä. Ruotsissa RF:llä on virallisestikin viranomaisrooli suhteessa lajiliittoihin. Myöskään Norjassa ministeriö ei puute NIF:n ja lajiliitojen välisiin avustuskriteereihin. Tanskassa laki rahapeliä tuotonta puolestaan määrittelee avustusten suuruuden, eikä hallitus ole muuttanut jakosuhteita asetuksilla.

Huippu-urheilu on liikuntakulttuurin kerskakulututtuja. Huippu-urheilun ja kilpailuun kuuluva jatkuva kehitystoiminta nielee helposti kaikki mahdolliset lisäpanostukset. Niinpä Ruotsia lukuunottamatta ei Pohjoismaissa vallitsevaan huippu-urheilun rakenteeseen tai rahoitustilanteeseen oltu tyytyväisiä. Norjassa haluttaisiin matkia Tanskaa valtionrahoituksen ja Team Danmarkin aseman suhteen, Tanska puolestaan haluaisi kopioida norjalaisen järjestelmän tehokkuuden. Ruotsi vertaa itseään Norjaan, mutta on kokonaisuudessaan tyytyväisin omiin järjestelmiin.

Huippu-urheilun rahoitus rakentuu Pohjoismaissa vapaaehtoistyön ja yhteiskunnallisen rahoituksen sekä olosuhteiden luomisen perustalle. Huippu-urheilu on ollut osa Pohjoismaista hyvinvointivaltiota. Valtion avustukset liikunnalle ja urheilulle olivat 1990-luvulla olleet Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa ja Suomessa saman suuruisia. 2000-luvun alussa Ruotsi ja Norja ovat lisäämässä liikunnan ja urheilun rahoitusta voimakkaasti rahapelien tuoton uudelleen jaon kautta. Norjassa tie siirtyy budjettirahoitukseen vuoteen 2005 mennessä, jonka jälkeen kulttuuri ja urheilu jakavat tuoton puoleksi. Ruotsissa raha-automaattipelit tulivat laillisiksi vasta muutamia vuosia sitten ja niiden tuotolla pystytään lisäämään urheilun avustuksia merkittävästi. Kun vielä poliittinenkin ilmasto on liikunnan ja urheilun kansalaistoiminnan kehittämisen kannalla, on liikunnan rahoitus voimakkaassa myötätulessa.

Ruotsissa yleishyödyllisillä yhteisöillä on merkittävän mahdollisuudet varainhankintaan omien rahapelien kautta. Urheilujärjestöt saavat rahapeleistä yli 100 m•:n tuoton vuosittain. Suomalaisten rahapelimarkkinoiden tilanne on muita Pohjoismaita vakaampi. Kolme vahvaa valtiollista yhtiötä (Veikkaus, RAY, Hippos) hallitsee kenttää, jonka tuotto nousee suhteellisen tasaisesti, mutta ei kovin voimakkaasti. Muissa Pohjoismaissa rahapelitoimintaa pyritään sijoittamaan yhden valtion omistaman yhtiön alaisuuteen. Lisäksi rahapelien tuottoa jaetaan Suomea suppeammalle kohderyhmälle.

Valtioiden tuessa liikuntaa ja urheilua kohtaan on kokonaisuudessaan merkittäviä eroja. Ruotsissa ja Tanskassa liikuntapaikkarakentamisen avustukset eivät sisälly varsinaiseen liikuntabudjettiin. Norjassa liikuntapaikkojen avustukset muodostavat yli puolet valtion liikuntabudjetissa. Suomessa Liikuntapaikat muodostavat 18 prosenttia koko liikuntabudjetista.

Suomessa tukea paikallistasolle jaetaan pääosin kuntien kautta. Urheiluseuroja tuetaan liikunnan paikallistuen avulla vuonna 2003 yhteensä 400 000 eurolla. Tuki on suunnattu harrastustoiminnan kehittämiseen ja kilpaurheiluhankkeet on käytännössä rajattu tuen ulkopuolelle. Ruotsissa valtion tukea suunnataan voimakkaasti paikalliselle tasolle, yhteensä 73 m€ vuonna 2003. Samoin Norjassa paikallisen tason urheiluseuratoimintaa tuetaan valtion liikuntabudjetista.

Huippu-urheilun rahoituksen osuus suoraan Pohjoismaiden valtioiden liikuntabudjeteista on noin 7 - 13 m€. Tämän lisäksi huippu-urheilua tuetaan epäsuorasti mm. opiskelu- ja koulutusjärjestelmien kautta. Jokaisessa maassa on omat käytännöt ja korvamerkinnyt huippu-urheilutuelle. Näin ollen valtioiden tuki huippu-urheilulle on laajempaa kuin mitä tämän selvityksen luvun osoittavat. Erityisesti Ruotsissa ja Norjassa yhtenäisen urheiluliikkeen menoja ei eritellä niin tarkasti kuin Suomessa.

Vertailtaessa 'tärkeimpien' huippu-urheiluorganisaatioiden sekä lajiliittojen taloutta havaitaan suomalaisen huippu-urheilun taloudellinen heikkous. Huippu-urheiluorganisaatioiden (SOK, OT, TD, OK) vertailussa Suomen olympiakomitean budjetti on noin kaksi kertaa pienempi kuin Ruotsin vastaavan, arviolta kolme kertaa pienempi kuin Norjan Olympiatoppenin, kun lukuun sisällytetään myös olympiaosanoton kustannukset, sekä noin neljä kertaa pienempi kuin Team Danmarkin. On lisäksi huomioitava, että talviurheilu Tanskassa on erittäin vaatimatonta, joten panostus kohdistuu pienempään lajivalikoimaan. Myös lajiliittojen kohdalla Suomi jää selvästi jälkeen Norjasta ja Ruotsista.

Suomen asukasluku sekä pieni talousalue selittävät suurelta osin rahoituksen vähäisyyttä muihin Pohjoismaihin verrattuna. Vaikka selvitys ei sisältänyt kovin pitkää historiallista näkökulmaa, syntyi muutaman vuoden aikajakson perusteella käsitys, että taloudellisen panostus on Ruotsissa sekä Norjassa kasvussa, kun taas Tanska ja Suomi pysyvät lähes entisellä tasolla.

Merkittävän osan urheiluvalmennuksen tukiverkoston muodostavat harjoittelu- ja valmennuskeskukset. Norjaa lukuunottamatta nämä keskukset toimivat myös huippu-urheilun

linkkeinä alueelliseen ja paikalliseen kehittämiseen. Norjan malli on yksinkertainen, jossa kaikki tietämys on koottu yhden keskuksen alaisuuteen. Viime aikoina Norjassa on havaittu alueellisten keskusten tarpeellisuus urheilun jatkuvuuden kannalta. Toisessa ääripäässä on Tanska, jossa Team Danmarkin, lajiliittojen, kuntien ja seurojen tukemana on yhteensä 88 harjoittelukeskusta. Tanskassa on toisaalta voimakas keskusjohtoinen huippu-urheiluinstituutio, mutta toimintaa ja panostusta hajotetaan laajasti ympäri maata. Ainakin sulkapallossa menestyksen portaat toimivat hyvin ja Team Danmarkin rooliin huippu-urheilun kehittäjänä saa hyvän arvosanan.

Ruotsissa Bosön sekä yhdeksän aluekeskuksen rooli on toimia eräänlaisia osaamiskeskusina. Lisäksi urheiluseurat osallistuvat Ruotsissa vahvemmin myös huippu-urheilun valmennuksen organisointiin ja käytäntöön. Ruotsalaisen ja suomalaisen järjestelmän eroja yleisurheilussa on arvioinut Pentti Peltokangas (2003). Artikkelin perusteella suomalainen liittojohtoinen valmennusjärjestelmä ei ole pystynyt vastaamaan nykyajan haasteisiin (mm. kaupungistuminen, eri lajien välinen yhteistyö). Lisäksi urheiluseurojen rooli huippu-urheilussa on heikko. Artikkelin on kirjoitettu Pariisiin MM-kisojen loistavan ruotsalaismenestyksen ja huonon suomalaismenestyksen tunnelmissa, joka on syytä huomioida kritiikissä.

Suomalaisen urheilun rakenne käännettiin 1990-luvulla keskitetystä ja hierarkisesta järjestelmä kohti keskussetonta avointa järjestelmää, jossa ydinajatuksena oli alhaalta päin määräytyvä kysyntä. Voidaankin kysyä, muutettiin liikunnan rahoitusvirtoja esimerkiksi valtion avustusten osalta samaan suuntaan vai rahoitetaanko edelleen samoja rakenteita, jotka eivät saa asiakkaita lajiliitoista tai urheiluseuroista, koska toiminnassa ei ole resursseja. Toisaalta vapaaehtois- tai OTO -toiminta rajoittaa huippu-urheilun kehittämistä ja resurssien hyödyntämistä ratkaisevasti. Selvityksen perusteella muissa Pohjoismaissa on jo 1990 -luvulla lähdetty kehittämään huippu-urheilua vahvasti ammattimaiseen suuntaan. Osaamisen, ammattitaidon ja ammattietiikan kautta tuleva menestys tulisi nostaa myös suomalaisen huippu-urheilun tulevaisuuden tavoitteeksi.

Lähteet

Annerstedt, Å, Björkman, A. & Persson, J. (1998). Finansieringen av idrottsrörelsen: En kartläggning av idrottsrörelsens intäkter m.m. I Boken. SOU 1998:33. Historia - ekonomi-forskning. Fem rapporter om idrott. Rapporter till idrottsutredning.

DIF 2002. Danmarks Idræts-Forbund. Årsrapport 2002.

Eliteidræt i andre lande. (2002). Danmarks Idræts-Forbund. Brøndby.

Eliteidrættens struktur og styring (2002). KPMG Consulting & DIF.

FiU10. 2002. Finansutkottens betänkande 2002/03:FiU10. Statbudget för 2003. (www.riksdagen.se) 10.6.2003.

Huippu-urheilu 2000-luvulla (2002). Strategia suomalaisen huippu-urheilun kehittämiseksi 2002-2006. Suomen Olympiayhdistys ry. Helsinki.

Idrotten vill. (1995). Versamhetsidé och riktlinjer för idrottsrörelsen in i 2000-talet. Riksidrottsförbundet.

Idrotts-Sverige (2002). En presentation av Riksidrottsförbundet. Riksidrottsförbundet.

Kran K.O. & Egeberg, I. (2003). Etter idrettstinget. Puhe Idrettstingetissä 4.6.2006. Oslo (www.nif.no)

Kulturdepartementet (1999). Idrettslivet I endring. Om statens forhold til idrett og fysisk aktivitet. St.meld. nr. 14.

Kulturministeriet (2001). Eliteidræt i Danmark. Rapport afgivet af den af kulturministeren nedsatte arbejdsgruppe vedrørende loven om eliteidrættens fremme.

Kulturministeriet (2003). Dansk Eliteidræt. Udvikling og fremtidsperspektiver.

Kultur- og kirke departement (2002-2003). St.prp. nr. 1. for budjetterminen 2003. utgiftkapitler: 300-342, Inntekskapitlet: 3300-3342.

Kultur- og kirke departementet (2003). Finansieringen av statlig idrettspolitik. Kartegging, vurdering og forslag til tiltak for bedre måloppnåelse. Rapport fra et regjeringsoppnevnt utvalg.

Liikuntakomitea (1990). Liikuntapolitiikan linjat 1990-luvulla. Komiteamietintö 1990:24. Opetusministeriö, Valtion painatuskeskus.

Lilius, M. (2003). Lajiliittojen mahdollisuudet vaikuttaa urheiluseuran organisaatiomuodon valintaan. Opetusministeriön julkaisuja 2003:14.

- Lindroth, J. (1974). *Idrottens väg till fokrörelse. Studier I svensk idrottrörelse till 1915.* NIF 2000. Norges idrettsforbund og olympiske komité. Årsrapport 2000.
- NIF 2002a. Norges idrettsforbund og olympiske komité. Årsrapport 2002.
- NIF 2002b. Tilstandsrapport for nosrk idrett. Norges idrettsforbund og olympiske komité. (www.nif.no)
- NIF 2003a. Tilstandsrapport for nosrk idrett. Norges idrettsforbund og olympiske komité. (www.nif.no)
- NIF (2003b). *Idrettspolitisk document. Tingperioden 2003-2007. Idrettstinget 2003.*
- NIF 2003c) *Evalueringssrapport. Integreringsprosessen. Indetsstinget 2003. Norges Idrettsforbund og Olmypaiske Komité.*
- Norberg, J.R. (1998). *Nya tider och gamla problem. Ett diskussionsunderlag rörande förhållandet mellan staten och idrottsrörelsen. I: Histori - Ekonomi - Forsking: Fem rapporter om idrott. Rapporter till idrottsutredningen. SOU 1998:33, s. 59 - 96.*
- Norberg, J.R. (2002). *Idrottsrörelsen och Staten. I boken Lindroth, J & Nordberg, J.R. (red.) Ett idrottssekel; Riksidrottsförbundet 1903-2003. Informatrionförlaget: SöderTälje, 2002, s. 181-232.*
- Olympiatoppen 2003. *Olympiatoppens raport år 2002.* (www.nif.no)
- Opetusministeriö 2000. *Valmennuskeskusten kehittämistyöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmän muistioita 23:2000.*
- Opetusministeriö 2003. *Erityisryhmien liikunnan kehittämishjelma 2003-2005. Opetusministeriön julkaisuja 2003:12.*
- Paavolainen, L. (2003). *Vammaishuippu-urheilun nykytila. Raportti HUPU-työryhmälle.*
- Rauste, O. (1997). *Urheiluoikeus. Jyväskylä 1997.*
- Redegørelse 1997. *Redegørelse om idrætspolitik. Ebbe Lundgaards redegørelse til Folketinget 1997.* <http://www.kum.dk/sw343.asp>. 1.7.2003
- RF 2001. *Riksidrottsförbundets Verksamhetsinriktning 2002-2003. Antagen av RF-stämman 2001-05-20.* (www.rf.se)
- RF 2002. *Riksidrottsförbundets budgetunderlag för 2003. Samt budgetförslag för 2004 och 2005.* (www.rf.se)
- Peltokangas, P. (2003) *Keskitetty valmennus vai seurat? Yleisurheilun kuvalehti 8/2003, s. 12-13.*
- PROP 1998/99:107. *Regeringens proposition. En idrettspolitik för 2000-talet - folkhäl-
sa, folkrörelse och underhållning.*
- Sjöblom, P. (2002). *Idrottsrörelsen och Kommunen. I Boken: Linroth, J. & Norberg, R. (red.) Ett idrottssekel - Riksidrottsförbundet 1903-2003. Informationsförlaget; Södertälje 2002, s. 233 - 280.*
- SOK 1999. *Sveriges Olympiska Komittee, Verksamberättelse 1998-1999.* (www.sok.se)
- SOK 2002. *Sveriges Olympiska Komittee, Verksamberättelse 2002*
- SOU 1969:29. *Idrott för alla. Betänkande avgivet av Idrottsutredningen. Stockholm 1969.*
- SOU 1998:76. *Idrott & Motion för livet. Idrottsutredningens slutbetänkande.*
- Ståhl, T. (1995). *Ruotsin liikunnan organisaatio ja rahoitus. Julkaisematon lähde.*
- Team Danmark (2002). *Team Danmarks Støttekonsept.*
- Tilstandsrapport (2002). *Om idrett og fysisk aktivitet i Norge. Akilles 2002.*
- Tilstandsrapport (2003). *Om idrett og fysisk aktivitet i Norge. Akilles: Oslo 2003.*
- Yttredal, E.R. (1996). *Bruk av midler I særforbundene. Fafo-notat 1996:6.*

Lakitekstit ja asetukset

Endringslov 21 juni 2002 nr. 37. Endringslov om pengespill.

(<http://odin.dep.no/kkd/norsk/idrett>)

Lov 28. august 1992 nr. 103. Lov om Pengespill. (<http://odin.dep.no/kkd/norsk/idrett>)

Lov nr. 643 af 19. december 1984 om eliteidrættens fremme,
ændret ved § 2 og 3 i lov nr. 764 af 14. 1988.

Opetusministeriö 1997. Liikuntalain uudistaminen. Opetusministeriön työryhmien
muistioita 22:1997.

SFS 1995:361. Lag om överlämnade av förvaltningsuppgifter till Sveriges Riksidrottsför-
bund. <http://www.notisum.se>. 26.6.2003.

SFS 1999:1177. Förordning om statbidrag till idrottsverksamhet. <http://www.notisum.se>. 25.6.2003.

Liite 1.

Perustiedot selvityksessä mukana olleista maista, v. 2002

	RUOTSI	NORJA	TANSKA	SUOMI
Asukasluku, milj.	8,88	4,54	5,35	5,20
Bruttokansantuote, milj. USD	227 320	180 340	176 930	127 850
BKT per asukas	25 464	39 805	32 959	24 576
Julkinen velka, %:a BKT:sta	56,6	34,6	44,7	43,4
Urheilun katto-organisaation ilmoitus urheiluseurojen lukumäärästä, kpl ¹	22 000	11 800	11 000	7 800
Seuroissa jäseniä, milj.	3,0	1,85	1,60	1,10
Kuntien avustukset liikuntatoimintaan sekä liikuntapaikkoihin, milj.€ ²	600	64	423	600

¹Urheiluseurojen lukumäärät perustuvat katto-organisaatioiden ilmoittamiin lukuihin. Suomalainen liikuntaseuraguru Pasi Koski ilmoitti sähköpostiviestissään 23.11.2003, että hänen arvionsa mukaan Suomessa on noin 10 000 liikuntaseuraa. Norjassa oli v. 1995 yhteensä 13113 seuraa, joista 7275 oli perinteisiä seuroja ja loput työpaikkaseuroja. Urheiluseurojen kohdallakin määritelmät eroavat eri maiden välillä.

² Lukujen lähteet:

Ruotsi: RF:n nettisivut,

Norja: NIF/ Mårten Berger (sähköpostiviesti 11.8.2003), Luku sisältää todennäköisesti vain suoran taloudellisen tuen seuroille

Tanska: Kulttuuriministeriö / Soren Willeberg (sähköpostiviesti 8.12.2003.)

Suomi: Kuntaliitto.

Liite 2.
Valtioiden liikuntamäärärahat, m€

RUOTSI	v. 2002	v. 2003
Liikunnan paikallistuki	49,30	73,14
RF	7,03	7,06
Lajiliitot	26,97	29,71
Anti-doping	1,64	2,02
Tutkimus & kehitys	2,18	2,18
Urheilijoiden koulutusjärjestelmä	4,15	4,16
Hallituksen jaettavissa	4,62	4,18
Urheilijoiden lahjakkuusohjelma	1,64	1,64
Paraolympian lahjakkuusohjelma	0,38	0,38
Olympialaiset	0,90	1,42
Paralympialaiset	0,28	0,33
Nuoret johtajat –projekti	1,31	-
Sport for all	-	1,09
Muut	0,11	0,25
YHTEENSÄ	95,90	133,37

NORJA	v. 2002	v. 2003
Kuntien liikuntapaikat	52,72	69,92
Idea- ja arkkitehtikilpailu	1,31	1,53
Luontoliikuntapaikat tuntureilla	1,26	1,33
Kansalliset liikuntapaikat	1,77	3,46
Urheilututkimus	2,02	2,20
Kehitystyö	0,18	0,21
Liikuntapaikkojen kehitystyö	0,35	0,39
Liikuntapaikkarekisteri	0,16	0,20
Anti-dopingtyö	0,63	1,94
Läänien suunnittelu- ja kehitystyö	-	0,29
Fyysinen aktiviteetti, paikallinen yhteenkuuluvuus ja sosiaalinen integraatio	2,20	2,04
Lapset ja nuoret (friluftstiltak)	0,27	0,33
Landslaget fyysinen kasvatus	0,11	0,13
NIF	39,88	41,87
• Paikallistuki	11,45	13,72
• NIF:n perustuki	9,06	9,99
• Lajiliittojen perustuki	15,45	15,72
• Lapset, nuoret ja massaliikunta	7,32	8,66
• Huippu-urheilu	5,99	6,33
• Etiikka, tutkimus & kehitys	2,06	0,28
Lajiliittojen integraatioprosessi	-	0,27
YHTEENSÄ	114,33	139,84

TANSKA	v. 2002	v. 2003
DIF	31,50	
DGI	29,10	
yrittäjäliikuntajärjestöt (DFIF)	4,20	
Team Danmark	9,40	
Kulttuuriministeriön käytössä	7,60	
Kunnat / rakentaminen	-	
Kunnat / liikuntaseurat	-	
YHTEENSÄ	81,8	

SUOMI	2002	2003
Liikuntajärjestöt	22 301	22468
SLU	1 245	1245
Olympiakomitea	2 758	2758
Projektit	1 390	1385
Lasten ja nuorten ohjelmat	2 753	2903
Urheilija-apurahat	622	622
Kuntien valtionosuudet	15 493	15363
Liikuntapaikat	14 746	14265
Koulutus ja tutkimus, ADT	5 346	5686
Koulutuskeskukset	13 538	13448
Kv yhteistyö	690	710
VLN ja läänit	622	611
Terveysohjelma	925	930
OPM:n käytettäväksi	1 091	1570
YHTEENSÄ	83 520	83964
Liikunnan koulutuskeskukset	1 039	1481
Liikunnan osuus Veikkauksen tuotosta	20,9 %	22,6 %

LÄHDE: www.slu.fi

**Liite 3.
Urheilun katto-organisaatioiden kokonaistulot ja -menot
v. 2002**

Ruotsi: Riksidrottsförbundetin tulot ja menot v. 2002

TULOT	2002
Valtio	48,1
AB Svenska Spel	46,2
Kansanliikkeiden pelit	4,1
Muut tulot	3,1
YHTEENSÄ	101,5

MENOT	2002
Perusavustus lajiliitoille	25,8
LOK-tuki	44,6
Muut toimintakulut/avustukset	10,7
Henkilöstökulut	4,9
Muut hallintokulut	7,1
Muut kulut	0,2
Huippu-urheilulle allokoidut	9,3
YHTEENSÄ	102,6
Huippu-urheilukohdat:	
<i>Lajiliitot / kv.</i>	<i>0,2</i>
<i>SOK</i>	<i>0,3</i>
<i>Olympialaiset + paraolympialaiset</i>	<i>0,9</i>
<i>Urheilulukiot</i>	<i>3,9</i>
<i>Bosön (sis. EIC) + museo</i>	<i>1,3</i>
<i>Huippu-urheilijoiden stipendit</i>	<i>0,2</i>
<i>Vammaisurheilun talang -ohjelma</i>	<i>0,4</i>
<i>CIF</i>	<i>1,5</i>
<i>Antidoping (analyysit)</i>	<i>0,7</i>

Norja: Norjan urheiluliiton ja kansallisen olympiakomitean tulot ja menot v. 2002.

TULOT	2002
Avustukset	55,4
Sponsoritulot	5,7
Käyttötulot	4,9
Muut	4,5
YHTEENSÄ	70,5

MENOT	2002
Avustukset	44,3
Materiaalikustannukset	2,1
Henkilökulut	9,2
Poistot	1,8
Muut toimintamenot	14,1
YHTEENSÄ	71,5

Avustukset lajiliitoille	2002
Raamituki	12,1
Aluetuki	2,5
Osaamistuki	1,3
Tuki integraatioon yms.	0,9
Kv. tuki	0,1
Muu huippu-urheilutuki	4,0
Muu tuki	0,2
YHTEENSÄ	21,1
Avustukset alueille	
Raamituki	3,7
Idrettens hus	0,1
Fellesoppgaver	0,4
Muu tuki (mm. valmentajaprojektit)	1,8
YHTEENSÄ	6,0
Muut avustukset	
Paikallistuki	11,7
Muu tuki urheiluseuroille	0,3
Tuki urheiluneuvostoille	0,1
Tuki muille organisaatioille	1,4
Tuki ISF:lle	3,7
YHTEENSÄ	17,1

Tanska: Tanskan Urheiluliiton tulot ja menot v. 2002

TULOT	2002
Avustukset rahapeliuotoista	31,83
Vuokra- yms tulot	0,63
YHTEENSÄ	32,46
MENOT	
2002	
Lakisääteiset avustukset (TD ja DBU)	3,86
Tuki lajiliitoille	16,42
Huippu-urheilu Tanskassa -projekti	0,13
Olympia-asiat	0,37
Harrasteliikuntakonsulentti -projekti	1,27
Tutkimus & kehitys	1,33
S & I (sis. mm. kotisivut)	1,48
Talous ja IT	0,53
Hallitus	0,45
Idraettens Hus	1,82
Muut	4,35
Vähennykset	-0,71
YHTEENSÄ	31,30

**Liite 4.
Ruotsin ja Tanskan huippu-urheiluorganisaatioiden
kokonaistulot ja -menot v. 2002**

Ruotsin Olympiakomitean tulot ja menot v. 2002

TULOT	1998/99	2002
Valtion avustus	1,90	3,89
Olympic solidarity	0,03	0,23
RF avustus	0,00	0,08
Lisenssisopimukset	3,21	3,73
Vuokratulot	0,11	0,16
Muut tulot	0,01	0,08
YHTEENSÄ	5,26	8,16
MENOT	1998/99	2002
Avustukset	2,70	4,09
Projektien kustannukset	0,64	2,84
Henkilöstökulut	0,59	0,72
Muut kulut	0,47	0,49
YHTEENSÄ	4,39	8,14
OHJELMAT	2002	
Topp-ohjelma	1,58	
Talang-ohjelma	3,48	
Olympisk Support	0,51	
YHTEENSÄ	5,57	

Team Danmarkin tulot ja menot

TULOT	2003
Ministeriö	9,31
Ministeriö / ADD	0,27
DIF	2,45
DIF / ADD	0,23
Oma varainhankinta	4,41
Vuokrat	0,40
Muut	0,00
YHTEENSÄ	17,07
MENOT	2003
Tuki urheilijoille	4,44
Valmennus, neuvonta	3,78
Keskustoiminta	1,48
EPÄSUORA TUKI	
Koulutustuki	0,38
Dopingkontrolli	0,00
Urheilulääketiede	0,00
Tutkimus	1,35
Konsulentit	2,28
Keskukset	1,21
Muut	1,27
Hallinto	1,35
YHTEENSÄ	17,53

Liite 5.
Olympialajien lajiliittojen yhteenlasketut suorat valtion-
avustukset sekä avustukset huippu-urheiluorganisaatioilta
v. 2002, m€

HUOM! Tanskan kohdalla Team Danmarkin tuki on vain tummennetuissa luvuissa.

	RUOTSI	NORJA	TANSKA	SUOMI
Ampumaurheilu	554 000	645 000	380 000	442 500
Ampumahiihto	158 000	443 000		130 200
Baseball- ja Softball-liitto	124 000	73 000		5 000
Curlingliitto	251 000	299 000	106 000	35 200
Hiihtoliitto	1 868 000	1441 000	202 000	810 800
Maahockey	80 000		266 000	27 000
Jousiammunta	259 000	205 000	179 000	51 400
Judo	337 000	182 000	239 000	160 400
Jääkiekko	1168 000	240 000	185 000	977 800
Melonta	609 000	595 000	319 000	113 900
Koripallo	614 000	271 000	292 000	494 000
Käsipallo	819 000	1119 000	722 000	89 000
Lentopallo	447 000	628 000	342 000	624 800
Luistelu	305 000	294 000	152 000	159 400
Lumilautailu		245 000		54 900
Miekkailu	314 000	65 000	147 000	28 000
Nykyaikainen 5-ottelu				32 000
Nyrkkeily	223 000	160 000	209 000	143 900
Paini	436 000	321 000	155 000	249 200
Painonnosto	149 000	154 000	180 000	128 500
Jalkapallo	2215 000	1487 000	1119 000	1365 200
Purjehdus	729 000	433 000	1478 000	264 300
Pyöräily	414 000	464 000	572 000	110 500
Pöytätennis	675 000	285 000	303 000	80 000
Ratsastus	1346 000	334 000	476 000	343 000
Soutu	198 000	522 000	333 000	63 000
Squash	134 000	97 000	188 000	125 000
Sulkapallo	455 000	213 000	1557 000	160 400
Taekwondo	143 000		196 000	97 100
Taitoluistelu	268 000			171 400
Tennis	555 000	368 000	497 000	183 000
Triathlon	126 000	33 000	175 000	42 000
Uinti	1081 000	509 000	643 000	525 100
Yleisurheilu	1229 000	835 000	370 000	1075 100
Voimistelu	1236 000	539 000	901 000	230 000
Kamppailu-urheilu		705 000		
Kelkkailu	101 000	71 000		
Sotilaisurheilu			195 000	
Sotilas- ja moniottelut	210 000			
Budo	220 000			
YHTEENSÄ	20 049 000	14 275 000	13 076 000	9 593 000

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Julkaisumyynti:

Yliopistopaino

PL 4 (Vuorikatu 3)

00014 Helsingin Yliopisto

puhelin (09) 7010 2369

faksi (09) 7010 2374

books@yopaino.helsinki.fi

www.yliopistopaino.helsinki.fi

Helsinki 2004